

**NÁRODNÝ ÚSTAV CERTIFIKOVANÝCH
MERANÍ VZDELÁVANIA**

**SÚHRNNÁ SPRÁVA O STAVE
HODNOTENIA ŠKOLSKÉHO
SYSTEMU, ŠKÔL, UČITEĽOV A
ŽIAKOV V SLOVENSKEJ REPUBLIKE**

Táto správa bola vytvorená Národným ústavom certifikovaných meraní vzdelávania ako podkladový materiál k projektu OECD „Review on Evaluation and Assessment Frameworks for Improving School Outcomes“. Správa bola koncipovaná podľa metodických pokynov OECD poskytnutých všetkým krajinám zúčastneným na projekte. Stanoviská v správe nemusia predstavovať názory OECD alebo niektorej z jej členských krajín. Ďalšie informácie o tomto projekte sú dostupné na adrese <http://www.oecd.org/edu/evaluationpolicy>.

This report was prepared by the National Institute for Certified Educational Measurements as an input to the OECD Review on Evaluation and Assessment Frameworks for Improving School Outcomes. The document was prepared in response to guidelines the OECD provided to all countries. The opinions expressed are not necessarily those of the OECD or its member countries. Further information about the OECD Review is available at <http://www.oecd.org/edu/evaluationpolicy>.

Autori:	© VIERA HAJDÚKOVÁ MÁRIA ŠNÍDLOVÁ ADRIANA VYKYDALOVÁ TIBOR LUKÁCS ROMANA KANOVSKÁ ANDREJ MENTEL ZUZANA JUŠČÁKOVÁ MARTIN POKORNÝ
Editori:	ANDREJ MENTEL MARTIN POKORNÝ
Jazyková úprava:	TIMOTEJ KUBIŠ MARTIN POKORNÝ
Odborná recenzia:	ZDENKO KRAJČÍR
Cover, design and layout:	© FRAME COMPANY, s. r. o.
Tlač:	DOLIS, s. r. o.
Poradie vydania:	1.
Rok vydania:	2012

Copyright © Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania 2012.
Všetky práva vyhradené.

ISBN: 978-80-89638-00-0

OBSAH

ÚVOD.....	4
-----------	---

ZHRNUTIE

Základné a stredné školstvo.....	5
Rozdelenie kompetencií v rámci školstva.....	5
Rámec hodnotenia a evalvácie.....	5
Hodnotenie škôl.....	6
Hodnotenie učiteľov.....	6
Hodnotenie žiakov.....	6

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK.....	8
--------------------------------	---

1. ŠKOLSKÝ SYSTÉM

1.1. Kontext.....	9
1.2. Hlavné súčasti slovenského školského systému.....	9
1.3. Podmienky vzdelávania žiakov.....	11
1.4. Zodpovednosť v školskom systéme.....	11
1.4.1. Vedenie školy.....	11
1.4.2. Vonkajšie riadenie škôl.....	12
Mikro-úroveň riadenia.....	12
Makro-úroveň riadenia.....	13
Štátna školská inšpekcia.....	14
1.4.3. Riadenie školského systému.....	15
1.5. Financovanie školského systému.....	15
1.6. Profesionálne organizácie a odborový zväz v školskom systéme.....	16
1.7. Rámec zmien v školskom systéme.....	17
1.7.1. Projekt MILÉNIUM (2001).....	17
1.7.2. Decentralizácia a reforma financovania regionálneho školstva (2003).....	17
1.7.3. Školský zákon (2008).....	18
1.7.4. Zákon o odbornom vzdelávaní a príprave (2009).....	18
1.7.5. Zákon o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch (2009).....	19

2. RÁMEC EVALVÁCIE A HODNOTENIA

2.1. Súčasný prístup.....	20
2.1.1. Všeobecné princípy, ktorými sa riadi rámec hodnotenia.....	20
Strategická dôležitosť evalvácie a hodnotenia vo vzdelávacej politike.....	20
Reforma obsahu vzdelávania (2008).....	20
Neexistujúci rámec hodnotenia a evalvácie.....	21
Sebahodnotenie škôl.....	21
Štátna školská inšpekcia.....	23
Výskum a hodnotenie.....	26
Medzinárodné merania, do ktorých je zapojená Slovenská republika.....	27
Národné testovania.....	27
Skúšky (finálne sumatívne hodnotenie).....	28
Zdieľanie informácií o školskom systéme.....	29
2.2. Kontext.....	29
2.3. Iniciatívy a ich uskutočňovanie.....	30

3. SYSTÉMOVÁ EVALVÁCIA

3.1. Súčasná prax.....	33
3.1.1. Celkový rámec systémovej evalvácie.....	33
Strategický význam systémovej evalvácie.....	33
3.1.2. Procedúry použité v systémovej evalváci.....	35
Účasť Slovenskej republiky v medzinárodných výskumoch vzdelávania.....	36
3.1.3. Kompetencie hodnotiť školský systém a využívať výsledky evalvácie.....	36
3.1.4. Využitie výsledkov systémovej evalvácie.....	38
3.2. Implementácia systémovej evalvácie.....	39
3.3. Strategické iniciatívy.....	39

4. HODNOTENIE ŠKÔL

4.1. Súčasná prax.....	40
4.1.1. Všeobecný rámec hodnotenia škôl.....	40
4.1.2. Procedúry hodnotenia škôl.....	43
Požiadavky pre školy na tvorbu každoročnej správy o činnosti.....	47
4.1.3. Kompetencie hodnotiť školy a využívať výsledky hodnotenia.....	47
4.1.4. Využitie výsledkov hodnotenia škôl.....	48
4.2. Implementácia hodnotenia škôl.....	50
4.3. Strategické iniciatívy.....	52
4.3.1. Pohľad inštitúcií regionálnej štátnej správy v školstve a mimovládnych organizácií na hodnotenie škôl.....	53
4.3.2. Projekt Štátnej školskej inšpekcie.....	54
4.3.3. Projekt Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania.....	55

5. HODNOTENIE UČITEĽOV

5.1. Súčasná prax.....	56
5.1.1. Všeobecný rámec hodnotenia učiteľov.....	56
5.1.2. Procedúry hodnotenia učiteľov.....	59
Kritériá hodnotenia učiteľov.....	59
Metódy interného hodnotenia učiteľov.....	61
Nástroje interného hodnotenia učiteľov.....	62
5.1.3. Kompetencie hodnotiť učiteľov a využívať výsledky hodnotenia.....	62
Kompetencie hodnotiteľov.....	63
5.1.4. Využitie výsledkov hodnotenia učiteľov.....	63
5.2. Implementácia hodnotenia učiteľov.....	64
5.3. Strategické iniciatívy.....	65
Legislatívne zámery.....	65
Profesionálne štandardy.....	65

6. HODNOTENIE ŽIAKOV

6.1. Súčasná prax.....	67
6.1.1. Všeobecný rámec hodnotenia žiakov.....	67
6.1.2. Procedúry hodnotenia žiakov.....	67
Hodnotenie žiakov na úrovni škôl.....	68
Externé hodnotenie žiakov na stupni ISCED 2.....	69
Maturitná skúška – hodnotenie žiakov na stupni ISCED 3.....	69
Externé testovanie ako súčasť medzinárodných výskumov.....	71
6.1.3. Kompetencie hodnotiť žiakov a využívať výsledky hodnotenia.....	72

6.1.4. Využitie výsledkov hodnotenia žiakov.....	72
6.2. Implementácia hodnotenia žiakov.....	74
6.3. Strategické iniciatívy.....	77

7. ĎALŠIE TYPY EVALVÁCIE A HODNOTENIA

Evalvácia miestnych vzdelávacích autorít.....	79
Hodnotenie riaditeľov škôl.....	80

POUŽITÁ LITERATÚRA.....	83
--------------------------------	-----------

PRÍLOHA Č. 1.....	85
--------------------------	-----------

Prehľad o počtoch škôl a detí, žiakov a poslucháčov v nich (stav za školský rok 2010/2011).....	85
--	----

PRÍLOHA Č. 2.....	87
--------------------------	-----------

Prehľad školského systému v Slovenskej republike.....	87
---	----

ÚVOD

Súhrnná správa o stave hodnotenia školského systému, škôl, učiteľov a žiakov v Slovenskej republike vznikla v rámci medzinárodného projektu „Prehľad rámcov hodnotenia a evalvácie pre zlepšenie výsledkov vzdelávania“ (Review on Evaluation and Assessment Frameworks for Improving School Outcomes). Slovenská republika participovala na tomto projekte v rokoch 2011 a 2012. Projekt na Slovensku zastrešoval Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania.

Vďaka tomu, že sa Slovenská republika zapojila do tohto projektu, odborníci a analytici OECD pre oblasť vzdelávania uskutočnili nezávislý prieskum slovenského školského systému zameraný na hodnotenie škôl, učiteľov, žiakov a školského systému ako celku, aby potom mohli na základe odborných analýz poskytnúť spätnú väzbu Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky s cieľom zlepšiť kvalitu vzdelávania a efektívnosť nášho školského systému. OECD poskytne túto spätnú väzbu vo forme analytickej správy o Slovensku (Country Review for the Slovak Republic), ktorej vydanie je plánované na koniec roka 2012. *Súhrnná správa o stave hodnotenia školského systému, škôl, učiteľov a žiakov v Slovenskej republike* bola pri tvorbe analytickej správy OECD o Slovensku dôležitým podkladovým materiálom.

V rámci realizácie projektu „Prehľad rámcov hodnotenia a evalvácie pre zlepšenie výsledkov vzdelávania“ sa v roku 2012 na Slovensku uskutočnili dve medzinárodné návštevy analytikov OECD a ich externých spolupracovníkov. Počas týchto návštev sa tím analytikov OECD stretol s významnými reprezentantmi štátnych a regionálnych inštitúcií v oblasti vzdelávania, s reprezentantmi mimovládnych organizácií, so zástupcami školských odborov a profesijných organizácií, zástupcami združení učiteľov a žiakov a ďalšími odborníkmi pôsobiacimi v oblasti vzdelávania na Slovensku. Nemenej významnou súčasťou týchto návštev boli aj stretnutia na pôde siedmich vybraných škôl reprezentujúcich rôzne typy škôl v regionálnom školstve Slovenskej republiky. Počas týchto návštev boli vedené rozhovory s vedením škôl, učiteľmi, žiakmi a s ich rodičmi. Komplexný pohľad na systém a formy hodnotenia na všetkých úrovniach v regionálnom školstve SR dopĺňali aj rokovania so zriaďovateľmi týchto škôl.

Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania týmto ďakuje všetkým zúčastneným stranám, ktoré sa významnou mierou zapojili do tohto rozsiahleho a prínosného projektu.

Súhrnná správa o stave hodnotenia školského systému, škôl, učiteľov a žiakov v Slovenskej republike zachytáva stav hodnotenia v slovenskom regionálnom školstve do decembra 2011. V januári 2012 bola správa predložená v anglickom jazyku OECD ako podklad pre ich analýzy. Správa preto nezachytáva zmeny, ktoré sa udiali v roku 2012 (napríklad v organizácii štátnej správy a pod.).

ZHRNUTIE

ANDREJ MENDEL

Základné a stredné školstvo

Základné školy v Slovenskej republike zahŕňajú primárne a nižšie sekundárne vzdelávanie. Spolu s prvým ročníkom stredných škôl (t. j. vyššieho sekundárneho vzdelávania) sú súčasťou štandardného priebehu povinnej školskej dochádzky. Vo všeobecnosti začína povinné vzdelávanie žiakov vo veku 6 rokov a trvá 10 rokov, pričom povinná školská dochádzka končí najneskôr po dosiahnutí veku 16 rokov. Vyššie stredné vzdelanie je na Slovensku zastúpené gymnáziami (všeobecné vzdelanie) a strednými odbornými školami. Špeciálnym druhom stredných odborných škôl sú konzervatóriá, ktoré poskytujú všeobecné umelecké vzdelávanie.

Základné ciele primárneho a sekundárneho vzdelávania sú definované v štátnych vzdelávacích programoch, ktoré vydáva Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ). Na základe štátnych vzdelávacích programov je každá škola povinná vytvoriť svoje vlastné školské vzdelávacie programy.

Rozdelenie kompetencií v rámci školstva

Školský systém na Slovensku môžeme charakterizovať ako centralizovaný. Podstatnú časť vzdelávacích politík a kurikula vytvárajú štátne orgány (t. j. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a ním zriadené inštitúcie ako Štátny pedagogický ústav, Štátny inštitút odborného vzdelávania, Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania a i.). Napriek tomu, zriaďovatelia škôl sa nachádzajú na úrovni miest a regiónov. Financovanie škôl je zabezpečené tzv. normatívnym systémom, ktorý je detailnejšie opísaný v 1. kapitole. Skráteno sa dá charakterizovať ako financovanie *per capita* (na osobu). Rozpočet rezortu vzdelávania je súčasťou štátneho rozpočtu, ktorý každoročne schvaľuje slovenský parlament. Školy v zriaďovateľskej pôsobnosti všetkých typov zriaďovateľov (t. j. krajských školských úradov¹⁾, samosprávnych regiónov, miest a obcí, cirkví alebo súkromných subjektov) sú financované zo štátneho rozpočtu. To isté platí aj pre materské školy pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktoré sú v zriaďovateľskej pôsobnosti krajských školských úradov (KŠÚ). Ďalšie školské zariadenia zriadené KŠÚ sú takisto financované zo štátneho rozpočtu. Niektoré školy a školské zariadenia, ako napríklad materské školy, základné umelecké školy, jazykové školy, centrá voľného času a podobne sú financované z rozpočtov obcí alebo samosprávnych krajov.

Rámec hodnotenia a evalvácie

Napriek tomu, že hodnotenie sa uskutočňuje na všetkých úrovniach slovenského vzdelávacieho systému (od hodnotenia žiakov až po hodnotenie škôl), na Slovensku neexistuje komplexný systém hodnotenia školského systému. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (MŠVVaŠ SR) zodpovedá na národnej úrovni za tvorbu legislatívneho rámca a prostredníctvom ním priamo riadených inštitúcií (napr. Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania) za koordináciu národných a medzinárodných testovaní (Testovanie 9, externá časť

maturitnej skúšky, medzinárodné štúdie OECD a IEA). Príprava a realizácia týchto štúdií je plne v kompetencii Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM). Štátna školská inšpekcia (ŠŠI) v tejto oblasti takisto pôsobí na národnej úrovni, zodpovedá najmä za externé hodnotenie škôl podľa príslušných legislatívnych predpisov.

Na úrovni regiónov a obcí (t. j. zriaďovateľov škôl) sú zriaďovatelia pravidelne oboznamovaní so správami o hodnotení škôl a v prípade závažných nedostatkov sú oprávnení školu zrušiť. Tieto prípady sú však veľmi ojedinelé a v praxi sa na Slovensku častejšie stretávame so zrušením školy z finančných dôvodov.

Na úrovni škôl je za hodnotenie učiteľov zodpovedný riaditeľ školy. Podľa súčasnej legislatívy má riaditeľ rôzne kritériá na hodnotenie učiteľov. Napriek tomu má väčšina riaditeľov škôl iba obmedzené možnosti na odmeňovanie najlepších učiteľov. Prostredníctvom svojich učiteľov zodpovedá škola za hlavnú časť hodnotenia žiakov – interné (najmä formatívne a neformálne) každodenné hodnotenie. Učitelia sú zodpovední za sumatívne hodnotenie na konci každého ročníka a za interné hodnotenie maturitnej skúšky.

Hodnotenie škôl

Na úrovni škôl sú riaditelia všetkých základných a stredných škôl povinní zaslať tzv. *Správu o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach školy alebo školského zariadenia* svojim zriaďovateľom na schválenie a rade školy na pripomienkovanie. Štruktúru a obsah tejto správy upravujú pokyny MŠVVaŠ SR. V praxi však majú tieto správy vo väčšine prípadov iba štatistický charakter. Popri zámere posilniť samostatnosť škôl existuje aj požiadavka na vytvorenie funkčného modelu sebahodnotenia na úrovni škôl. Niektoré odborné inštitúcie (napr. NÚCEM alebo ŠŠI) v súčasnosti pracujú na projektoch rozvoja metodiky hodnotenia kvality škôl.

Hodnotenie učiteľov

Ako sme uviedli vyššie, podstatnú časť hodnotenia učiteľov na Slovensku tvorí interné hodnotenie, za ktoré je zodpovedný riaditeľ školy. Na externé hodnotenie učiteľov máme iba obmedzené množstvo nástrojov. Jedným z týchto mechanizmov je kariérny systém založený na ďalšom vzdelávaní a na postupe v rebríčku kvalifikačných úrovní (učiteľ-začiatok, samostatný učiteľ, učiteľ s prvou atestáciou a učiteľ s druhou atestáciou). Za úrovne kvalifikácie zodpovedajú inštitúcie poskytujúce kontinuálne vzdelávanie učiteľov (napr. Metodicko-pedagogické centrum, univerzity a ďalšie organizácie).

Na kritériá interného hodnotenia vplyva úroveň samostatnosti jednotlivých škôl v hodnotiacich procesoch. Na základe odporúčaní uvedených v odborných publikáciách si školy vytvárajú svoje vlastné kritériá a bodovací systém. Niektoré školy si vytvorili komplexné systémy hodnotenia, ktoré publikovali na svojich internetových stránkach; niektoré, naopak, nie. Kritériá pre obe atestácie, t. j. pre externé hodnotenie učiteľov, sú definované v kurikule tejto formy kontinuálneho vzdelávania a zodpovedá za ne Metodicko-pedagogické centrum (MPC).

Hodnotenie žiakov

Na Slovensku rozoznávame dva typy hodnotenia žiakov: interné a externé hodnotenie. Interné hodnotenie, ktoré je v kompetencii školy, prebieha v každom predmete vyučovanom na škole. Takisto sa touto formou hodnotí aj správanie. Sumatívne hodnotenie na konci každého ročníka má dva základné ciele: vyjadriť úroveň kompetencie každého žiaka v príslušnom predmete a rozhodovanie o zlepšení/progrese žiaka. Sumatívne hodnotenie nemá kontinuálny charakter a má podobu známok z päťstupňovej škály (od 1 = výborný do 5 = nedostatočný). Ak je žiak na konci druhého polroku hodnotený známkou nedostatočný alebo dosiahol neuspokojivé

1. Poznámka editora: V čase zostavovania tejto správy ešte nebol v platnosti Zákon č. 345/2012 Z. z. o niektorých opatreniach v miestnej štátnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov zo dňa 18. októbra 2012, ktorý zrušil krajské školské úrady a ich pôsobnosť preniesol na obvodné úrady v sídlach krajov (t. j. pod Ministerstvo vnútra SR). Tento zákon nadobúda účinnosť 1. januára 2013.

výsledky z viacerých ako dvoch povinných predmetov, musí opakovať celý ročník v nasledujúcom školskom roku. Formatívne hodnotenie má viacero foriem a metód, je založené na každodennom vyučovacom procese. Na Slovensku v súčasnosti neexistuje zvláštne vymedzenie formatívneho hodnotenia.

Externé hodnotenie má podobu rôznych testov. Hlavný druh externého hodnotenia tvoria výstupné testy na úrovni nižšieho sekundárneho vzdelávania (Testovanie 9) a vyššieho sekundárneho vzdelávania (externá časť maturitnej skúšky). Obidve testovania realizuje NÚCEM. Testovanie 9 (t. j. výstupná skúška pred koncom základnej školy) pozostáva z testov z vyučovacieho jazyka a literatúry (slovenský jazyk a literatúra, maďarský jazyk a literatúra a ukrajinský jazyk a literatúra) a z matematiky. Žiaci na školách s vyučovacím jazykom maďarským riešia aj test z predmetu slovenský jazyk a slovenská literatúra,⁽²⁾ žiaci na školách s vyučovacím jazykom ukrajinským riešia aj test zo slovenského jazyka a literatúry. Externá časť maturitnej skúšky (EČ MS) sa vykonáva z vyučovacieho jazyka (slovenský, maďarský alebo ukrajinský jazyk, pričom žiaci maďarskej národnosti tiež riešia test z predmetu slovenský jazyk a slovenská literatúra), z cudzieho jazyka a prípadne z matematiky ako voliteľného predmetu. Testy sú tvorené a prispôbované pre normatívnu interpretáciu. Ich výsledok môže mať vplyv na ďalšie vzdelávanie žiakov (t. j. v prípade, že žiak v teste dosiahne výborné výsledky, výsledok môže slúžiť ako „vstupenka“ na nasledujúci stupeň štúdia). Toto pravidlo však zatiaľ platí iba pre výsledky Testovania 9.

2. Predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra sa vyučuje na školách s vyučovacím jazykom maďarským ako cudzí jazyk a oproti predmetu slovenský jazyk a literatúra má viacero odlišností, nezahŕňa svetovú literatúru, ktorá je súčasťou predmetu maďarský jazyk a literatúra a pod.

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

- ✓ CAF – Common Assessment Framework (Všeobecný rámec hodnotenia)
- ✓ EČ MS – externá časť maturitnej skúšky
- ✓ ESF – Európsky sociálny fond
- ✓ ESSIE – European Survey of Schools: ICT and Education (Európsky výskum škôl: informačno-komunikačné technológie v školstve)
- ✓ EÚ – Európska únia
- ✓ ICCS – International Civic and Citizenship Education Study (Medzinárodný výskum občianstva a občianskeho vzdelávania)
- ✓ ICILS – International Computer and Information Literacy Study (Medzinárodný výskum počítačovej a informačnej gramotnosti)
- ✓ IEA – International Association for the Evaluation of Educational Achievement (Medzinárodná asociácia pre hodnotenie výsledkov vzdelávania)
- ✓ IKT – informačno-komunikačné technológie
- ✓ INEKO – Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy
- ✓ IPSI – Inovatívne postupy v školskej inšpekcii (v rámci Programu celoživotného vzdelávania)
- ✓ KI MRŠ – Konzervatívny inštitút Milana Rastislava Štefánika
- ✓ KŠÚ – Krajský školský úrad
- ✓ MPC – Metodicko-pedagogické centrum
- ✓ MŠVVaŠ SR – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
- ✓ NÚCEM – Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania
- ✓ ODZ – Občan, demokracia a zodpovednosť
- ✓ OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj)
- ✓ OZ PŠAV – Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku
- ✓ PIRLS – Progress in International Reading Literacy Study (Medzinárodný výskum rozvoja čitateľskej gramotnosti)
- ✓ PISA – Programme for International Student Assessment (Program pre medzinárodné hodnotenie žiakov)
- ✓ RMS – Rada mládeže Slovenska
- ✓ SGI – Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť
- ✓ SICI – Standing International Conference of Inspectorates
- ✓ SKU – Slovenská komora učiteľov
- ✓ SR – Slovenská republika
- ✓ ŠIOV – Štátny inštitút odborného vzdelávania
- ✓ ŠPÚ – Štátny pedagogický ústav
- ✓ ŠŠI – Štátna školská inšpekcia
- ✓ ŠUSKA – Študentská únia Slovenska (stredoškolská)
- ✓ TALIS – Teaching and Learning International Survey (Medzinárodný výskum vyučovania a vzdelávania)
- ✓ Testovanie 9 – testovanie žiakov 9. ročníka základnej školy
- ✓ TIMSS – Trends in International Mathematics and Science Study (Trendy v medzinárodnom výskume matematiky a prírodovedných predmetov)
- ✓ ÚIPŠ – Ústav informácií a prognóz školstva
- ✓ ZSŠS – Združenie samosprávnych škôl Slovenska

1. ŠKOLSKÝ SYSTÉM

VIERA HAJDÚKOVÁ

1.1. Kontext

Od vzniku samostatnej Slovenskej republiky (SR) v roku 1993 sa školský systém SR postupne menil vo všetkých oblastiach: na úrovni riadenia, v oblasti kompetencií a oprávnení MŠVVaŠ SR, na úrovni orgánov miestnej štátnej správy a tiež v oblasti zriaďovania a riadenia škôl a školských zariadení. Menil sa aj obsah a metódy činnosti Štátnej školskej inšpekcie, podmienky a riadenie výchovy a vzdelávania.

1.2. Hlavné súčasti slovenského školského systému

Školy a školské zariadenia tvoria spolu s vysokými školami ucelenú sústavu škôl a školských zariadení.⁽³⁾ Školy zaradené do Siete škôl, školských zariadení, stredísk praktického vyučovania a pracovísk praktického vyučovania SR,⁽⁴⁾ ktoré zabezpečujú výchovu a vzdelávanie prostredníctvom vzdelávacích programov určených pre konkrétne druhy alebo typy škôl, tvoria **školský systém**. Ich financovanie sa zabezpečuje z verejných zdrojov, a to buď úplne (základné školy a stredné školy), alebo čiastočne – prostredníctvom výnosu z podielových daní (materské školy, základné umelecké školy, jazykové školy a školské zariadenia).

V súlade so Zákonom č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (Školský zákon) sústavu škôl od roku 2008 tvoria tieto druhy škôl:

- ✓ **Gymnázium** – všeobecnovzdelávacia, vnútorne diferencovaná stredná škola, ktorá pripravuje žiakov vo štvorročnom, päťročnom alebo osemročnom vzdelávacom programe. Štátny vzdelávací program gymnázia je zameraný predovšetkým na prípravu na štúdium na vysokej škole. Gymnázium poskytuje **úplné stredné všeobecné vzdelanie – nižšie aj vyššie sekundárne vzdelanie (ISCED 2A a 3A)**.
- ✓ **Stredná odborná škola** – vnútorne diferencovaná stredná škola, ktorá pripravuje žiakov v najmenej dvojročnom a najviac v päťročnom vzdelávacom programe príslušného odboru vzdelávania. Člení sa na viacero typov. Vzdelávacie programy strednej odbornej školy sú zamerané predovšetkým na výkon povolania a odborných činností v národnom hospodárstve, zdravotníctve, verejnej správe, kultúre, umení a v ostatných oblastiach. Stredná odborná škola zabezpečuje teoretické aj praktické vyučovanie, môže pripravovať žiakov aj na ďalšie štúdium. Praktické vyučovanie je neoddeliteľnou súčasťou odborného vzdelávania a prípravy v stredných odborných školách. Poskytuje žiakom najmä praktické zručnosti, návyky a získanie schopností

nevyhnutných pre výkon príslušných povolania a pracovných činností. Praktické vyučovanie sa uskutočňuje skupinovú formou v školách, v strediskách praktického vyučovania, strediskách odbornej praxe, školských hospodárstvach, v zdravotníckych zariadeniach alebo individuálne, na pracoviskách praktického vyučovania a pracoviskách iných právnických osôb alebo fyzických osôb. Stredné odborné školy poskytujú:

- **nižšie stredné odborné vzdelanie – nižšie sekundárne vzdelanie (ISCED 2 C),**
- **stredné odborné vzdelanie – sekundárne vzdelanie (ISCED 3 C),**
- **úplné stredné odborné vzdelanie – vyššie sekundárne vzdelanie (ISCED 3A, 3B),**
- **vyššie odborné vzdelanie – stredné odborné školy organizujú aj nadväzujúce formy odborného vzdelávania – nadstavbové a pomaturitné štúdium.**
- ✓ **Konzervatórium** – stredná škola, na ktorej je praktické vyučovanie neoddeliteľnou súčasťou odborného vzdelávania a prípravy. Konzervatórium poskytuje žiakom najmä praktické zručnosti, návyky a získanie schopností nevyhnutných pre výkon povolania a pracovných činností v oblasti umenia. Konzervatórium poskytuje:
  - **nižšie stredné vzdelanie – rovnaké ako v prípade základnej školy (ISCED 2),⁽⁵⁾**
  - **úplné stredné odborné vzdelanie – vyššie sekundárne vzdelanie (ISCED 3),**
  - **vyššie odborné vzdelanie – postsekundárne alebo terciálne vzdelanie (ISCED 5).**
- ✓ **Školy pre deti a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami⁽⁶⁾** – patria k nim materské školy, základné školy, stredné školy, praktické školy a odborné učilištia.
- ✓ **Základná umelecká škola** – poskytuje **primárne umelecké vzdelanie** a aj **nižšie sekundárne umelecké vzdelanie**.
- ✓ Jazyková škola poskytuje primárne jazykové vzdelanie, sekundárne jazykové vzdelanie a postsekundárne jazykové vzdelanie.

Vzdelávanie v základnej škole, v gymnáziu, v strednej odbornej škole, v konzervatóriu a v školách pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami sa považuje za **sústavnú prípravu na povolanie**.

Základná škola sa môže v závislosti od miestnych požiadaviek spojiť s materskou školou do jednej právnickej osoby pod názvom **základná škola s materskou školou**.

Sústavu školských zariadení⁽⁷⁾ v súlade so Školským zákonom od roku 2008 tvoria:

- ✓ školské výchovno-vzdelávacie zariadenia (školský klub detí, školské stredisko záujmovej činnosti, centrum voľného času, školský internát, školské hospodárstvo a stredisko odbornej praxe),
- ✓ špeciálne výchovné zariadenia (diagnostické centrum, reedukačné centrum a liečebno-výchovné sanatórium),
- ✓ školské zariadenia výchovného poradenstva a prevencie (centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a centrum špeciálno-pedagogického poradenstva),
- ✓ školské účelové zariadenia (škola v prírode, zariadenie školského stravovania a stredisko služieb škole).

3. Schému sústavy škôl a školských zariadení uvádzame v Prílohe č. 2

4. Táto sieť je zoznam škôl, školských zariadení, stredísk praktického vyučovania a pracovísk praktického vyučovania (vzdelávacích zariadení), ktoré majú oprávnenie uskutočňovať výchovu a vzdelávanie, a ktoré majú právo na zabezpečenie financovania podľa osobitného právneho predpisu. Túto sieť spravuje MŠVVaŠ SR po vyjadrení príslušného krajského školského úradu, príslušného ústredného orgánu štátnej správy a orgánu územnej samosprávy a každoročne tento zoznam zverejňuje na internete. V sieti sa pre každé vzdelávacie zariadenie uvádza jeho názov a adresa, názov a adresa zriaďovateľa; meno a priezvisko a trvalý pobyt zriaďovateľa, ak je zriaďovateľom fyzická osoba, zoznam študijných a učebných odborov a ich zameraní, dátum začatia činnosti školy alebo školského zariadenia a vyučovací jazyk a forma štúdia.

5. V prípade osemročného štúdia.

6. Špeciálna výchovno-vzdelávacia potreba žiaka je požiadavka na úpravu podmienok a postupov výchovy a vzdelávania pre dieťa, ktoré vyplývajú z jeho zdravotného alebo sociálneho znevýhodnenia, či, naopak, nadania. Výchova a vzdelávanie detí a žiakov so zdravotným znevýhodnením sa uskutočňuje buď v špeciálnych školách pre deti so zdravotným znevýhodnením, alebo v ostatných školách v špeciálnych triedach, alebo v bežných triedach spolu s ostatnými deťmi alebo žiakmi.

7. Výchova a vzdelávanie v školských zariadeniach sa uskutočňuje podľa výchovných programov.

1.3. Podmienky vzdelávania žiakov

Na **predprimárne vzdelávanie** do materskej školy sa dieťa prijíma spravidla od troch do šiestich rokov jeho života, výnimočne od veku dvoch rokov. Prednostne sa prijíma dieťa, ktoré dovŕšilo piaty rok, dieťa s odloženým začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky a dieťa s dodatočne odloženým začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky.

Na **základné vzdelávanie, t. j. na plnenie povinnej školskej dochádzky** sa prijíma dieťa, ktoré splnilo podmienky na začatie plnenia povinnej školskej dochádzky a o prijatie ktorého požiadala rodič (zákonný zástupca) na základe zápisu do školy. Do prvého ročníka základnej školy sa prijíma dieťa, ktoré dovŕšilo šiesty rok veku a dosiahlo školskú spôsobilosť. Na základné vzdelávanie sa môže výnimočne prijať dieťa, ktoré nedovŕšilo šiesty rok veku, a to vždy až po vyjadrení príslušného zariadenia výchovného poradenstva a prevencie a všeobecného lekára pre deti a dorast. Do nultého ročníka základnej školy sa prijíma dieťa zo sociálne znevýhodneného prostredia, u ktorého je predpoklad, že týmto opatrením sa jeho vývin vyrovná.

Povinná školská dochádzka trvá desať rokov, začína sa na základnej škole a končí na strednej škole. Spravidla sa ukončuje v tom školskom roku, v ktorom žiak do 31. augusta dosiahol vek 16 rokov.⁽⁸⁾ Povinná školská dochádzka sa môže uskutočňovať aj v týchto formách:

- ✓ ako individuálne vzdelávanie, ktoré sa uskutočňuje bez pravidelnej účasti žiaka na vzdelávaní v škole (tzv. „domáce vzdelávanie“),
- ✓ v školách mimo územia SR,
- ✓ v školách zriadených iným štátom na území SR so súhlasom zastupiteľského úradu iného štátu,
- ✓ v školách, v ktorých sa uskutočňuje výchova a vzdelávanie podľa medzinárodných programov na základe poverenia MŠVVaŠ SR,
- ✓ formou individuálneho vzdelávania v zahraničí pre žiakov základnej školy,
- ✓ podľa individuálneho učebného plánu.

1.4. Zodpovednosť v školskom systéme

1.4.1. Vedenie školy

Každú základnú a strednú školu (aj ostatné druhy škôl a školských zariadení, ktoré tvoria sústavu škôl a sústavu školských zariadení) zaradenú do siete škôl a školských zariadení **riadi riaditeľ**. Riadenie školy predstavuje najnižšiu úroveň riadenia školského systému v Slovenskej republike, tzv. **mikro-úroveň riadenia (vnútorné riadenie školy)**.

Riaditeľ školy podľa zákona⁽⁹⁾ zodpovedá za:

- ✓ dodržiavanie štátnych vzdelávacích programov určených pre školu, ktorú riadi,
- ✓ vypracovanie a dodržiavanie školského vzdelávacieho programu a výchovného programu (ak je súčasťou školy aj školské zariadenie),
- ✓ vypracovanie a dodržiavanie ročného plánu ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov,
- ✓ dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov, ktoré súvisia s predmetom činnosti školy alebo školského zariadenia,

8. V určitých prípadoch stanovených Školským zákonom sa povinná školská dochádzka končí v 17., alebo aj v 18. roku života.

9. Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (§ 5, ods. 2).

- ✓ každoročné hodnotenie pedagogických a odborných zamestnancov,
- ✓ úroveň výchovno-vzdelávacej práce školy alebo školského zariadenia,
- ✓ rozpočet, financovanie a efektívne využívanie finančných prostriedkov určených na zabezpečenie činnosti školy alebo školského zariadenia,
- ✓ riadne hospodárenie s majetkom v správe alebo vo vlastníctve školy alebo školského zariadenia.

Okrem riaditeľa školy sa **na mikro-úrovni riadenia** podieľajú na riadení školy aj **školské samosprávne orgány** (*rada školy* – prostredníctvom jej členov sa na riadení školy v primeranej miere podieľajú aj rodičia a *žiacka školská rada* – prostredníctvom jej členov sa na riadení stredných škôl podieľajú aj žiaci) a **poradné orgány riaditeľa školy** (napr. pedagogická rada, metodické združenie, predmetová komisia, umelecká rada atď.).

1.4.2. Vonkajšie riadenie škôl

Na **mezo-úrovni riadenia (vonkajšie riadenie na strednej úrovni riadenia)** identifikujeme krajské školské úrady, miestne školské úrady a zriaďovateľov škôl. Ich kompetencie voči školám sú ustanovené v zákone č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve.

Mikro-úroveň riadenia

Na základe Školského zákona⁽¹⁰⁾ je každá **základná škola** (teda riaditeľ, jeho zástupcovia a učiteľia) zodpovedná za osobnostný rozvoj žiakov prostredníctvom poskytovania kvalitného vzdelávania v súlade s princípmi humanizmu, rovnosti, tolerancie, demokracie a vlastenectva. Škola zodpovedá za rozvoj žiakov po stránke rozumovej, mravnej, etickej, estetickej, pracovnej a telesnej v súlade s princípmi a cieľmi výchovy a vzdelávania stanovenými Školským zákonom. Riaditelia základných škôl zodpovedajú za to, že v súlade s rozvojovými možnosťami a schopnosťami žiakov v každej základnej škole žiaci získajú základné poznatky, zručnosti a schopnosti v jazykovej, prírodovednej, spoločenskovednej, umeleckej, športovej, zdravotnej a dopravnej oblasti, ako aj ďalšie vedomosti a zručnosti potrebné na ich ďalšie vzdelávanie a uplatnenie sa v reálnom živote a v spoločnosti.

Gymnázia prostredníctvom svojich školských vzdelávacích programov pripravujú svojich žiakov najmä na štúdium na vysokých školách, ale taktiež aj na výkon niektorých činností vo verejnej správe, kultúre a športe.⁽¹¹⁾

Stredné odborné školy sú vnútorne diferencované, pripravujú žiakov v najmenej dvojročnom a najviac päťročnom vzdelávacom programe príslušného odboru vzdelávania. Školské vzdelávacie programy stredných odborných škôl sú zamerané predovšetkým na výkon povolania a odborných činností v národnom hospodárstve, zdravotníctve, verejnej správe, kultúre, umení a v ostatných oblastiach; takisto pripravujú aj na ďalšie štúdium. Úlohou odborného vzdelávania a prípravy v stredných odborných školách je rozvíjať vedomosti, zručnosti a schopnosti žiakov získané v predchádzajúcom vzdelávaní a poskytujú vedomosti, zručnosti a schopnosti nevyhnutné pre výkon povolania a odborných činností. Stredné odborné školy zabezpečujú žiakom teoretické vyučovanie a praktické vyučovanie.⁽¹²⁾

Konzervatóriá poskytujú komplexné umelecké a umelecko-pedagogické vzdelanie. Pripravujú svojich žiakov na profesionálne umelecké uplatnenie, ako aj na vyučovanie umeleckých a odborných predmetov vo vzdelávacích programoch umeleckého zamerania.⁽¹³⁾

10. § 29 Školského zákona.

11. § 41 Školského zákona.

12. § 42 Školského zákona.

13. § 44 Školského zákona.

Základné a stredné školy sú podľa zákona právnymi subjektmi, čo znamená, že sú zároveň aj zamestnávateľmi učiteľov a ostatných zamestnancov škôl. Pri zamestnávaní učiteľov musia dodržiavať ustanovenia právnych predpisov určujúce kvalifikačné predpoklady na vykonávanie pedagogickej činnosti.⁽¹⁴⁾ Zodpovedajú za adekvátne využitie finančných prostriedkov, ktoré majú pridelené zo štátneho rozpočtu.

Každá základná aj stredná škola uskutočňuje výchovu a vzdelávanie podľa svojho školského vzdelávacieho programu. Za vypracovanie a vydanie školského vzdelávacieho programu zodpovedá riaditeľ školy. Každý školský vzdelávací program musí byť vypracovaný v štruktúre ustanovenej Školským zákonom.

Rada školy aj **žiacka školská rada** svojou činnosťou v procese výchovy a vzdelávania, ako aj v riadení škôl presadzujú záujmy žiakov, rodičov, pedagogických zamestnancov a ostatných zamestnancov škôl. Svojim pôsobením plnia funkciu verejnej kontroly. Riaditelia škôl predkladajú príslušnej rade školy na vyjadrenie:

- ✓ návrhy na počty prijímaných žiakov,
- ✓ návrh na zavedenie študijných alebo učebných odborov a ich zameranie,
- ✓ návrh školského vzdelávacieho programu a výchovného programu,
- ✓ návrh rozpočtu; návrh na vykonávanie podnikateľskej činnosti školy,
- ✓ správu o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach,
- ✓ správu o výsledkoch hospodárenia školy,
- ✓ koncepčný zámer rozvoja školy rozpracovaný najmenej na dva roky a každoročne jeho vyhodnotenie,
- ✓ informáciu o pedagogicko-organizačnom a materiálno-technickom zabezpečení výchovno-vzdelávacieho procesu.⁽¹⁵⁾

Rady škôl zohrávajú významnú úlohu pri rozhodovaní o obsadení miesta riaditeľa školy. Rada školy je výberovou komisiou na výberové konanie na vymenovanie riaditeľa. Pôsobnosť samosprávnych orgánov je vymedzená v § 24, 25 a 26 zákona č. 596/2003 Z. z. Podrobnosti o spôsobe ustanovenia orgánov školskej samosprávy, o ich zložení, o ich organizačnom a finančnom zabezpečení sú určené osobitným predpisom.⁽¹⁶⁾

Makro-úroveň riadenia

Vláda Slovenskej republiky stanovuje štátnu školskú politiku, ktorá sa konkretizuje v programovom vyhlásení vlády na príslušné volebné obdobie. Vláda zodpovedá za stanovenie rozpočtu pre rozpočtovú kapitolu MŠVVaŠ SR, pričom prihliada na priority štátnej vzdelávacej politiky. Vláda prostredníctvom ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR zodpovedá za predkladanie vládnych návrhov zákonov v oblasti školstva (napr. Školský zákon, Zákon č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov atď.).

MŠVVaŠ SR zodpovedá za vydanie štátnych vzdelávacích programov pre všetky druhy a typy škôl. Podľa zákona⁽¹⁷⁾ zabezpečuje a rozpisuje zriaďovateľom základných, stredných a špeciálnych škôl finančné prostriedky na kapitálové výdavky a prevádzku vrátane miezd, plátov

14. Zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 390/2011 Z. z. a vyhláška MŠ SR č. 437/2009 Z. z., ktorou sa ustanovujú kvalifikačné predpoklady a osobitné kvalifikačné požiadavky pre jednotlivé kategórie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov.

15. § 7, ods. 7 Zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve.

16. Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 291/2004 Z. z. v znení Vyhlášky č. 230/2009 Z. z.

17. Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve.

a ostatných osobných vyrovnaní podľa osobitných predpisov z prostriedkov štátneho rozpočtu prostredníctvom krajských školských úradov.

MŠVVaŠ SR taktiež:

- ✓ vykonáva štátny dohľad nad dodržiavaním Zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení,
- ✓ spravuje sieť škôl, školských zariadení, stredísk praktického vyučovania a pracovísk praktického vyučovania Slovenskej republiky,
- ✓ rozhoduje o zaradení škôl, školských zariadení, stredísk praktického vyučovania a pracovísk praktického vyučovania do siete, rozhoduje o vyradení škôl, školských zariadení, stredísk praktického vyučovania a pracovísk praktického vyučovania zo siete a tiež rozhoduje o zmenách v sieti,
- ✓ spracúva koncepciu rozvoja výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike,
- ✓ raz za dva roky vypracúva tzv. *Správu o stave školstva v Slovenskej republike*, ktorú predkladá na rokovanie vlády,
- ✓ manažuje experimentálne overovanie riadenia, organizácie, obsahu a výkonu výchovno-vzdelávacieho procesu v školách a v školských zariadeniach v spolupráci so zriaďovateľmi, s výskumnými ústavmi zriadenými ústrednými orgánmi štátnej správy, s vysokými školami, s inými právnickými a fyzickými osobami atď.

Štátna školská inšpekcia

Štátna školská inšpekcia⁽¹⁸⁾ kontroluje úroveň pedagogického riadenia, úroveň výchovy a vzdelávania a materiálno-technických podmienok, úroveň praktického vyučovania v školách a v školských zariadeniach, v strediskách praktického vyučovania, na pracoviskách praktického vyučovania a vo vzdelávacích ustanovizniach. V tejto oblasti vybavuje sťažnosti a petície. ŠŠI ako jediný relevantný orgán môže definitívne rozhodnúť o tom, či je školský vzdelávací program konkrétnej školy vypracovaný v súlade s cieľmi a princípmi výchovy a vzdelávania podľa Školského zákona, a tiež o tom, či sú učebné osnovy vypracované minimálne v rozsahu vzdelávacích štandardov príslušného štátneho vzdelávacieho programu. ŠŠI zodpovedá za vypracovanie a predloženie *Správy o úrovni výchovy a vzdelávania v školách a v školských zariadeniach* v danom školskom roku, ktorú každoročne predkladá ministrovi školstva, vedy, výskumu a športu SR.

Školu a školské zariadenie môže v súlade s platnou legislatívou **zriadiť**:

- ✓ obec,⁽¹⁹⁾
- ✓ samosprávny kraj,
- ✓ krajský školský úrad,
- ✓ štátom uznaná cirkev alebo náboženská spoločnosť,
- ✓ iná právnická alebo fyzická osoba.

Školy (resp. školské zariadenia) zriadené obcou, samosprávnym krajom alebo krajským školským úradom sa nazývajú **štátne školy** (na účely financovania sa tieto školy označujú ako „**verejnú školu**“). Škola zriadená inou právnickou alebo fyzickou osobou je **súkromná škola** a škola zriadená štátom uznanou cirkvou alebo náboženskou spoločnosťou je **cirkevná škola**. Vzdelanie získané v školách zriadených ktorýmkoľvek z vyššie uvedených zriaďovateľov je navzájom **rovnocenné**.

V každom druhu škôl je iné rozloženie škôl z hľadiska ich zriaďovateľa a počtu žiakov.

18. § 13, ods. 1 Zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve.

19. Vidiecke sídlo s vlastnou samosprávou alebo mesto.

Prehľad aktuálnych údajov o školách a žiakoch v nich uvádzame v prílohe č. 1. Údaje sú verejne dostupné na internetovej stránke Ústavu informácií a prognóz školstva.⁽²⁰⁾

1.4.3. Riadenie školského systému

Ústredným riadiacim (decíznym) orgánom v oblasti školstva je MŠVVaŠ SR. **Makro-riadenie (vonkajšie riadenie)** má prevažne koncepčný charakter – zjednocuje a synchronizuje činnosť riadených škôl a školských zariadení na základe právnych, ekonomických, organizačných a pedagogických noriem, a tým vytvára podmienky na ich činnosť.

MŠVVaŠ SR riadi (a tiež kontroluje) výkon štátnej správy na úseku školstva vypracovávaním koncepcií a vydávaním všeobecne záväzných právnych predpisov, smerníc a pokynov, a tiež zjednocovaním postupu pri ich používaní.

Osobitné postavenie v rámci štruktúry riadenia škôl a školských zariadení v Slovenskej republike patrí **Štátnej školskej inšpekcii a priamo riadeným organizáciám MŠVVaŠ SR.**⁽²¹⁾

1.5. Financovanie školského systému

Financovanie základných a stredných škôl zaradených do siete škôl a školských zariadení sa zabezpečuje podľa Zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov. Finančné prostriedky (normatívne aj nenormatívne) sa poskytujú zriaďovateľom škôl a školských zariadení prostredníctvom krajských školských úradov.⁽²²⁾

Zdrojmi financovania štátnych základných a stredných škôl sú:

- ✓ prostriedky zo štátneho rozpočtu v rozpočtovej kapitole MŠVVaŠ SR,
- ✓ prostriedky z rozpočtov obcí a prostriedky z rozpočtov vyšších územných celkov,
- ✓ prostriedky od iných fyzických a právnických osôb za prenájom priestorov a zariadenia škôl alebo školských zariadení v čase, keď sa nevyužívajú na výchovu a vzdelávanie,
- ✓ zisk z podnikateľskej činnosti,
- ✓ príspevky od žiakov, rodičov alebo iných osôb, ktoré majú voči žiakovi vyživovaciu povinnosť na čiastočnú úhradu nákladov spojených s hmotnou starostlivosťou v školách a v školských zariadeniach,
- ✓ príspevky od zamestnávateľov a zamestnávateľských zväzov,
- ✓ príspevky a dary, prípadne iné ďalšie zdroje.

Zdroje financovania súkromných a cirkevných škôl sú veľmi podobné ako zdroje financovania

20. <http://www.uips.sk>

21. Priamo riadenými organizáciami ministerstva školstva sú napr. Štátny pedagogický ústav, Štátny inštitút odborného vzdelávania, Metodicko-pedagogické centrum, Ústav informácií a prognóz školstva, Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania a i.

22. Podľa Zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení normatívne finančné prostriedky predstavujú úhradu mzdových nákladov na pedagógov. Školy poskytujúce sústavnú výchovu na povolanie sú od roku 2004 financované normatívnym spôsobom, a to bez ohľadu na zriaďovateľa. Normatívnym príspevkom pre školu na kalendárny rok závisí od počtu žiakov, typu školy a iných parametrov určených zákonom. Nenormatívne finančné prostriedky predstavujú náklady na dopravu žiakov, mzdové náklady na asistentov učiteľa pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, mimoriadne výsledky žiakov, havarijné situácie, rozvojové projekty, žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia a dotácie. Ostatné nenormatívne príspevky určuje spomenutý zákon.

štátnych škôl, s tým rozdielom, že v súkromných školách sa vyberá aj školné. Podľa zákona⁽²³⁾ sú súkromné a cirkevné školy financované v rovnakom pomere. Rozdielne financovanie je v prípade ostatných školských zariadení (napr. súkromnou školou prevádzkované centrum voľného času či školská jedáleň).

Tabuľka č. 1: Prehľad o rozpočte bežných výdavkov za regionálne školstvo (financované podľa zákona č. 597/2003 Z. z.) za roky 2004 – 2010 (sumy v EUR)

Ukazovateľ	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
a	1	2	3	4	5	6	7
Normatívne	922 470 823	947 018 489	994 818 628	1 034 579 632	1 100 351 092	1 195 903 625	1 213 174 911
Nenormatívne spolu	16 967 139	30 176 854	33 609 010	34 002 986	42 267 178	44 074 962	44 362 795
z toho:							
odchodné	1 317 965	1 446 392	1 537 144	1 629 588	1 860 817	2 389 739	2 386 211
dopravné	3 968 831	4 558 288	4 516 598	4 662 352	5 442 841	6 045 738	6 196 047
asistenti učiteľa pre žiakov so zdravotným znevýhodnením	2 387 704	3 271 062	4 693 155	4 846 411	6 011 120	3 747 575	4 042 679
mimoriadne výsledky žiakov	0	0	0	368 618	601 872	689 400	573 200
havárie	1 082 720	893 845	3 968 267	4 419 604	8 428 866	5 974 048	5 941 475
rozvojové projekty	1 219 511	1 486 323	679 448	241 320	63 998	0	0
deti MŠ, ktoré majú 1 rok pred plnením povinnej školskej dochádzky	0	0	0	0	2 393 878	7 318 793	7 628 724
vzdelávacie poukazy	6 990 408	18 520 944	18 214 398	17 835 093	17 463 786	17 909 669	17 594 459
Výdavky spolu	939 437 962	977 195 343	1 028 427 638	1 068 582 618	1 142 618 270	1 239 978 587	1 257 537 706

1.6. Profesionálne organizácie a odborový zväz v školskom systéme

Zamestnanci škôl a školských zariadení môžu byť členom odborovej organizácie s názvom Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku, ktorá v záujme zabezpečenia výkonu práv zamestnancov škôl a školských zariadení vedie kolektívne vyjednávania s MŠVVaŠ SR. Členstvo v odborovom zväze je dobrovoľné.

23. Zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov.

V Slovenskej republike pôsobí veľké **množstvo profesijných organizácií a združení**⁽²⁴⁾ združujúcich pedagogických a odborných zamestnancov škôl na báze profesijnej a odbornej orientácie. Viaceré z týchto organizácií sú aj členmi medzinárodných profesijných organizácií a združení.

1.7. Rámec zmien v školskom systéme

Táto časť predstavuje informácie o strategickom pláne reformy vzdelávania, ako aj súvisiace právne normy. Nižšie opísané zákony vytvorili základné legislatívne prostredie pre správne fungovanie všetkých súčastí regionálneho školstva, uskutočňovanie výchovy a vzdelávania, dosahovanie čo najlepších výsledkov žiakov, riadenie škôl na všetkých troch úrovniach, efektívne financovanie a takisto pre zabezpečenie výchovy a vzdelávania kvalifikovanými učiteľmi a odbornými zamestnancami. Uvedené nové zákony tiež priniesli vhodné podmienky pre objektívne monitorovanie a hodnotenie kvality výchovy a vzdelávania nezávislými inštitúciami.

1.7.1. Projekt MILÉNIUM (2001)

Zmeny školského systému sa až do roku 2001 uskutočňovali prevažne spontánne, bez hlbšej analýzy priebehu, ako aj možných dopadov týchto zmien. Situácia sa zmenila v roku 2001, keď vtedajšia vláda SR schválila Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15–20 rokov MILÉNIUM⁽²⁵⁾, ktorý pomenoval pozitíva aj negatíva slovenského vzdelávacieho systému i základné východiská a princípy zmien vo výchove a vzdelávaní. Na jeho základe sa postupne začali v slovenskom školskom systéme uskutočňovať pozitívne zmeny.

1.7.2. Decentralizácia a reforma financovania regionálneho školstva (2003)

Prvé konkrétne zmeny nastali po prijatí **Zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve** a o zmene a doplnení niektorých zákonov, začal sa **proces decentralizácie**.⁽²⁶⁾ Tento zákon vymedzil pôsobnosť, organizáciu a úlohy orgánov štátnej správy v školstve, obcí, samosprávnych krajov a orgánov školskej samosprávy a ich pôsobnosť v oblasti výkonu štátnej správy v školstve a školskej samosprávy; v oblasti tvorby siete škôl a školských zariadení, zaraďovania, vyradovania a zmien v sieti; a tiež v oblasti zriaďovania a zrušovania škôl a školských zariadení. Súbežne s decentralizáciou sa významne zmenilo **financovanie regionálneho školstva**. **Zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení** v znení neskorších predpisov ustanovil **financovanie škôl**, ktorým sa zaviedlo najmä normatívne financovanie škôl, v ktorých sa výchova a vzdelávanie považuje za sústavnú prípravu na povolanie a tiež sa ním upravuje príspevok na výchovu a vzdelávanie pre

24. Spoločnosť pre predškolskú výchovu; Slovenský výbor svetovej organizácie pre predškolskú výchovu (OMEP); Združenie samosprávnych škôl Slovenska; Asociácia riaditeľov štátnych gymnázií SR; Slovenská komora učiteľov; Zväz maďarských pedagógov na Slovensku; Asociácia špeciálnych pedagógov škôl a poradní; Asociácia súkromných škôl a školských zariadení Slovenska; Asociácia centier voľného času; Asociácia stredných odborných škôl; Združenie pre rozvoj stredoškolského odborného vzdelávania a prípravy; Asociácia základných umeleckých škôl „EMU – Slovenska“; Spolok pedagógov umeleckých škôl; Združenie kresťanských pedagógov Slovenska; Združenie katolíckych škôl Slovenska.

25. Dostupné na: <http://www.cpk.sk/web/dokumenty/npvv.pdf>

26. Verejná správa na Slovensku v súčasnosti pôsobí v oddelenom modeli na troch úrovniach: 1. miestna úroveň (obec, mesto), 2. vyšší územný celok, 3. štát., Všetky tri úrovne sú reprezentované volenými zástupcami občanov a administratívnym aparátom.

deti materských škôl, ktoré majú jeden rok pred plnením povinnej školskej dochádzky.

1.7.3. Školský zákon (2008)

Ďalší zásadný reformný krok nasledoval až v roku 2008, kedy nadobudol účinnosť **Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon)** a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Školský zákon). Je to **komplexný zákon o výchove a vzdelávaní**, ktorý predovšetkým deklaruje štátnu vzdelávaciu politiku. Týmto zákonom bolo uzákonené bezplatné predprimárne vzdelávanie detí, ktoré majú jeden rok pred začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky, materskú školu zaradil do sústavy škôl. Znížili sa maximálne počty detí a žiakov v triedach všetkých druhov škôl. V oblasti evalvácie a hodnotenia Školský zákon:

- ✓ ustanovil princípy a ciele výchovy a vzdelávania ako základné východiská pri tvorbe vzdelávacích štandardov (ktoré sú súčasťou štátnych vzdelávacích programov)⁽²⁷⁾,
- ✓ vytvoril podmienky na kontrolu a hodnotenie kvality výchovy a vzdelávania a kvality výchovno-vzdelávacej sústavy (prostredníctvom NÚCEM, ŠŠI, zriaďovateľov a samotných škôl),
- ✓ upravil podmienky prijímania a ukončenia vzdelávania (zrušili sa úrovne vykonania maturitnej skúšky A, B, C a ponechala sa možnosť vykonania maturitnej skúšky z cudzieho jazyka vo viacerých úrovniach podľa európskeho jazykového referenčného rámca).

Jedným z najdôležitejších ustanovení tohto zákona je zavedenie bezplatného vzdelávania detí v záverečnom roku materskej školy. Vďaka tomuto ustanoveniu sme od roku 2008 schopní zvyšovať úroveň vedomostí a zručností u detí z materských škôl, predovšetkým u detí zo sociálne znevýhodneného prostredia. Vzdelávanie žiakov verejných základných a stredných škôl je bezplatné pre všetkých občanov Slovenskej republiky. Rovnaké podmienky sa vzťahujú aj na deti zahraničných štátnych príslušníkov s trvalým pobytom na Slovensku, deti žiadateľov o azyl, ako aj deti občanov SR žijúcich v zahraničí.

Postoj k výchove a vzdelávaniu je založený na rovnakom prístupe, rešpektujúc potreby vzdelávania jednotlivcov a ich zodpovednosť za vlastné vzdelanie. Je zaručený slobodný výber vzdelávania vzhľadom na očakávaná a možnosti žiakov v súlade s možnosťami vzdelávacieho systému SR. Žiaci sa môžu vzdelávať v štátnych, cirkevných alebo súkromných školách. Vo všetkých školách v SR sa kladie veľký dôraz na dodržiavanie princípov porozumenia, tolerancie, rovnosti mužov a žien i náboženskej tolerancie.

Po prvýkrát v histórii školskej legislatívy sa Školským zákonom ustanovil výslovný zákaz akýchkoľvek foriem telesných trestov vo výchove a vzdelávaní.

1.7.4. Zákon o odbornom vzdelávaní a príprave (2009)

V oblasti odborného vzdelávania a prípravy bolo veľmi významné prijatie **Zákona č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave** a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Okrem iných zmien tento zákon vytvoril podmienky na to, aby sa na koordinácii odborného vzdelávania a prípravy pre potreby trhu práce na úrovni samosprávneho kraja zúčastňovali okrem príslušného samosprávneho kraja aj krajské školské úrady, úrady práce, sociálnych vecí a rodiny v sídle kraja, zamestnávateľia a profesijné organizácie, odborové organizácie a zamestnanecké rady i územné školské rady. Okrem toho zákon umožnil, aby sa zamestnávateľia podieľali na tvorbe

27. Štátne vzdelávacie programy vydáva Ministerstvo školstva. Ich vypracovaním a úpravou sú poverené dve priamo riadené organizácie: Štátny inštitút odborného vzdelávania (vypracúva štátne vzdelávacie programy pre odborné vzdelávanie) a Štátny pedagogický ústav.

profilov absolventov odborného vzdelávania a prípravy a na určovaní požadovaných vedomostí, zručností, schopností a pracovných návykov. Ďalšou významnou zmenou je, že žiakovi strednej odbornej školy môže škola poskytnúť motivačné štipendium a odmenu za produktívnu prácu v rámci praktického vyučovania, a to z prostriedkov fyzickej osoby alebo právnickej osoby, pre ktorú sa žiak pripravuje na povolanie. Podnikatelia, ktorí prispievajú na odborné vzdelávanie, budú môcť získať daňové stimuly.

1.7.5. Zákon o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch (2009)

Doposiaľ posledným reformným legislatívnym krokom bolo prijatie **Zákona č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch** a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Týmto zákonom sa ustanovili kvalifikačné požiadavky na pedagogických a odborných zamestnancov a stanovili sa ich práva a povinnosti ako chránených osôb. Tento zákon garantuje pedagogickým zamestnancom slobodu pri výbere metód, foriem a prostriedkov pri uskutočňovaní pedagogickej činnosti. Zákon ďalej:

- ✓ ustanovil učiteľom právo na kontinuálne vzdelávanie a profesijný rozvoj,
- ✓ vytvoril systém odmeňovania podľa dosiahnutého stupňa vzdelania a dosiahnutého kariérneho stupňa,
- ✓ zaviedol nové obligatórne príplatky (napr. kreditový príplatok, príplatok za výkon uvádzajúceho učiteľa).

2. RÁMEC EVALVÁCIE A HODNOTENIA

VIERA HAJDÚKOVÁ

2.1. Súčasný prístup

2.1.1. Všeobecné princípy, ktorými sa riadi rámec hodnotenia

Strategická dôležitosť evalvácie a hodnotenia vo vzdelávacej politike

V posledných rokoch na Slovensku vzrastá význam evalvácie a hodnotenia vo vzdelávacom systéme. Súvisí to so všeobecným posunom k decentralizácii (pozri 1. kapitolu). Jedným z najdôležitejších faktorov bola reforma vzdelávania z roku 2008, ktorá udelila školám značný stupeň autonómie v oblasti tvorby kurikula. Tento akt:

- ✓ bol hnacím motorom pre posilnenie výskumu, monitoringu a hodnotenia nielen výkonu žiakov, ale aj procesov, ktorými sú dosahované výsledky výkonu žiakov,
- ✓ vyžadoval zmeny v oblasti výskumu a zlepšovania kvality výchovy a vzdelávania a najmä v potrebe zvýšiť úroveň rozvoja kľúčových kompetencií žiakov,
- ✓ vyžadoval prepracovanie kontinuálneho vzdelávania a profesijných školení pre pedagogických a odborných zamestnancov, aby sa mohli tieto zmeny prejavovať.

Reforma obsahu vzdelávania (2008)

Reforma vzdelávania v roku 2008 priniesla **zavedenie dvojúrovňového modelu vzdelávacích programov**, pozostávajúceho so **štátnych vzdelávacích programov** a **školských vzdelávacích programov**. Toto rozdelenie v podstate prinieslo školám samostatnosť v tvorbe vlastných školských vzdelávacích programov založených na príslušných štátnych vzdelávacích programoch. Dovtedy malo úplnú zodpovednosť za tvorbu celého kurikula MŠVVaŠ SR. Tento krok znamenal prevratné zmeny najmä v dovtedajšom chápaní obsahu výchovy a vzdelávania, ako aj rozdelenie zodpovednosti za tvorbu kurikula a jeho implementáciu v praxi medzi štát a školy. Za vytvorenie štátnych vzdelávacích programov zodpovedá MŠVVaŠ SR, ktoré ich vypracovávaním poverilo svoje dve priamo riadené organizácie – Štátny pedagogický ústav a Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV). Za tvorbu školských vzdelávacích programov sú zodpovedné jednotlivé školy.

Hlavná idea zmien obsahu v nových štátnych vzdelávacích programoch sa skladá z dvoch častí. Na jednej strane je snaha o redukovanie faktografických vedomostí **v prospech rozvoja kľúčových kompetencií**. Na druhej strane existujú snahy o integrovanie obsahov príslušných predmetov do tzv. oblastí vzdelávania. Napríklad oblasť „Jazyk a komunikácia“ integruje určité lingvistické a literárne vedomosti s rozvojom komunikačných a interpretačných zručností v žiakovom materinskom jazyku aj v cudzom jazyku.

Štátny vzdelávací program sa tvorí pre rozdielne typy škôl. Pre školy je východiskovým podkladovým dokumentom pre tvorbu konkrétnych školských vzdelávacích programov, v ktorých sa zohľadňujú špecifické miestne a regionálne podmienky a potreby žiakov (v stredných odborných školách aj požiadavky trhu práce), ale aj existujúce personálne podmienky škôl. Štátne vzdelávacie programy predstavujú z hľadiska obsahu a rozsahu výchovy a vzdelávania

povinné minimum,⁽²⁸⁾ ktoré majú dostatočne zvládnuť všetci žiaci príslušného druhu školy (na rôznej úrovni úspešnosti – výborne, veľmi dobre, dobre alebo dostatočne), aby získali príslušný stupeň vzdelania.

Štátne vzdelávacie programy pre jednotlivé druhy škôl sú **záväzné pre všetky školy** pri vypracovávaní školských vzdelávacích programov, a to bez ohľadu na to, či ide o štátne, súkromné alebo cirkevné školy, resp. či sa v nich výchova a vzdelávanie uskutočňuje v štátnom jazyku (slovenskom) alebo v jazyku príslušnej národnostnej menšiny (napr. v maďarskom, v ukrajinskom, v rusínskom, v nemeckom jazyku a pod.). Štátne vzdelávacie programy obsahujú **vzdelávacie štandardy** (obsahové a výkonové). **Učebné osnovy sú súčasťou školských vzdelávacích programov**, vypracúvajú si ich samotné školy. Musia obsahovať výchovno-vzdelávacie ciele, obsah a rozsah vyučovania jednotlivých predmetov v súlade s učebnými plánmi (štátne vzdelávacie programy pre základné a stredné školy obsahujú len rámcové učebné plány).

Neexistujúci rámec hodnotenia a evalvácie

Napriek vzrastajúcej dôležitosti hodnotenia a evalvácie v súčasnosti v Slovenskej republike **neexistuje ucelený systém hodnotenia školského systému** ako takého, ale ani vnútorného, či vonkajšieho (externého) hodnotenia školy ako inštitúcie poskytujúcej príslušný stupeň vzdelania; t. j. neexistuje ustálené celoštátne chápanie pojmu „kvalita vzdelávania“,⁽²⁹⁾ a taktiež neexistuje meranie celkovej výkonnosti školského systému, iba merania rozličných druhov výsledkov školy.

Sekcia regionálneho školstva MŠVVaŠ SR zodpovedá za celkovú koordináciu politík hodnotenia a evalvácie. Na tvorbe týchto politík sa však podieľajú aj ďalšie zúčastnené strany ako zamestnanci MŠVVaŠ SR, ŠŠI, NÚCEM, MPC a univerzít. Takisto riaditelia škôl a učitelia majú významný hlas pri tvorbe týchto politík prostredníctvom profesijných združení a učiteľských organizácií.

Ciele hodnotenia, ktoré používajú školy, školské úrady, krajské školské úrady, zriaďovatelia, a tiež Štátna školská inšpekcia sú rôzne, navzájom nekompatibilné. Sú významne ovplyvnené aktuálnymi podmienkami konkrétnych škôl a inštitúcií podieľajúcich sa na procese hodnotenia.

Nasledujúce state tejto podkapitoly detailne opisujú súčasné procesy evalvácie a hodnotenia, kto má hlavnú zodpovednosť v tvorbe a implementácii jednotlivých procesov, a tiež (tam, kde je to vhodné) plány na ich ďalší rozvoj.

Sebahodnotenie škôl

V súčasnosti, v súlade s § 5, ods. 7, písm. i) Zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve, riaditelia základných a stredných škôl predkladajú *Správu o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach* svojmu zriaďovateľovi na schválenie a rade školy (samosprávneho orgánu školy) na vyjadrenie. MŠVVaŠ SR schválilo **Vyhlášku č. 9/2005 Z. z.** o štruktúre a obsahu správ o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach škôl a školských zariadení a v nadväznosti na túto vyhlášku vydalo Metodické usmernenie č. 10/2006-R. Pri tvorbe správ sú všetky školy a školské zariadenia (okrem zariadení školského stravovania) povinné postupovať podľa týchto nariadení.

Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že ide o autoevalvačnú správu, ktorá poskytne zainteresovaným (škole, žiakom, rodičom, zriaďovateľovi, rade školy, nadriadeným orgánom atď.) dostatok informácií o kvalite výchovy a vzdelávania, o vzdelávacích výsledkoch žiakov a celkovo o

28. V súlade s § 9, ods. 6 Školského zákona jednotlivé druhy a typy škôl vypracujú učebné osnovy najmenej v rozsahu ustanovenom vzdelávacím štandardom príslušného štátneho vzdelávacieho programu.

29. Pre iniciatívy v tejto oblasti na úrovni škôl pozri nasledujúce kapitoly 4.3.2 a 4.3.3.

procesoch uskutočňujúcich sa v škole. Napriek tomu sa zámer systematickej autoevalvácie nenaplnil. Správa má v skutočnosti vzhľadom na svoj obsah a štruktúru **prevažne štatistický charakter**, len veľmi **okrajovo obsahuje hodnotiace vyjadrenia**. Žiadnym právnym predpisom nie sú ustanovené konkrétne nástroje realizácie procesu autoevalvácie a žiadny ucelený model realizácie autoevalvácie nie je vypracovaný.

MŠVVaŠ SR, ale aj školy samotné plánujú procesy a volia stratégie rozvoja školstva ako takého, stratégiu zlepšovania procesov výchovy a vzdelávania, ale aj stratégiu rozvoja každej konkrétnej školy (v rámci nej najmä zlepšovanie výsledkov vzdelávania žiakov, ako produktu vzdelávania). Priebežne alebo v pravidelných intervaloch získavajú, spracúvajú a analyzujú dostupné informácie s cieľom dosiahnuť prosperitu školského systému a konkurencieschopnosť škôl.

Neexistuje legislatívne vymedzenie oblastí (kritérií) podliehajúcich vnútornej kontrole školy, táto kontrola však musí byť súčasťou školského vzdelávacieho programu.⁽³⁰⁾ Školy získavajú potrebné poznatky spravidla samoštúdiom odbornej literatúry, alebo v rámci kontinuálneho vzdelávania (najmä v rámci funkčného vzdelávania alebo funkčného inovačného vzdelávania).

V Slovenskej republike dodnes **neexistuje žiadny ucelený model sebahodnotenia**, ktorý by obsahoval súbor relevantných kritérií (oblastí hodnotenia školy) a ich indikátorov⁽³¹⁾ kvality a úrovne a bral pri tom do úvahy skutočnosť, že efektivitu sebahodnotenia škôl výrazne ovplyvňuje celkový kontext školského systému, spoločenská klíma v krajine a podpora kvality výchovy a vzdelávania zo strany štátnych či regionálnych správnych orgánov a inštitúcií.

Napriek neexistencii uceleného modelu sebahodnotenia nadobúdajú schopnosti manažmentu školy (riaditeľa a jeho zástupcov) súvisiace s realizáciou sebahodnotenia školy čoraz väčšiu dôležitosť. Je to tak preto, lebo **vonkajšie, externé hodnotenie školy by sa malo opierať o výsledky vnútorných kontrolných a hodnotiacich mechanizmov**. Keď v určitej škole nefunguje vnútorný systém hodnotenia realizovaný na základe jasne stanovených princípov s jasne stanovenými oblasťami (kritériami) a ich indikátormi, externé hodnotenie stráca objektivitu a schopnosť zlepšovať kvalitu školy.

Riaditeľ každej základnej aj strednej školy (štátnej, súkromnej aj cirkevnej) je zodpovedný aj za úroveň výchovno-vzdelávacieho procesu. Len riaditeľ s nedostatočne rozvinutými odbornými a manažérskymi kompetenciami vo svojej škole nevykonáva priebežné interné hodnotenie aspoň niektorých, **vybraných oblastí (kritérií)**.⁽³²⁾ Doterajšie skúsenosti s realizáciou interného hodnotenia v školách jednoznačne potvrdzujú, že oveľa väčší problém, než stanovenie oblastí (kritérií) interného hodnotenia, predstavuje **stanovenie adekvátnych indikátorov kvality** týchto oblastí (kritérií).

Dôvodom zvýšeného záujmu o proces sebahodnotenia školy je aj skutočnosť, že ak škola plánuje zavedenie akýchkoľvek zmien, inovácií či stratégií, je nevyhnutné, **aby poznala svoj základný východiskový stav** – t. j. aby vedela jasne identifikovať, kde sa v súčasnosti nachádza, čím disponuje, aké sú jej **silné a slabé stránky**, aké sú jej **príležitosti**, alebo, naopak, čo kvalitu výchovy a vzdelávania **ohrozuje**. Školy musia (prevažne samy) zápasit s problematikou sebahodnotenia, aj keď isté skúsenosti s touto činnosťou každá základná aj stredná škola už nepochybne má.

30. § 7, ods. 4, písm. m) Školského zákona.

31. Správne zvolené indikátory naznačujú výber metód a nástrojov či techník na získanie potrebných informácií, ktoré musia spĺňať podmienku validity (platnosti), reliability (spoľahlivosti) a objektivitu.

32. Oblasťami hodnotenia veľkej väčšiny škôl sú najmä: školský vzdelávací program; vzdelávacie výsledky žiakov; klíma školy a atmosféra triedy; spolupráca školy s rodičmi, firmami atď.; odborné kompetencie učiteľov; kontinuálne vzdelávanie učiteľov a využívanie poznatkov na ňom získaných vo výchovno-vzdelávacom procese; mimovyučovacie aktivity žiakov; účasť žiakov na súťažiach, olympiádach atď.

Sebahodnotenie škôl má v školách rozdielne podoby. V súčasnosti môžeme v základných a stredných školách na Slovensku nájsť najčastejšie tieto formy sebahodnotenia:

- ✓ hospitácie: vykonávané riaditeľom školy alebo jeho zástupcami; vzájomné hospitácie uvádzajúcich a začínajúcich učiteľov, vedúceho metodického združenia alebo predmetovej komisie; vzájomné hospitácie na výchovno-vzdelávacej činnosti medzi učiteľmi (táto forma sa využíva najmenej),
- ✓ ankety, dotazníky (vlastné, prevzaté alebo upravené) pre učiteľov, rodičov, žiakov, partnerov školy,
- ✓ sociometrické prieskumy, testy zisťujúce vedomosti a zručnosti žiakov (či už zostavené vnútri školy, alebo „na objednávku“ externými organizáciami – zadávajú sa pomerne často v rámci prípravy na prijímacie konanie na strednú školu, pred polročnou, alebo koncoročnou klasifikáciou atď.),
- ✓ pozorovanie denného „života“ školy,
- ✓ rozhovory s učiteľmi, rodičmi, žiakmi, partnermi školy (napr. zástupcami firiem a inštitúcií, v ktorých žiaci vykonávajú odbornú prax),
- ✓ tzv. brainstorming, diskusia, tzv. SWOT analýza,
- ✓ tzv. benchmarking a benchlearning,
- ✓ fotoevalvácia – vyhodnocovanie silných a slabých stránok školy pomocou fotodokumentácie,
- ✓ analýza písomných materiálov a portfólií učiteľov,
- ✓ analýza portfólií žiakov,
- ✓ analýza správ ŠŠI z inšpekcií vykonaných v škole,
- ✓ hodnotenie školy zriaďovateľom a inými subjektmi,
- ✓ prezentácia školy v printových a audiovizuálnych médiách,
- ✓ rozbor ocenení žiakov zúčastňujúcich sa na predmetových olympiádach, národných a medzinárodných súťažiach atď.

V Slovenskej republike v súčasnosti neexistuje tzv. špeciálny dohľad štátu nad školami, ktoré dosahujú dlhodobo nedostatočné výsledky vzdelávania žiakov. Tento stav sa prejavuje aj tým, že niektoré školy nie sú schopné prijať účinné opatrenia vedúce k zlepšeniu a zvýšeniu ich kvality, naopak, ich kvalita sa postupne znižuje.

Podľa terajšieho systému financovania nie je možné finančne zvýhodniť školy s pridanou hodnotou vo vzdelávaní (školám sa neposkytujú finančné prostriedky explicitne za dosiahnutú kvalitu). Ak by takýto mechanizmus existoval, dá sa predpokladať, že snaha škôl čo i len o minimálne zlepšenie výsledkov vzdelávania žiakov alebo o celkové zlepšenie kvality školy by bola omnoho intenzívnejšia.

V nadväznosti na sebahodnotenie škôl je nevyhnuté priblížiť súčasný stav a systém externého hodnotenia základných a stredných škôl. Na Slovensku je hlavnou inštitúciou zodpovednou za externé hodnotenie škôl ŠŠI. Jej kompetencie sú stručne uvedené v nasledujúcej časti.

Štátna školská inšpekcia

Externé hodnotenie škôl a školských zariadení v Slovenskej republike vykonáva **Štátna školská inšpekcia**. Riadi ju **hlavný školský inšpektor** vymenúvaný ministrom školstva, vedy, výskumu a športu SR na **päťročné funkčné obdobie**. Vo svojej činnosti je **nezávislá**, riadi sa zákonmi a inými všeobecne záväznými právnymi predpismi.

Úlohy Štátnej školskej inšpekcie sú ustanovené v § 13 Zákona o štátnej správe v školstve a školskej samospráve. Prijatie Školského zákona prinieslo aj významné zmeny pre Štátnu školskú inšpekciu, zmenili sa i jej dovedty zákonom stanovené kompetencie a oprávnenia.

ŠŠI plní funkciu kontroly štátu nad úrovňou pedagogického riadenia, nad úrovňou výchovy a vzdelávania a materiálno-technických podmienok vrátane praktického vyučovania. V tejto

oblasti vybavuje sťažnosti a petície.⁽³³⁾ Kontroluje aj zabezpečovanie priestorov, materiálno-technického zabezpečenia, ako aj zabezpečenie didaktickej techniky používanej vo výchovno-vzdelávacom procese.

Okrem týchto kompetencií ŠŠI od roku 2008 kontroluje:

- ✓ v školách: súlad školského vzdelávacieho programu so štátnym vzdelávacím programom, s cieľmi a princípmi výchovy a vzdelávania,
- ✓ v školských zariadeniach: súlad výchovného programu s cieľmi a princípmi výchovy a vzdelávania.

Zároveň kontroluje aj úroveň kvality výchovy a vzdelávania vo všeobecnosti, ako aj pri individuálnom vzdelávaní (v základných a stredných školách).

Štátna školská inšpekcia sa pri kontrole súladu školského vzdelávacieho programu so štátnym vzdelávacím programom zameriava najmä na to, či sú:

- ✓ učebné osnovy školského vzdelávacieho programu vypracované minimálne v rozsahu ustanovenom vzdelávacími štandardmi príslušného štátneho vzdelávacieho programu,
- ✓ vlastné ciele a poslanie konkrétnej školy vymedzené v súlade s cieľmi výchovy a vzdelávania ustanovenými Školským zákonom.

ŠŠI sa zameriava aj na to, či sa výchova a vzdelávanie v konkrétnej škole uskutočňuje v súlade s princípmi výchovy a vzdelávania ustanovenými Školským zákonom. Veľký dôraz sa v tejto oblasti okrem iného kladie na uplatňovanie princípu zákazu všetkých foriem diskriminácie a obzvlášť segregácie.

Okrem Štátnej školskej inšpekcie nemá žiadna inštitúcia, ani žiadna konkrétna osoba právo hodnotiť súlad školského vzdelávacieho programu so štátnym vzdelávacím programom, cieľmi a princípmi výchovy a vzdelávania ustanovenými Školským zákonom. **Len vyjadrenie Štátnej školskej inšpekcie je v tejto veci záväzné a relevantné.**

Školským inšpektorom⁽³⁴⁾ môže byť osoba, ktorá spĺňa kvalifikačné predpoklady vysokoškolského vzdelania pre príslušný druh a typ školy alebo školského zariadenia, má osem rokov pedagogickej praxe v škole alebo v školskom zariadení, absolvoval I. kvalifikačnú skúšku alebo jej náhradu a pôsobil minimálne tri roky v riadiacej funkcii v školstve alebo v pracovnom zaradení metodika alebo v pracovnom zaradení školského inšpektora, alebo absolvoval II. kvalifikačnú skúšku⁽³⁵⁾ alebo jej náhradu. Na žiadnych iných odborných zamestnancov rezortu školstva nie sú kladené také rozsiahle a vysoké požiadavky ako na školských inšpektorov.

Školský inšpektor, ktorý vykonáva inšpekčnú činnosť v školách s vyučovacím jazykom príslušnej národnostnej menšiny musí byť spôsobilý používať slovenský jazyk (štátny jazyk) v úradnom styku a tiež ovládať aj jazyk príslušnej národnostnej menšiny.

Školskí inšpektori sú oprávnení vstupovať do priestorov škôl a školských zariadení,⁽³⁶⁾ kontrolovať proces výchovy a vzdelávania, nazerať do dokumentácie, vyžadovať od orgánov štátnej správy v školstve informácie a písomné podklady potrebné na plnenie svojich úloh.

Školskú inšpekciu predmetov náboženstvo a náboženská výchova vykonávajú školskí inšpektori

33. § 13, ods. 1 Zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve.

34. § 13, ods. 2 Zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve.

35. V súčasnosti sa už v súlade so Zákom č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov nepoužíva pojem „kvalifikačná skúška“, ale pojem „atestácia“.

36. Štátna školská inšpekcia má rovnaké kompetencie vo vzťahu k štátnym, ako aj k súkromným a cirkevným školám a školským zariadeniam.

na základe poverenia hlavného školského inšpektora alebo riaditeľa školského inšpekčného centra⁽³⁷⁾ a osoby na základe poverenia príslušnej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti.

Školskú inšpekciu nad odbornou zložkou prípravy v stredných zdravotníckych školách v súlade so zákonom vykonáva Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky. Napriek tomu ŠŠI aj v tomto type škôl vedie inšpekciu v oblasti všeobecného vzdelávania a prípravy, odborného manažmentu a podmienok výchovy a vzdelávania.

Školský inšpektor si môže na posúdenie odborných otázok pri výkone školskej inšpekcie, na poradenskú činnosť a na vypracovanie odborného posudku ako podkladu pre výstupný inšpekčný materiál prizývať odborníkov z praxe. Táto možnosť sa využíva najviac pri výkone školskej inšpekcie v stredných školách.

Na činnosť školských inšpektorov a na ich oprávnenia a povinnosti pri vykonávaní školskej inšpekcie sa primerane vzťahuje aj Zákon č. 10/1996 Z. z. o kontrole v štátnej správe a Zákon č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach. Štátna školská inšpekcia podľa závažnosti zistených nedostatkov uplatňuje voči kontrolovaným školám a školským zariadeniam opatrenia (v škále od upozornenia až po peňažné sankcie) ustanovené v § 13, ods. 7 Zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve. V prípade, že školský inšpektor uloží kontrolovanej škole odporúčanie, je to zároveň istá forma poradenstva školám.

Od roku 2008 má hlavný školský inšpektor vo vzťahu k zriaďovateľovi školy posilnené kompetencie. Návrh hlavného školského inšpektora na odvolanie riaditeľa školy z dôvodu zistenia závažných nedostatkov vo výchove a vzdelávaní je pre zriaďovateľa školy záväzný, zriaďovateľ takéhoto riaditeľa musí odvolať. Je však potrebné dodať, že táto právomoc sa uplatňuje len vo výnimočných prípadoch.

Školská inšpekcia sa v súlade s vyhláškou MŠVVaŠ SR č. 137/2005 Z. z. o školskej inšpekcii vykonáva ako informatívna, komplexná (v každej škole sa vykonáva spravidla raz za 5 rokov), tematická a následná (zameraná na kontrolu odstránenia nedostatkov zistených pri predchádzajúcej inšpekcii).

Školská inšpekcia sa vykonáva najmä prostredníctvom rôznych metód a prostriedkov, z ktorých k najfrekvencovanejším patrí pozorovanie, komparácia, rozhovor, dotazník, rozbor pedagogickej dokumentácie a výsledkov žiackej činnosti, hospitácia, prehliadka objektov, účasť na poradách vedúcich pedagogických zamestnancov škôl alebo inšpekčné testy. Používanie inšpekčných testov patrí k najviac kritizovaným a diskutovaným nástrojom používaných pri výkone školskej inšpekcie, najmä v spojitosti s národnými meraniami vykonávanými na úrovni štátnych vzdelávacích programov (pozri 4. kapitolu).

Štátna školská inšpekcia má možnosť podieľať sa na tvorbe právnych predpisov súvisiacich s činnosťou škôl a školských zariadení a na tvorbe, prípadne pripomienkovaní pedagogickej dokumentácie. Spolupracuje s inštitúciami ako ŠPÚ, ŠIOV, NÚCEM, MPC a ďalšími priamo riadenými organizáciami MŠVVaŠ SR.

ŠŠI každoročne spracúva výsledky inšpekčnej činnosti vykonanej v danom školskom roku v podobe tzv. *Správy o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach* za príslušný školský rok. Hlavný školský inšpektor uvedenú správu predkladá do konca novembra príslušného kalendárneho roka ministrom školstva, vedy, výskumu a športu SR. Táto správa sumarizuje výsledky inšpekcií za účelom poskytnutia súhrnného hodnotenia škôl. Tieto súhrnné správy sú publikované na internetovej stránke ŠŠI.⁽³⁸⁾

37. Regionálny úrad ŠŠI.

38. <http://www.ssiba.sk>

Zovšeobecňovaním skúseností a poznatkov z inšpekčnej činnosti na pracovných poradách, seminároch a vzdelávacích podujatiach vedúcich pedagogických zamestnancov a ostatných pedagogických zamestnancov prispievajú školskí inšpektori k prezentácii najlepšej praxe učiteľov a škôl.

Aktuálne postavenie, kompetencie a spôsob výkonu inšpekčnej činnosti Štátnej školskej inšpekcie nezodpovedajú súčasným potrebám školského systému. Niektoré kompetencie Štátnej školskej inšpekcie vo vzťahu k hodnoteniu kvality výchovy a vzdelávania nie sú dostatočne vyšpecifikované. ŠŠI je kritizovaná najmä za viac-menej byrokratický charakter výkonu inšpekcie. Hoci ŠŠI, ako uvádza jej oficiálna stránka, „plní funkciu kontroly štátu nad úrovňou pedagogického riadenia, nad úrovňou výchovy a vzdelávania a materiálno-technických podmienok vrátane praktického vyučovania“,⁽³⁹⁾ mnohí odborníci z oblasti školstva kritizujú bežné spôsoby inšpekcie zameriavajúce sa najmä na dokumentáciu a formálnu správnosť výchovno-vzdelávacieho procesu.⁽⁴⁰⁾

Výskum a hodnotenie

V súčasnej dobe na Slovensku nejestvuje systematický výskum týkajúci sa hodnotenia kvality výchovy a vzdelávania, ani hodnotenia školského systému ako celku. Takýto výskum by mali realizovať buď univerzity, niektorá z priamo riadených organizácií MŠVVaŠ SR, alebo Slovenská akadémia vied. Od deväťdesiatych rokov 20. storočia neexistuje v SR žiadny výskumný ústav, ktorý by sa špecializoval osobitne na výskum v oblasti pedagogických vied.⁽⁴¹⁾ Vyskytujú sa len menšie projekty, ktoré sa zaoberajú hodnotením, monitorovaním, evalváciou (autoevalváciou alebo externou evalváciou) atď., ale len čiastočne. Týmto projektom spravidla chýba reálne prepojenie s praxou a najmä reálny dopad ich záverov na prax hodnotenia kvality školského systému SR.

O istých pozitívach však možno hovoriť v súvislosti so zapojením Slovenskej republiky do viacerých medzinárodných meraní výsledkov vzdelávania a celkového kontextu vzdelávania, ktoré majú charakter porovnávacieho pedagogického výskumu. Pozitívne zmeny nastávajú aj v hodnotení škôl. V súčasnosti prebieha národný projekt s názvom „Externé hodnotenie kvality školy podporujúce sebahodnotiace procesy a rozvoj školy“, ktorého cieľom je realizovať externé hodnotenie škôl zapojených do projektov Európskej únie, monitorovať ich pokrok a vytvoriť modely externého hodnotenia a sebahodnotenia práce škôl. Realizátorom tohto projektu je Štátna školská inšpekcia.

Cieľom národného projektu s názvom „Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách v Slovenskej republike v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania“ ktorého realizátorom je NÚCEM, je definovať indikátory kvality vzdelávania a monitorovať možnosti ich implementácie do systému hodnotenia kvality vzdelávania v základných a stredných školách SR s využitím externých evalvačných nástrojov. Jedným z indikátorov kvality vzdelávania bude tzv. „pridaná hodnota“ škôl získaná zo vstupno-výstupných meraní na všetkých stupňoch vzdelávania ISCED 1, ISCED 2 a ISCED 3.

39. Citované z oficiálnej stránky ŠŠI, Dostupné na: <http://www.ssiba.sk>

40. Okrem neoficiálnych vyjadrení učiteľov a iných odborníkov z oblasti školstva je verejne k dispozícii náhľad do názorov učiteľov na činnosť ŠŠI v podobe ich komentárov zverejnených na stránke: [http://www.dobraskola.com/?tx_t3blog_pi1\[blogList\]\[showUid\]=142&cHash=20e3f4ea8792bc74c6239af47fe92e20](http://www.dobraskola.com/?tx_t3blog_pi1[blogList][showUid]=142&cHash=20e3f4ea8792bc74c6239af47fe92e20). Portál dobraskola.com je medzi učiteľmi populárny súkromný elektronický magazín publikovaný spoločnosťou EXAM Testing, s. r. o. Jeho autori a editori sú známi svojimi veľmi kritickými názormi na štátnu vzdelávaciu politiku.

41. Napriek tomuto tvrdeniu sa podľa mnohých odborných diskusií postupne v Slovenskej akadémii vied tvorí tím vedcov, ktorí sa budú špecificky venovať aj otázkam pedagogického výskumu.

Medzinárodné merania, do ktorých je zapojená Slovenská republika

Slovenská republika sa pravidelne zapája do medzinárodných meraní výsledkov a kontextu vzdelávania. Administrovanie týchto výskumov má v kompetencii Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania. V súčasnosti sa v Slovenskej republike realizuje šesť medzinárodných výskumov:⁽⁴²⁾ výskumy OECD PISA a TALIS a výskumy IEA PIRLS, TIMSS, ICCS a ICILS.

Funkciu národného koordinačného centra medzinárodných výskumov v SR zabezpečuje Oddelenie medzinárodných meraní NÚCEM. Zamestnanci tohto oddelenia v rámci vyššie uvedených výskumov uskutočňujú vývoj a adaptáciu hodnotiacich rámcov a nástrojov na meranie výsledkov vzdelávania; pripravujú a organizujú zber dát v zúčastnených školách, spracúvajú dáta a vyhodnocujú výsledky; pripravujú národné správy a tvoria výstupy pre aplikovaný výskum v oblasti vzdelávania a pre vzdelávaciu politiku. Na Slovensku neexistuje iné pracovisko s takýmto zameraním a porovnateľnými skúsenosťami v tejto oblasti.

Detailnejšie informácie o účasti Slovenskej republiky v medzinárodných výskumoch sa nachádzajú v podkapitole 3.1.2.

Národné testovania

V súčasnosti sa v Slovenskej republike uskutočňuje národné testovanie na konci nižšieho sekundárneho vzdelávania (ISCED 2) a v budúcnosti sa plánuje zaviesť aj národné testovanie na konci primárneho vzdelávania (ISCED 1). Za prípravu a metodické riadenie týchto testovaní sa MŠVVaŠ SR zodpovedá NÚCEM. Riaditelia škôl sú zodpovední za zorganizovanie administrácie testov v školách. ŠŠI, KŠÚ a členovia rád školy zabezpečujú objektivitu testovania na jednotlivých školách (napríklad KŠÚ delegujú na školy učiteľov z iných škôl ako nestranných pozorovateľov).

Testovanie 9 je celoštátne externé testovanie žiakov 9. ročníka základných škôl, ktoré bolo zavedené v školskom roku 2004/2005⁽⁴³⁾ (pod pôvodným názvom „Monitor 9“). Cieľom testovania je získať informácie a údaje o výkonoch žiakov na výstupe zo základnej školy (t. j. na konci nižšieho stredného vzdelávania – ISCED 2), porovnať ich výkony v testoch a poskytnúť školám spätnú väzbu a komplexnejší obraz o testovaných predmetoch, ktorý môže pomôcť pri skvalitňovaní vzdelávania. Výsledok žiaka dosiahnutý v rámci Testovania 9 slúži ako podklad pre prijímacie skúšky na stredné školy. Pri testovaní sa používajú tzv. NR testy (rozlišovacie, porovnávacie testy, testy relatívneho výkonu). Tieto testy rozdeľujú žiakov podľa úspešnosti do poradí vyjadreného v percentile. Výsledky v percentách sa takisto oznamujú aj žiakom.

Na základných školách sa každoročne uskutočňuje pilotné overovanie testovacích nástrojov pre tento druh testovania. Zatiaľ nie je v SR zavedené celoštátne certifikované meranie výsledkov vzdelávania žiakov na stupni ISCED 1. NÚCEM však pripravuje v rámci národného projektu „Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách v Slovenskej republike v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania“ celoslovenské testovanie žiakov na výstupe z tohto vzdelávacieho stupňa.

42. OECD zisťuje výsledky vzdelávania z pohľadu požiadaviek trhu práce a sústreďuje sa na žiakov v posledných rokoch povinnej školskej dochádzky. IEA sleduje výsledky vzdelávania vo vzťahu k predpísanému obsahu vzdelávania jednotlivých zúčastnených krajín a skúma žiakov vybraných ročníkov jednotlivých stupňov vzdelávania. Obidve organizácie sa zaujímajú nielen o priemerný výkon (počet bodov) dosahovaný zúčastnenými krajinami, ale aj o okolnosti, ktoré ho ovplyvňujú (napr. motiváciu žiakov, vybavenie škôl a domácností a pod.) a jeho ďalšie aspekty (napr. rovnosť vo vzdelávaní a pod.).

43. Dva školské roky predtým sa toto testovanie realizovalo na vzorke žiakov, malo charakter pilotného testovania.

Výsledkom pilotného testovania budú súbory úloh, ktoré vytvoria základ pre testovacie nástroje pre predmety: slovenský jazyk a literatúra, maďarský jazyk a literatúra, matematika na stupni ISCED 1 v zmysle vzdelávacích štandardov štátnych vzdelávacích programov. Súčasťou pilotného testovania sú aj dotazníky pre žiakov a učiteľov testovaných predmetov, v ktorých sa zisťujú niektoré aspekty vyučovacieho procesu v školách (napr. vyučovacie metódy a formy, vyučovacie pomôcky, školské a mimoškolské aktivity a pod.).

Skúšky (finálne sumatívne hodnotenie)

Štúdium sa na stredných školách v SR ukončuje:

- ✓ záverečnou skúškou,
- ✓ maturitnou skúškou,
- ✓ záverečnou pomaturitnou skúškou,
- ✓ odbornou zložkou maturitnej skúšky,
- ✓ absolventskou skúškou.

Záverečnou skúškou sa ukončuje štúdium najmenej dvojročného a najviac štvorročného vzdelávacieho programu učebného odboru na strednej odbornej škole.

Maturitnou skúškou sa ukončuje štúdium najmenej štvorročného a najviac osemročného vzdelávacieho programu odboru vzdelávania na gymnáziu. Maturitnou skúškou sa ukončuje aj najmenej štvorročný a najviac päťročný vzdelávací program študijného odboru na strednej odbornej škole, aj nadstavbové štúdium, ktoré nadväzuje na predchádzajúce odborné vzdelávanie a prípravu v príbuznom odbore vzdelávania. Štúdium vo štvrtom ročníku šesťročného vzdelávacieho programu na konzervatóriu a v ôsmom ročníku tanečného konzervatória sa tiež ukončuje maturitnou skúškou.

Záverečnou pomaturitnou skúškou sa ukončuje zdokonaľovacie pomaturitné štúdium alebo inovačné pomaturitné štúdium. V medzinárodnej klasifikácii sa táto forma vzdelávania označuje úrovňou ISCED 4. Mnohé z týchto pomaturitných programov navštevujú absolventi všeobecného alebo odborného vzdelania s iným zameraním. Nevyhnutnou podmienkou pre zapísanie sa na štúdium tohto typu je absolvovanie maturitnej skúšky. Ďalšou formou ukončenia určitého druhu pomaturitného štúdia (kvalifikačné pomaturitné štúdium) je **odborná zložka maturitnej skúšky**.

Absolventskou skúškou sa ukončuje:

- ✓ špecializačné štúdium, ktoré svojou pracovnou náplňou a odborným zameraním zodpovedá predtým absolvovanému študijnému odboru na strednej odbornej škole,
- ✓ vyššie odborné štúdium, ktorým žiaci získavajú všeobecné vzdelanie a špeciálne vedomosti a zručnosti vrátane nových vedecko-technických poznatkov na výkon konkrétnych pracovných činností a pracovných funkcií,
- ✓ vyššie odborné štúdium na stredných zdravotníckych školách, ktorým žiaci získavajú odbornú spôsobilosť na výkon povolania v študijnom odbore diplomovaná všeobecná sestra, diplomovaný fyzioterapeut, diplomovaný rádiologický asistent, diplomovaný optometrista, diplomovaný zdravotnícky záchranár a súvislé štúdium šesťročného vzdelávacieho programu odboru vzdelávania v konzervatóriu,
- ✓ súvislé štúdium osemročného vzdelávacieho programu odboru vzdelávania v tanečnom konzervatóriu.

Osobitnú pozornosť v tejto správe sústreďíme na **maturitnú skúšku** ako najrozšírenejší spôsob ukončovania štúdia na strednej škole.

Maturitná skúška z jednotlivých predmetov môže pozostávať z externej a internej časti. Súčasťou

internej časti maturitnej skúšky na stredných odborných školách je aj teoretická časť odbornej zložky a praktická časť odbornej zložky. **Externú časť** maturitnej skúšky tvorí písomný test. **Externá časť maturitnej skúšky sa vykonáva v rovnakom čase na celom území** Slovenskej republiky. Dozor pri vykonávaní externej časti maturitnej skúšky a pri oprave testov kvôli vyššej objektívite vykonáva pedagogický zamestnanec, ktorý nie je zamestnancom školy, na ktorej sa koná externá časť maturitnej skúšky.

Interná časť maturitnej skúšky v jednotlivých predmetoch maturitnej skúšky sa môže konať aj ústnou alebo praktickou formou, predvedením komplexnej úlohy alebo umeleckého výkonu, obhajobou komplexnej odbornej práce, projektu alebo úspešnej súťažnej práce, realizáciou a obhajobou experimentu, či kombináciou uvedených foriem.

Externú časť a písomnú formu internej časti maturitnej skúšky z poverenia MŠVVaŠ SR zabezpečuje NÚCEM.

Ďalšie informácie o maturitnej skúške sú uvedené v podkapitole 6.1.2 tejto správy.

Zdieľanie informácií o školskom systéme

V Slovenskej republike v súčasnosti **neexistuje centrálny portál**, na ktorom by boli sústredené komplexne všetky informácie o školskom systéme, o externom hodnotení, o národných testovaniach či o medzinárodných meraniach. Jednotlivé priamo riadené organizácie MŠVVaŠ SR aj Štátna školská inšpekcia na svojich internetových stránkach poskytujú parciálne informácie zodpovedajúce cieľom a poslaniu jednotlivých inštitúcií.

Štatistické údaje o školách a školskom systéme ako celku, prognózy a analýzy sú uverejnené na internetovej stránke Ústavu informácií a prognóz školstva.⁽⁴⁴⁾

Internetová stránka MŠVVaŠ SR⁽⁴⁵⁾ obsahuje interaktívne prepojenia na všetky priamo riadené organizácie, aj na Štátnu školskú inšpekciu, a tak poskytuje školám komfort pri získavaní potrebných informácií.

Vzhľadom na to, že základné a stredné školy sú veľmi dobre vybavené digitálnymi technológiami a pripojením na internet je prevažná väčšina informácií súvisiacich s hodnotením škôl (príprava, priebeh a vyhodnotenie napr. národného testovania žiakov 9. ročníka) dostupná elektronicky. Vybavenie škôl najmodernejšími digitálnymi technológiami sa každoročne zlepšuje, čím sa odstraňuje aj informačná nerovnosť medzi školami a ostatnými zainteresovanými aktérmi.

V prípade, že školy nemôžu získať informácie on-line s využitím digitálnych technológií kvôli nepokrytiu určitých území prístupom na internet (ide o pomerne malé percento základných škôl), krajské školské úrady ako orgány miestnej štátnej správy v školstve poskytujú potrebné informácie školám v tlačenej podobe.

2.2. Kontext

Ako sme už uviedli, najvýznamnejšie zmeny v súvislosti s hodnotením školského systému sa urobili prevažne v roku 2008 – bol prijatý Školský zákon; novelizovaný bol Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a Zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní

44. www.uips.sk

45. www.minedu.sk

základných škôl, stredných škôl a školských zariadení; boli schválené mnohé vykonávacie predpisy (vyhlášky MŠVVaŠ SR) upravujúce podrobnosti o výchove a vzdelávaní v jednotlivých druhoch škôl.

Postupne, v rokoch 2008 a 2009, boli schválené štátne vzdelávacie programy pre všetky školy. Autonomia škôl sa výrazne posilnila tým, že sa na ne preniesla povinnosť tvoriť školské vzdelávacie programy. Riaditelia základných a stredných škôl majú výrazné rozhodovacie kompetencie tak v súvislosti s obsahom a rozsahom výchovy a vzdelávania, ako aj v oblasti personálnej a materiálno-technickej. Zodpovedajú za výber učiteľov, za ich kvalitu a za ich neustály odborný rast.

V záujme neustáleho rozširovania kapacít manažmentu informácií MŠVVaŠ SR každoročne vydáva pre školy tzv. *Pedagogicko-organizačné pokyny*, v ktorých poskytuje všetky relevantné informácie a odporúčania smerujúce k neustálemu zdokonaľovaniu procesu výchovy a vzdelávania a jeho výsledkov.

V roku 2009 bol schválený Zákon č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave, Zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch⁽⁴⁶⁾ a tiež ďalšie vykonávacie predpisy (vyhlášky). V uplynulých rokoch boli schválené aj metodické pokyny na hodnotenie a klasifikáciu žiakov základných a stredných škôl.

Externé hodnotenie škôl má v Slovenskej republike dlhoročnú tradíciu, traduje sa od čias Rakúsko-Uhorska. V jednotlivých obdobiach sa v závislosti od spoločensko-politických zmien menil obsah externého hodnotenia, jeho rozsah, ale predovšetkým organizácia a inštitúcie poverené vykonávaním kontroly štátu nad úrovňou výchovy a vzdelávania. Od roku 2000 až dodnes je inštitúciou vykonávajúcou externé hodnotenie škôl a školských zariadení Štátna školská inšpekcia, ako samostatná, vo svojej činnosti nezávislá štátna inštitúcia.

O zmenách v obsahu, v systéme a v cieľoch hodnotenia školského systému rozhoduje MŠVVaŠ SR (prípravou právnych predpisov, metodických usmernení atď.), vláda Slovenskej republiky a Národná rada Slovenskej republiky ako jediný zákonodarný orgán SR.

Rámec hodnotenia v školskom systéme je výrazne prepojený najmä s evalvačnými politikami zriaďovateľov škôl, ktorí sú zodpovední za vytváranie priaznivých podmienok (personálnych, priestorových ako aj materiálno-technických) na výchovu a vzdelávanie. Významným vstupom do hodnotenia v rámci školského systému je aj vstup rady školy ako samosprávneho orgánu školy, napr. v rámci tvorby školského vzdelávacieho programu, spracovania správy o výchovno-vzdelávacej činnosti, o jej výsledkoch a podmienkach; v predkladaní koncepčného zámeru rozvoja školy atď.

2.3. Iniciatívy a ich uskutočňovanie

Pozitívnym aspektom obsahovej reformy je, že reforma bola implementovaná postupne od začiatkových ročníkov obidvoch stupňov základných škôl (od prvého ročníka prvého stupňa základnej školy a od piateho ročníka základnej školy, ktorý je zároveň prvým ročníkom druhého stupňa základnej školy). Vo vyšších ročníkoch bol výchovno-vzdelávacie proces realizovaný podľa pôvodného kurikula platného do roku 2008. Nové štátne vzdelávacie programy sú takisto

46. Podrobnejšie informácie o obsahu Zákona č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o Zákone č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch sú uvedené v 1. kapitole.

pripravované pre stredné školy, kde boli od roku 2008 postupne implementované podobne ako na základných školách.

Školy zvládajú potrebu postupne rozvíjať svoje školské vzdelávacie programy s menšími, či väčšími ťažkosťami. Po schválení povinnosti vytvárať školské vzdelávacie programy sa dopyt po školeniach pre učiteľov a riaditeľov o tom, ako úspešne tvoriť školské vzdelávacie programy výrazne podcenil.⁽⁴⁷⁾ V tom čase na Slovensku učitelia ani riaditelia škôl nemali praktické skúsenosti s tvorbou kurikúl, keďže predtým ich tvorilo výhradne MŠVVaŠ SR.⁽⁴⁸⁾

Informácie uvedené v predchádzajúcich častiach sú aj pozitívne, ale poukazujú aj na isté nedostatky, resp. naznačujú, že v niektorých oblastiach je potrebné vykonať nápravu či uskutočniť zmenu súčasného stavu.

Snahou MŠVVaŠ SR je predovšetkým vytvoriť ucelený systém hodnotenia v rámci celého školského systému a v záujme dosiahnutia tohto cieľa realizuje viaceré kroky, ktoré majú legislatívny charakter, ale aj kroky nevyžadujúce si zmenu právnych predpisov.

V najbližšom období, v horizonte približne do roku 2014, sa plánuje najmä:

- ✓ zmena, úprava obsahu výchovy a vzdelávania – vzdelávacích štandardov a štátnych vzdelávacích programov,
- ✓ zmena povinných súčastí školských vzdelávacích programov tak, aby zohľadňovali osobitosti jednotlivých druhov a typov škôl a znížili byrokratickú záťaž škôl,
- ✓ prehodnotenie súčasného systému správy, riadenia a financovania škôl vypracovaním nového zákona o správe školstva a školskej samospráve a nového zákona o financovaní škôl a školských zariadení,
- ✓ vytvorenie databázy nástrojov umožňujúcich meranie pridanej hodnoty vo vzdelávaní každého žiaka základnej a strednej školy,
- ✓ vypracovanie oblastí a indikátorov kvality výchovy a vzdelávania jednoducho aplikovateľných v školskej praxi; vypracovanie ucelených modelov autoevalvácie škôl na základe oblastí (kritérií) a indikátorov kvality a ich prepojenie s externou evalváciou,
- ✓ vytvorenie prostredia, v rámci ktorého, po zhodnotení výchovno-výsledkov vzdelávania žiakov v externých celoštátnych meraniach, dokážu školy identifikovať svoje silné a slabé stránky,
- ✓ zvýšenie zodpovednosti zriaďovateľov škôl a kontrolných orgánov za úroveň škôl,
- ✓ zavedenie mechanizmu „špeciálneho dohľadu“ nad školami, ktoré nie sú schopné závažné nedostatky vo výchove a vzdelávaní, v podmienkach a v riadení odstrániť či zvládnuť bez externej pomoci,
- ✓ prehodnotenie obsahu, rozsahu a organizácie kontroly štátu nad úrovňou výchovy a vzdelávania.

K hlavným prekážkam v uskutočňovaní stratégií evalvácie a hodnotenia škôl patria najmä:

- ✓ doterajší nízky dôraz na autoevalváciu (tak zo strany riadiacich orgánov, ako aj samotných škôl), ako účinného nástroja na zlepšovanie dosahovania kvalitných výsledkov výchovno-vzdelávacieho procesu a klímy škôl,
- ✓ absencia uceleného modelu sebahodnotenia škôl,
- ✓ dôraz na externú evalváciu škôl prostredníctvom ŠŠI a NÚCEM,
- ✓ absencia požiadaviek (zo strany škôl, ale aj MŠVVaŠ SR) na vypracovanie objektívnych kritérií a indikátorov kvality výchovy a vzdelávania,
- ✓ prevažne normatívny a len minimálne kritériálny charakter indikátorov kvality výchovy

a vzdelávania používaných pri externom hodnotení kvality škôl,

- ✓ sústredenost' externých evalvátorov prevažne na odhaľovanie menej závažných, formálnych nedostatkov vo výchove a vzdelávaní, v podmienkach a v riadení škôl.

MŠVVaŠ SR v pripravovanom dokumente *Koncepcia ďalšieho smerovania školstva v Slovenskej republike* jasne deklaruje svoj zámer zvýšiť kvalitu vzdelávacích inštitúcií a stanoviť také podmienky, aby boli školy nielen schopné, ale aj ochotné meniť sa k lepšiemu.

47. Podobná situácia je aj v ostatných krajinách, kde bol implementovaný dvojúrovňový model vzdelávacích programov.

48. Napriek tomuto negatívne fenoménu na základných školách všetci učitelia a riaditelia materských škôl absolvovali aspoň jednorazový vzdelávací kurz zameraný na tvorbu školských vzdelávacích programov.

3. SYSTÉMOVÁ EVALVÁCIA

VIERA HAJDÚKOVÁ

3.1. Súčasná prax

3.1.1. Celkový rámec systémovej evalvácie

Súčasný školský systém Slovenskej republiky je výsledkom jeho dlhodobého historického vývoja ale aj novodobej transformácie národných a štátnych špecifik. Všetky subjekty regionálneho školstva, teda všetky školy a školské zariadenia, ktoré sú v sieti škôl a školských zariadení SR sa vo výchove a vzdelávaní riadia princípmi, ktoré ustanovil Školský zákon v roku 2008.

Realizácia externej kontroly výchovy a vzdelávania vykonávaná Štátnou školskou inšpekciou a realizácia monitorovania, hodnotenia kvality výchovy a vzdelávania a zapojenia Slovenskej republiky do medzinárodných meraní realizovaných Národným ústavom certifikovaných meraní vzdelávania sú dôkazom uplatňovania princípu kontroly a hodnotenia kvality výchovy a vzdelávania a kvality výchovno-vzdelávacej sústavy, integrácie výchovno-vzdelávacej sústavy SR do európskeho vzdelávacieho priestoru so zreteľom na vlastné skúsenosti a tradície.

Ako sme už uviedli v predchádzajúcich kapitolách, štátne, cirkevné aj súkromné školy majú rovnoprávne postavenie. Doklady o vzdelaní získané v štátnych, cirkevných aj súkromných školách sú rovnocenné.

V súlade so Školským zákonom školy v Slovenskej republike umožňujú žiakom získať príslušné vzdelanie a v rámci toho získať kompetencie najmä v oblasti komunikačných schopností, ústnych a písomných spôsobilostí, v oblasti využívania informačno-komunikačných technológií, komunikácie v štátnom, materinskom a cudzom jazyku, v oblasti matematickej gramotnosti a získať kompetencie v oblasti technických prírodných vied a technológií, kompetencie k celoživotnému učeniu sa, sociálne a občianske kompetencie, podnikateľské schopnosti a kultúrne kompetencie. Žiaci by po skončení vzdelávania mali aktívne ovládať anglický a aspoň jeden ďalší cudzí jazyk.

Strategický význam systémovej evalvácie

Zavedenie systémovej evalvácie do školského systému súvisí s transformáciou politického myslenia v oblasti vzdelávania a školstva. Zmena kvality vzdelávacieho systému je možná najmä na základe sústavného zavádzania a vyhodnocovania inovácií vo výchove a vzdelávaní tak z hľadiska obsahu výchovy a vzdelávania ako aj z hľadiska procesu výchovy a vzdelávania. Dôležitá je pritom úloha všetkých zainteresovaných, t. j. škôl, ich riaditeľov a učiteľov, inštitúcií poskytujúcich kontinuálne vzdelávanie, inštitúcií vykonávajúcich externé hodnotenie a monitorovanie kvality výchovy a vzdelávania atď.

Evalvácia je nástroj, ktorý umožní základným a stredným školám lepšie chápať dôsledky svojich rozhodnutí, činností a ich výsledkov, porovnávať ich s cieľmi školy a pod.

Povinnosť monitorovať a hodnotiť kvalitu výchovy a vzdelávania je v Slovenskej republike ustanovená Školským zákonom. Realizovať evalváciu v regionálnom školstve znamená získať, triediť a vyhodnocovať získané údaje podľa vopred stanovených oblastí (kritérií) tak, aby boli všetky zainteresované strany schopné prijať adekvátne, účinné rozhodnutia, ktoré následne

ovplyvnia jednak účastníkov výchovy a vzdelávania – žiakov a žiakov, obsah ako aj rozsah výchovy a vzdelávania, vedúcich zamestnancov škôl, učiteľov, riadiace orgány v školstve, zriaďovateľov, ale aj MŠVVaŠ SR, aby sa následne prijímali a v praxi uplatňovali nevyhnutné i očakávané nápravné opatrenia.

V rámci procesu evalvácie je dôležité, aby decízne (riadiace) orgány disponovali dostatkom informácií o národnom školskom systéme, ale aj o iných školských systémoch, aby sa na národnej úrovni mohli prijímať aj opatrenia zabezpečujúce konkurencieschopnosť nášho školského systému v rámci EÚ aj v širšej medzinárodnej komunite.

Evalvácia školského systému by mala poskytnúť priebežné a ucelené informácie o dopadoch zmien súvisiacich s obsahovou reformou, zmenami v riadení a organizácii výchovy a vzdelávania aj so zmenami v sústave škôl a školských zariadení.

Jedným z dôležitých dôvodov, pre ktoré by sa mala realizovať systémová evalvácia, je aj skutočnosť, že riadiace orgány by mali získať informácie o aplikácii a dodržiavaní ustanovení všeobecne záväzných právnych predpisov, a najmä o efektívnosti a účelnosti nakladania s finančnými prostriedkami na výchovu a vzdelávanie.

Je potrebné podotknúť, že v SR sa práve otázke efektívnosti a účelnosti nakladania s finančnými prostriedkami na výchovu a vzdelávanie nevenuje dostatočná pozornosť a doteraz nebola vypracovaná žiadna ucelená odborná štúdia, ktorá by poskytovala spätnú väzbu dôležitú pre prijatie ďalších účinných opatrení.

Spokojnosť rodičov s poskytovanými vzdelávacími službami a vzdelávacími výsledkami ich detí nie je sledovaná, získavaná a vyhodnocovaná systematicky a ucelene, úloha rodičov vo výchove a vzdelávaní a ich vzťah k škole nie sú dostatočne ocenené a skúmané.

Hodnotenie školského systému ako celku patrí jednoznačne k najťažším hodnoteniam, pretože školský systém je rozmanitý, jeho súčasťou je mnoho segmentov, ktoré sú z hľadiska svojho postavenia, poslania, vnútornej organizácie či vzájomných väzieb veľmi rôznorodé.

Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania bol založený podľa Školského zákona na uskutočňovanie monitorovania a hodnotenia kvality výchovy a vzdelávania na úrovni štátnych vzdelávacích programov, teda na úrovni dosahovania vzdelávacích štandardov žiakmi všetkých škôl zriadených podľa Školského zákona. Tento rezortný ústav zodpovedá za prípravu a metodické riadenie priebehu externých častí skúšok, ktorými sa ukončuje vzdelávanie na stredných školách, a za národné testovanie žiakov v základných a v stredných školách. Jeho úlohou je aj sumarizovať, vyhodnocovať, spracúvať a uchovávať výsledky externých meraní a testovaní.

MŠVVaŠ SR poverilo NÚCEM, aby určoval obsah externých častí skúšok alebo testovaní, ktoré zadáva MŠVVaŠ SR. Zároveň je tento rezortný ústav poverený aj vydávaním osvedčenia o spôsobilosti na výkon funkcie predsedu školskej maturitnej komisie, predsedu predmetovej maturitnej komisie a funkcie hodnotiteľa výsledkov externých častí skúšok alebo testovania.

Na základe oprávnení NÚCEM v základných a v stredných školách:

- ✓ zabezpečuje externú časť maturitnej skúšky a písomnú formu internej časti maturitnej skúšky zadávanej MŠVVaŠ SR,
- ✓ stanovuje požiadavky na odbornú prípravu pedagogických zamestnancov pre výkon funkcie predsedu školskej maturitnej komisie, predsedu predmetovej maturitnej komisie,
- ✓ zabezpečuje výrobu, doručenie a vyhodnocovanie úloh alebo testov pre externé skúšky alebo testovanie škôl a školských zariadení, v ktorých sa má externá skúška alebo testovanie vykonať,
- ✓ vedie evidenciu pedagogických zamestnancov, ktorí majú oprávnenie vykonávať funkciu

predsedu školskej maturitnej komisie, predsedu predmetovej maturitnej komisie alebo hodnotiteľov a poskytuje ju príslušným orgánom miestnej štátnej správy v školstve (krajským školským úradom).

NÚCEM takisto plní úlohy pre zabezpečovanie medzinárodných meraní na Slovensku podľa programov, do ktorých sa Slovenská republika zapája.⁽⁴⁹⁾

Monitorovanie a hodnotenie kvality výchovy a vzdelávania okrem NÚCEM v SR uskutočňujú v súlade s platným právnym stavom aj školy alebo školské zariadenia, ŠŠI a v špecifických prípadoch⁽⁵⁰⁾ tiež Ministerstvo zdravotníctva SR pre odbornú zložku prípravy vzdelávania pre zdravotnícke odbory na stredných zdravotníckych školách.

3.1.2. Procedúry použité v systémovej evalváci

Školy monitorujú a hodnotia kvalitu výchovy a vzdelávania priebežne v rámci autoevalvačného procesu, ktorý je podrobnejšie opísaný v podkapitole 2.1. Na doplnenie informácií uvedených v podkapitole 2.1 ešte uvádzame, že riaditeľom škôl, ani ostatným vedúcim pedagogickým zamestnancom (zástupcom riaditeľov škôl) žiadny právny predpis, napríklad, neustanovuje, koľko hospitácií jednotlivým učiteľom by mali vykonať, ani akou formou ich majú vykonať.

V rámci funkčného vzdelávania⁽⁵¹⁾ a funkčného inovačného vzdelávania,⁽⁵²⁾ ktoré sú povinní absolvovať všetci vedúci pedagogickí zamestnanci škôl a školských zariadení (v súlade so Zákonom č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov), získavajú títo zamestnanci nielen teoretické vedomosti o procese, prostriedkoch, nástrojoch a metódach internej evalvácie školy (autoevalvácie) ale aj praktické zručnosti potrebné na jej vykonávanie.

Štátna školská inšpekcia reprezentuje štátnu správu v oblasti hodnotenia školstva. Je zriadená zo zákona ako inštitúcia, ktorej hlavným poslaním je vykonávanie dozoru štátu nad úrovňou pedagogického riadenia, nad úrovňou výchovy a vzdelávania a materiálno-technických podmienok vrátane praktického vyučovania v školách a ostatných už spomínaných zariadeniach, kde sa realizuje praktické vyučovanie. V tejto oblasti vybavuje aj sťažnosti a petície.

Štátna školská inšpekcia v rámci inšpekčnej činnosti kontroluje a hodnotí nielen výsledky vzdelávania žiakov, ale aj procesy výchovy a vzdelávania. Procesy výchovy a vzdelávania uskutočňované v konkrétnej škole hodnotí v kontexte s odborným pedagogickým riadením a existujúcimi personálnymi, priestorovými aj materiálno-technickými podmienkami. Počas výkonu inšpekčnej činnosti, napríklad pri kontrole a hodnotení materiálno-technických a priestorových podmienok, nepriamo kontroluje aj zriaďovateľov škôl. V prípade zistenia nedostatkov pri inšpekcii ŠŠI informuje príslušného zriaďovateľa písomnou formou.

ŠŠI okrem vyššie uvedených kompetencií kontroluje aj dodržiavanie všeobecne záväzných právnych a vnútorných predpisov a rozhodnutí týkajúcich sa výchovy a vzdelávania a tiež zabezpečovanie ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov a spĺňanie kvalifikačných predpokladov riaditeľov škôl a školských zariadení.

49. Pre podrobnejšie informácie pozri podkapitolu 2.1.

50. Špecifikované v podkapitole 2.1.

51. Cieľom funkčného vzdelávania je získanie profesijných kompetencií potrebných na výkon riadiacich činností. Funkčné vzdelávanie poskytujú: 1. organizácia kontinuálneho vzdelávania zriadená MŠVVaŠ SR, 2. vzdelávacia organizácia iného ústredného orgánu štátnej správy; funkčné vzdelávanie pedagogických zamestnancov cirkevných škôl môže zabezpečovať aj cirkev alebo náboženská spoločnosť, 3. vysoká škola.

52. Inovačné vzdelávanie na obnovovanie a zdokonaľovanie profesijných kompetencií na výkon riadiacich činností je funkčným inovačným vzdelávaním.

Štátna školská inšpekcia uskutočňuje monitorovanie a hodnotenie kvality výchovy a vzdelávania na úrovni procesov vyučovania, riadenia a podmienok škôl (a aktuálnych výsledkov vzdelávania žiakov v nich), zatiaľ čo NÚCEM monitoruje a hodnotí kvalitu výchovy a vzdelávania na úrovni štátnych vzdelávacích programov. Ďalší rozdiel medzi týmito dvomi inštitúciami je aj v tom, že na rozdiel od zamestnancov NÚCEM zamestnanci Štátnej školskej inšpekcie (školskí inšpektori) vykonávajú kontrolu fyzicky v školách.

Systémové hodnotenie základných a stredných škôl úzko súvisí aj s inými formami evalvácie, najmä s hodnotením žiakov, hodnotením učiteľov aj s hodnotením riaditeľov týchto druhov škôl.⁽⁵³⁾

Hodnotenie učiteľov spadá výhradne do kompetencie riaditeľov škôl. Keďže riaditelia škôl sú podľa zákona povinní hodnotiť vzdelávaciu činnosť svojej školy, priebežne hodnotia aj svojich učiteľov. Viac informácií o hodnotení učiteľov sa nachádza v 5. kapitole tejto správy.

Účasť Slovenskej republiky v medzinárodných výskumoch vzdelávania

V septembri 2011 začala prípravná fáza výskumu OECD PISA 2012. Samotné testovanie PISA 2012 sa uskutočnilo v apríli 2012 v spolupráci s vybranými základnými a strednými školami s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským. Hlavné zameranie hodnotenia výskumu PISA 2012 je matematická gramotnosť 15-ročných žiakov na konci povinnej školskej dochádzky. Okrem základného testovania PISA Slovenská republika participovala aj na ďalších výskumoch, napríklad na testovaní finančnej gramotnosti a na elektronických testovaniach riešenia problémov, na testovaní čitateľskej a matematickej gramotnosti. Súčasťou výskumu PISA 2012 boli aj dotazníky pre riaditeľov škôl a vybraných žiakov. Testy a dotazníky žiaci vyplňali v tom jazyku, v ktorom sa vyučuje na ich škole.

V septembri 2011 začala aj prípravná fáza výskumu IEA ICILS 2013, ktorá sa zameriava na počítačovú a informačnú gramotnosť žiakov. Tento výskum tiež administruje NÚCEM v spolupráci s vybranými základnými a strednými školami. Elektronická verifikácia bola realizovaná v druhej polovici akademického roka 2011/2012. Cieľovou skupinou boli žiaci 8. ročníka základných škôl a žiaci 4. ročníka osemročných gymnázií. Výskum zahŕňal aj dotazníky pre vybraných žiakov, učiteľov a riaditeľov škôl.

Na Slovensku sa bude realizovať aj výskum ESSIE o využívaní informačno-komunikačných technológií (IKT) v školách iniciovaný Európskou komisiou. Na tomto výskume bude spolupracovať 1200 škôl.

3.1.3. Kompetencie hodnotiť školský systém a využívať výsledky evalvácie

Za **zabezpečenie kvality školského systému** ako celku zodpovedá na národnej úrovni predovšetkým **MŠVVaŠ SR** najmä schvaľovaním štátnych vzdelávacích programov, tvorbou všeobecne záväzných právnych predpisov, vypracúvaním vykonávacích predpisov (vyhlášok), schvaľovaním rezortných predpisov (metodických pokynov, smerníc, usmernení atď.) a vydávaním pedagogicko-organizačných pokynov školám.

Legislatíva však poveruje hodnotením celkovej výkonnosti školského systému v Slovenskej republike tieto inštitúcie:

- ✓ Štátnu školskú inšpekciu,

53. Pozri 4., 5. a 6. kapitolu.

- ✓ Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania.

Na hodnotení celkovej výkonnosti slovenského školského systému sa nepriamo podieľa aj **Ústav informácií a prognóz školstva** (ÚIPŠ), ktorý je ústredným informačným centrom MŠVVaŠ SR. ÚIPŠ zabezpečuje prevádzkovanie časti štátneho informačného systému, metodiku tvorby a komplexné spracovanie informácií z oblasti vzdelávania a výchovy, starostlivosti o mládež a šport, vrátane financovania. Je vedúcim metodicko-koordináčnym pracoviskom komplexného informačného systému rezortu školstva, jeho automatizácie a prepojenia na informačné systémy v Slovenskej republike a v zahraničí.⁽⁵⁴⁾

Na zaisťovaní kvality školského systému (okrem už spomínanej ŠŠI a NÚCEM) majú významný podiel aj:

Štátny pedagogický ústav, ktorý je poverený MŠVVaŠ SR najmä vypracúvaním štátnych vzdelávacích programov. V súlade so svojím štatútom sa v tomto rezortnom ústave má realizovať aplikovaný pedagogický výskum (táto kompetencia a úloha Štátneho pedagogického ústavu sa však v praxi buď nerealizuje, alebo sa realizuje len vo veľmi obmedzenej miere). Pracovnou náplňou zamestnancov ŠPÚ je aj odborné a metodické poradenstvo, a tiež koordinovanie a realizovanie experimentálneho overovania cieľov, metód a prostriedkov vzdelávania; vzdelávacích programov, foriem a prostriedkov hodnotenia a klasifikácie žiakov, spôsob riadenia škôl a školských zariadení a pod.

Štátny inštitút odborného vzdelávania, ktorého hlavným poslaním je odborné a metodické riadenie stredných škôl, tvorba štátnych vzdelávacích programov pre odborné vzdelávanie a prípravu a zabezpečenie odbornopedagogických a vzdelávacích činností pri riešení otázok stredoškolského odborného vzdelávania. ŠIOV plní aj funkciu sekretariátu Rady vlády pre odborné vzdelávanie a prípravu.

Metodicko-pedagogické centrum, ktoré organizuje a vykonáva kontinuálne vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení. Primárnymi cieľmi MPC sú:

- ✓ zabezpečuje odbornometodickú činnosť v oblasti kontinuálneho vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov,
- ✓ vykonáva výskumnú a prieskumnú činnosť v oblasti kontinuálneho vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov,
- ✓ na základe poverenia vykonáva celoslovenské kompetencie MŠVVaŠ SR v oblasti odborného garantovania rómskej problematiky a v oblasti odborného garantovania ďalšieho vzdelávania učiteľov škôl na národnostne zmiešaných územiach (maďarské, ukrajinské, rusínske).

Krajské školské úrady, ktoré vykonávajú špecializovanú miestnu štátnu správu v školstve.

Vo všetkých týchto inštitúciách vykonávajú odborné činnosti vo vzťahu k školám vysokoškolsky vzdelaní odborníci, z ktorých každý má pedagogickú a spravidla i riadiacu prax v niektorom druhu školy alebo školského zariadenia. Zamestnanci týchto inštitúcií sa priebežne vzdelávajú, získavajú vyššiu úroveň odbornej spôsobilosti na vykonávanie odborných činností.

V záujme toho, aby výsledky evalvácie na systémovej úrovni využívali riaditelia škôl, učitelia, zriaďovatelia atď. efektívne, sa v inštitúciách vykonávajúcich systémovú evalváciu školského systému kladie veľký dôraz na poskytovanie objektívnej a včasnej spätnej väzby najmä prostredníctvom ich internetových stránok, na ktorých sú dostupné priebežné aj záverečné správy, informácie, hodnotenia, prieskumy i analýzy o zisteniach týchto inštitúcií. Rovnako školy na svojich internetových stránkach uverejňujú informácie prezentujúce ich kvalitu výchovy

54. ÚIPŠ (2011). Všetko o nás. Dostupné na: <http://www.uips.sk/o-nas/vsetko-o-nas>

a vzdelávania.

3.1.4. Využitie výsledkov systémovej evalvácie

Výsledky systémovej evalvácie v Slovenskej republike slúžia:

- ✓ **MŠVVaŠ SR** – ako podklad na prijímanie opatrení legislatívneho charakteru (úprava právnych predpisov) a nelegislatívneho charakteru (zmeny v obsahu výchovy a vzdelávania, podnety na kontinuálne vzdelávanie; metodicko-organizačné usmernenia, vydávanie učebníc, učebných textov a pracovných zošitov atď.),
- ✓ **Národnému ústavu certifikovaných meraní vzdelávania** – prijímanie opatrení smerujúcich k objektivizácii externých meraní (Testovanie 9, Maturita); tvorba modelov autoevalvácie; precizovanie oblastí (kritérií) kvality výchovy a vzdelávania a ich indikátorov atď.,
- ✓ **Štátnej školskej inšpekcii** – overovanie nových metodík inšpekčnej činnosti a precizovanie oblastí (kritérií) externého hodnotenia škôl a ich kritérií atď.,
- ✓ **orgánom miestnej štátnej správy v školstve (KŠÚ)** – vydávanie metodicko-organizačných pokynov pre riaditeľov škôl; usmerňovanie zriaďovateľov škôl atď.,
- ✓ **zriaďovateľom základných a stredných škôl** – ako podklad pre hodnotenie riaditeľov škôl a vytváranie lepších podmienok na realizáciu výchovno-vzdelávacieho procesu s cieľom dosiahnuť lepšie výsledky vzdelávania žiakov atď.,
- ✓ **základným a stredným školám** – s cieľom zlepšiť vzdelávacie výsledky žiakov školy a vytvoriť tým lepšie podmienky na prijatie na stredné školy a v stredných školách na zlepšenie výsledkov vzdelávania žiakov školy s cieľom zlepšiť možnosti prijatia absolventov na vysoké školy alebo uplatniť sa na trhu práce.

Výsledky externej evalvácie škôl vykonávanej Štátnou školskou inšpekciami sú:

- ✓ oznamované kontrolovaným školám vo forme správy (ku ktorej má prístup aj zriaďovateľ školy),
- ✓ uverejňované na internetovej stránke ŠŠI⁽⁵⁵⁾ vo forme súhrnných správ na národnej úrovni z jednotlivých inšpekčných úloh,
- ✓ spracúvané a publikované v podobe tzv. *Správy o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a v školských zariadeniach* za príslušný školský rok na základe inšpekčných a ďalších zistení, ktorú predkladá každý rok hlavný školský inšpektor do konca novembra príslušného kalendárneho roka ministrom školstva, vedy, výskumu a športu SR,
- ✓ publikované v pedagogických časopisoch, na poradách riaditeľov škôl a zriaďovateľov škôl.

Výsledky monitorovania a hodnotenia kvality výchovy a vzdelávania na úrovni štátnych vzdelávacích programov zverejňuje NÚCEM na svojej internetovej stránke⁽⁵⁶⁾ a predkladá ich MŠVVaŠ SR. K týmto výsledkom majú školy prístup aj vďaka ich publikovaniu v elektronických a printových médiách. Tieto výsledky a zistenia sú dostupné aj širokej verejnosti.

Výsledky evalvácie vzdelávacieho systému sa premietajú do tvorby právnych predpisov, do tvorby štátnych vzdelávacích programov aj do tvorby metodických pokynov a usmernení pre školy. V neposlednom rade sa tieto výsledky premietajú aj do kontinuálneho vzdelávania učiteľov, do rozvíjania ich odborných a profesijných kompetencií.

55. www.ssiba.sk

56. www.nucem.sk

3.2. Implementácia systémovej evalvácie

Dôkazom vplyvu súčasných opatrení systémovej evalvácie sú, napríklad, zmeny vo vyhláske o ukončení štúdiá na strednej škole (popísané v predchádzajúcich kapitolách) i zmeny vo vyhláske o základných školách. Ďalším dôkazom toho, že MŠVVaŠ SR akceptuje zistenia systémovej evalvácie, sú pripravované zmeny v Školskom zákone súvisiace s ukončovaním štúdiá na strednej škole, najmä s maturitnou skúškou, ale aj pripravované zavedenie národného certifikovaného testovania výsledkov vzdelávania žiakov po ukončení primárneho stupňa vzdelávania (ako bolo uvedené v predchádzajúcich kapitolách).

Záujem o evalváciu školského systému existuje na všetkých úrovniach riadenia. MŠVVaŠ SR má záujem na základe zistení evalvácie školského systému prijať také legislatívne opatrenia, ktoré posunú školský vzdelávací systém Slovenskej republiky zo súčasnej dobrej úrovne na výbornú úroveň. Tento záujem prejavujú aj externí hodnotitelia, zriaďovatelia, vysoké školy, potenciálni zamestnávateľia absolventov stredných škôl, a rovnako aj školy a rodičia žiakov. Rodičia žiakov majú záujem o to, aby na základe zistení získaných evalváciou školského systému mohli voliť čo najoptimálnejšiu vzdelávaciu cestu pre svoje deti a rešpektovať pritom ich rozvojové možnosti a schopnosti.

Zriaďovatelia škôl zistenia evalvátorov využívajú najmä pri rozhodovaní o optimalizácii siete škôl.

Všetky zainteresované strany, počnúc MŠVVaŠ SR a končiac školami (a naopak) si uvedomujú, že systémová evalvácia školského systému v SR nie je koherentná, má vážne nedostatky a nie je dostatočne efektívna. Z toho dôvodu, aj na základe podnetov členov profesijných organizácií a združení pedagogických zamestnancov, riaditeľov škôl, Slovenskej rady rodičovských združení a na základe vlastných zistení a poznatkov MŠVVaŠ SR prehodnocuje súčasný systém evalvácie a autoevalvácie škôl a pripravuje také legislatívne opatrenia, ktoré napomôžu vytvoriť koherentný systém evalvácie školského systému a skvalitniť systém autoevalvácie škôl.

3.3. Strategické iniciatívy

V záujme zlepšenia efektívnosti systémovej evalvácie školstva ŠŠI a NÚCEM prijímajú interné opatrenia smerujúce najmä k vyššej objektivizácii ich zistení a nameraných výsledkov vzdelávania.

ŠŠI postupne zdokonaľuje svoje metodiky a metodológiu inšpekčnej činnosti. NÚCEM na základe skúseností so spracovaním výsledkov testovania žiakov 9. ročníka základnej školy v predchádzajúcich rokoch a po podozreniach o nekorektnom správaní sa škôl počas Testovania 9 prijal nevyhnutné opatrenia, ktoré zabezpečujú a podporujú objektivnosť testovania.

Aj Školský zákon obsahuje ustanovenie, na základe ktorého sa prijímajú také opatrenia, aby sa zabránilo porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania, či neoprávnenému zvýhodňovaniu zverejnením úloh z externej časti alebo písomnej formy internej časti maturitnej skúšky. Ak MŠVVaŠ SR, NÚCEM alebo príslušný orgán štátnej správy v školstve zistí porušenie tejto povinnosti, má kompetenciu a povinnosť oznámiť orgánom činným v trestnom konaní podozrenie zo spáchania trestného činu. K tomuto kroku sa pristúpilo aj v školskom roku 2010/2011, keď unikli niektoré riešenia externej časti maturitnej skúšky z anglického jazyka.

4. HODNOTENIE ŠKÔL

4.1. Súčasná prax

4.1.1. Všeobecný rámec hodnotenia škôl

ADRIANA VYKYDALOVÁ

Externé hodnotenie škôl v zmysle Zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve vykonáva Štátna školská inšpekcia. Úloha ŠŠI v rámci externej evalvácie je špecifikovaná v 2. kapitole.

ŠŠI sleduje kvalitu a rozvoj školy ako celku a vychádza zo súboru hodnotiacich kritérií, ktoré umožňujú porovnávať a posudzovať rozvoj školy.

Na strane školy má jej hodnotenie v kompetencii riaditeľ, ktorý sa zodpovedá voči ŠŠI. Zákon č. 596/2003 Z. z. definuje nasledujúce povinnosti riaditeľa školy alebo školského zariadenia vo vzťahu k výchove a vzdelávaniu v škole:

- ✓ vypracovať a dodržiavať školský vzdelávací program,
- ✓ vypracovať a dodržiavať ročný plán ďalšieho vzdelávania učiteľov,
- ✓ dodržiavať všeobecne záväzné právne predpisy,
- ✓ dbať o úroveň výchovno-vzdelávacej práce školy a školského zariadenia,
- ✓ dodržiavať rozpočet, riadne hospodáriť s majetkom atď.

Zodpovednosť riaditeľa školy vo vzťahu k ŠŠI čiastočne vymedzuje Vyhláska č. 137/2005 Z. z. o školskej inšpekcii, ktorá mu ukladá povinnosť:

- ✓ zabezpečiť a vytvoriť vhodné podmienky na výkon inšpekcie,
- ✓ byť prítomný na pracovisku v čase inšpekcie,
- ✓ písomne sa vyjadriť k výsledkom inšpekcie (najčastejšie publikovaním svojho vyjadrenia na internetovej stránke školy),
- ✓ predložiť v lehote určenej ŠŠI písomnú informáciu o prijatých opatreniach na odstránenie zistených nedostatkov a ich príčin a správu o ich splnení.

ŠŠI zo svojich zistení vyvodzuje dôsledky a podľa ich závažnosti ukladá nasledujúce opatrenia:

- ✓ **odporúča** riaditeľovi školy odstrániť nedostatky, ktoré **nevznikli** porušením právnych predpisov,
- ✓ **upozorňuje** príslušné orgány na porušenie právnych predpisov, ktorých riešenie patrí do pôsobnosti týchto orgánov,
- ✓ **ukladá** kontrolovanému subjektu povinnosť **prijať opatrenia** v prípade, že je predpoklad odstránenia zistených nedostatkov,
- ✓ **ukladá opatrenia** v prípade, že nie je predpoklad zo strany riaditeľa prijať adekvátne opatrenia na odstránenie nedostatkov,
- ✓ nariaďuje komisionálne preskúšanie žiaka za prítomnosti školského inšpektora v prípade zistenia nedostatkov pri jeho klasifikácii,
- ✓ **ukladá záväzný pokyn** na okamžité odstránenie zistených nedostatkov,
- ✓ na návrh školského inšpektora zastavuje alebo **zrušuje rozhodnutia** vydané v rozpore so všeobecne

záväznými právnymi predpismi, okrem rozhodnutia vydaného v správnom konaní.⁵⁷⁾

Vedúci zamestnanec kontrolovaného subjektu má stanovenú lehotu na odstránenie zistených nedostatkov a po skončení tejto lehoty vykoná ŠŠI následnú inšpekciu na kontrolu odstránenia nedostatkov a ich príčin zistených pri predchádzajúcej inšpekcii. Ak zistené nedostatky neboli v tomto termíne odstránené, zvyčajne uloží záväzný pokyn na ich okamžité odstránenie, a následne vykoná ďalšiu inšpekciu. V prípade, že riaditeľ školy ani po opakovanej následnej inšpekcii neodstránil nedostatky, môže hlavný školský inšpektor predložiť zriaďovateľovi školy **návrh na odvolanie riaditeľa**. Tento návrh je pre zriaďovateľa záväzný. V prípade, že boli zistené závažné nedostatky v kvalite výchovno-vzdelávacej činnosti, alebo ak škola (školské zariadenie) alebo zriaďovateľ neodstránil v určenom termíne nesúlad medzi pedagogickou dokumentáciou a jej uplatňovaním v škole (v školskom zariadení), alebo ak boli zistené závažné porušenia všeobecne záväzných právnych predpisov alebo závažné nedostatky v oblasti materiálno-technického zabezpečenia, predkladá hlavný školský inšpektor MŠVVaŠ SR **návrh na vyradenie školy** alebo študijného odboru **zo siete** škôl a školských zariadení, čo znamená odobratie akreditácie, a škola alebo školské zariadenie už nemôže vykonávať svoju činnosť.

Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve umožňuje **školskému inšpektorovi** uložiť **pokutu** zodpovednému zamestnancovi, ktorý **nevytvoril podmienky** na výkon inšpekcie; **neodstránil nedostatky** zistené ŠŠI, okrem opatrení týkajúcich sa riešenia sťažností a petícií. **Hlavný školský inšpektor** môže uložiť **pokutu zriaďovateľovi**, ktorý vymenoval do funkcie riaditeľa osobu, ktorá nespĺňa kvalifikačné predpoklady stanovené týmto zákonom.

MŠVVaŠ SR v súlade so Zákonom č. 597/2003 z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení **zniži zriaďovateľovi súkromnej školy** objem finančných prostriedkov na príslušný kalendárny rok, ak v poslednej správe o výsledku inšpekčnej činnosti bolo Štátnou školskou inšpekciou zistené:

- ✓ nedodržanie školských vzdelávacích programov,
- ✓ v triedach škôl vyšší počet žiakov ako stanovuje osobitný právny predpis,
- ✓ odbornosť vyučovania jednotlivých predmetov v školách v rámci školských vzdelávacích programov menšia ako 70 %.

Hlavným cieľom hodnotenia škôl je podať školám spätnú väzbu, pohľadom z vonku poukázať na silné stránky a odhaliť problémy, nedostatky, pomenovať oblasti vyžadujúce zlepšenie. Hodnotenie umožňuje školám zvoliť si také stratégie, ktoré budú viesť k posilneniu silných stránok a k odstráneniu nedostatkov. Externé hodnotenie spočíva v **normatívnej kontrole**, ktorá je založená na zisťovaní miery zhody kontrolovanej reality so všeobecne záväznými právnymi predpismi a rozhodnutiami týkajúcimi sa výchovy a vzdelávania.

ŠŠI kontroluje:

- ✓ dodržiavanie všeobecne záväzných právnych a vnútorných predpisov a rozhodnutí týkajúcich sa výchovy a vzdelávania,
- ✓ odbornosť vyučovania,
- ✓ priestorové a materiálno-technické podmienky výchovy a vzdelávania a ich účelné a efektívne využívanie,
- ✓ zabezpečenie ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov,
- ✓ spĺňanie kvalifikačných predpokladov riaditeľov škôl a školských zariadení.

Ďalšou súčasťou externého hodnotenia je **kritériálne hodnotenie**, ktoré je založené na zisťovaní miery zhody alebo aj rozdielu hodnotenej reality so stanoveným kritériom. Má stanovený súbor

hodnotiacich kritérií, účelom ktorého je hodnotiť školu ako celok z aspektu kvality riadenia, podmienok a vzdelávacieho procesu. Umožňuje globálnym spôsobom vykonať hodnotenie fungovania jednotlivých prvkov systému školy.

Kontrolnú činnosť majú aj **zriaďovatelia** (obce, samosprávne kraje, KŠÚ), ktorí:

- ✓ kontrolujú dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov v oblasti výchovy a vzdelávania s výnimkou kontroly, ktorá prináleží ŠŠI,
- ✓ kontrolujú kvalitu podávaných jedál v školských jedálňach,
- ✓ vykonávajú následnú finančnú kontrolu na úseku hospodárenia s finančnými prostriedkami pridelenými zo štátneho rozpočtu, všeobecného rozpočtu EÚ, s materiálnymi hodnotami a majetkom, ktorý má škola v správe a kontroluje efektívnosť a účelnosť ich využitia,
- ✓ vybavujú sťažnosti a petície, okrem tých, ktoré prináležia na vybavenie ŠŠI.

Zriaďovateľom škôl vo vzťahu k školám vyplýva povinnosť zabezpečiť:

- ✓ priestory a materiálno-technické zabezpečenie,
- ✓ didaktickú techniku používanú vo výchovno-vzdelávacom procese,
- ✓ finančné prostriedky na mzdy, prevádzku a údržbu,
- ✓ investičné prostriedky zo štátneho rozpočtu a z vlastných zdrojov.

Výkon inšpekcie sa realizuje podľa **jednotnej metodiky**, ktorú schvaľuje hlavný školský inšpektor a má zabezpečiť jednotný postup, kontrolu a hodnotenie rovnakých ukazovateľov. Voľba metód a nástrojov sa mení podľa druhu inšpekcie a predmetu inšpekčnej činnosti. Stratégiu inšpekčnej činnosti si volí školský inšpektor na základe zistených predbežných informácií, ktoré je možné získať pred inšpekčným výkonom na škole. Predmetom inšpekčnej činnosti je predovšetkým posúdenie kvality školy, z tohto dôvodu sa musí inšpekcia orientovať na komplex faktorov spojených s činnosťou školy ako celku. Školská inšpekcia sa vykonáva ako:

- ✓ **informatívna**, ktorá je zameraná na získavanie informácií, dĺžka výkonu je spravidla 1 deň,
- ✓ **tematická**, ktorá sa zameriava na kontrolu a hodnotenie konkrétnej témy, problematiky a pod., dĺžka výkonu závisí od zložitosti kontrolovanej problematiky a trvá spravidla 2 – 4 dni,
- ✓ **komplexná**, ktorá dáva komplexný pohľad na kvalitu riadenia, podmienok a na úroveň výchovy a vzdelávania v danej škole, dĺžka výkonu je spravidla 3 – 7 dní,
- ✓ **následná**, ktorá je zameraná na kontrolu odstránenia nedostatkov zistených pri predchádzajúcej inšpekcii, dĺžka výkonu je spravidla 1 – 3 dni.

Rozsahom aj obsahom najväčšia inšpekcia je **komplexná**. Inšpekčnú skupinu pri nej tvoria dvaja až siedmi školskí inšpektori, prípadne sa na špecifickú problematiku, ktorá sa nedá pokryť vlastnými zdrojmi, využívajú odborníci z praxe, na posudzovanie predmetu náboženstvo a náboženská výchova sa pozývajú osoby poverené príslušnou cirkvou alebo náboženskou spoločnosťou. Veľkosť inšpekčnej skupiny a dĺžka inšpekčného výkonu priamo súvisia s veľkosťou školy (školského zariadenia).

Predmetom kontroly ŠŠI je:

- ✓ výchovno-vzdelávacia činnosť a pedagogická dokumentácia,
- ✓ úroveň vedomostí a zručností žiakov podľa pedagogickej dokumentácie,
- ✓ úroveň pedagogického a odborného riadenia vedúceho zamestnanca kontrolovaného subjektu,
- ✓ súlad školského vzdelávacieho programu so štátnym vzdelávacím programom, s cieľmi a princípmi výchovy a vzdelávania,
- ✓ súlad školských výchovných programov s cieľmi a princípmi výchovy a vzdelávania,
- ✓ úroveň kvality výchovy a vzdelávania pri individuálnom vzdelávaní,
- ✓ monitoring a hodnotenie kvality výchovy a vzdelávania.

57. Rozhodnutia vydané v správnom konaní nemôžu byť zrušené ŠŠI, ale podľa ustanovení správneho práva.

Okrem požiadaviek určených zákonom sa kontrolujú a hodnotia nasledujúce **špecifiká podľa stupňa, druhu a typu školy (školského zariadenia)**:

- ✓ materské školy:
- ✓ adaptačný proces detí,
- ✓ podmienky zaškolenia detí mladších ako tri roky,
- ✓ pripravenosť päť až šesťročných detí na vstup do základnej školy,
- ✓ podmienky vzdelávania detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- ✓ rovnoprávnosť prístupu detí so zdravotným postihnutím k výchove a vzdelávaniu,
- ✓ základné školy:
- ✓ zriadenie nultých ročníkov,
- ✓ prechod detí z materskej školy do 1. ročníka ZŠ; z nižšieho na vyšší stupeň,
- ✓ prijímacie konanie do športových tried,
- ✓ problematika neplnoorganizovaných škôl,
- ✓ uplatňovanie regionálnych zvláštností v školskom vzdelávacom programe a následne vo výchovno-vzdelávacom procese,
- ✓ spolupráca metodických zložiek medzi stupňami,
- ✓ výsledky žiakov z Testovania 9,
- ✓ zloženie žiackych kolektívov, počet žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (kam patria aj žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia aj talentovaní žiaci), podmienky, ktoré vytvorila škola na ich vzdelávanie, spolupráca s poradenskými zariadeniami, rodičmi a inými,
- ✓ výchovné poradenstvo,
- ✓ **stredné školy**:
- ✓ prijímacie konanie,
- ✓ ukončovanie štúdia (výsledky externej časti maturitnej skúšky),
- ✓ profilácia školy,
- ✓ formy vzdelávania,
- ✓ praktická príprava,
- ✓ výchovné poradenstvo,
- ✓ zloženie žiackych kolektívov, počet žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, podmienky, ktoré vytvorila škola na ich vzdelávanie, spolupráca s poradenskými zariadeniami, rodičmi a inými.

Do úvahy sa berú aj špecifiká konkrétnych škôl, napríklad prezentácia školy v regióne, zapájanie sa žiakov do mimoškolských aktivít, účasť a umiestnenie v súťažiach, olympiádach, angažovanie sa v projektoch, kontakty s inými školami či vydávanie školského časopisu.

4.1.2. Procedúry hodnotenia škôl

ADRIANA VYKYDALOVÁ

V inšpekčnej praxi rozoznávame tieto základné procedúry hodnotenia škôl:

- ✓ pozorovanie, analýza a syntéza, komparácia, prieskum, rozhovor, dotazníková metóda, rozbor pedagogickej dokumentácie a výsledkov žiackej činnosti,
- ✓ konzultácia, hospitácia, písomná preverka, prehliadka objektov, účasť na poradách vedúcich zamestnancov kontrolovaného subjektu, účasť na zasadnutiach poradných orgánov riaditeľa školy (školského zariadenia), účasť na súťažiach a prehliadkach žiackej tvorivosti,
- ✓ inšpekčný test z vybraných predmetov, dotazník, anketa,
- ✓ technické prostriedky.

Fungovanie školy definujú zámery a ciele jej činnosti na určité obdobie. Riaditeľ školy musí jasne vymedziť indikátory a kritériá, ktoré sú rozhodujúce pre úspešnosť školy. Na základe tohto prístupu sa uplatňuje **metóda autoevalvácie**, ktorá sa najčastejšie prezentuje v podobe tzv. Správy o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach za predchádzajúci školský rok. Inšpektor túto správu využíva pred začiatkom inšpekcie, aby porovnal vstupné údaje s vlastnými zisteniami, no správa však často máva len štatistický charakter. Najčastejšou metódou na získavanie informácií o činnosti školy je **metóda rozhovoru**, ktorá má jasne určené pravidlá. Téma a forma rozhovoru vychádzajú zo sledovaného cieľa s prihliadnutím na formu rozhovoru (riadený, voľný, štandardizovaný a pod.). Špecifickou **metódou** je **aktívne počúvanie**. **Pozorovanie** je druhá najfrekvencovanejšia metóda inšpekcie. Predmetom pozorovania je najčastejšie vyučovací hodina (**hospitácia**), rokovanie metodických orgánov, pedagogickej rady, alebo monitorovanie hospitačnej činnosti riaditeľa školy a ostatných vedúcich zamestnancov. Objektívitu hodnotenia vyučovacích hodín zabezpečuje jednotný inšpekčný **nástroj**, tzv. **hospitačný hodnotiaci záznam**, ktorý má jednoznačne určené indikátory so stanovenými kritériami hodnotenia. Po hospitovanej hodine inšpektor požiadava učiteľa o vyplnenie **autodiagnostického dotazníka**, v ktorom učiteľ zo svojho pohľadu zhodnotí hospitovanú hodinu. Porovnanie zistení z hospitácie a autodiagnostického dotazníka umožňuje školskému inšpektorovi objektívne posúdiť daný stav a viesť **pohospitačný rozhovor** s učiteľom.

Ďalšie nástroje používané ŠŠI majú podobu dotazníkov. **Orientačný dotazník pre navrhovateľa inšpekcie** sa využíva najmä vtedy, keď inšpekciu požaduje napríklad zriaďovateľ školy alebo rada školy. **Informačný dotazník pre riaditeľa školy** slúži školským inšpektorom na získanie špecifických informácií o predmete školskej inšpekcie, riaditeľ ho vyplnený zasiela inšpektorovi v dostatočnom časovom predstihu pred otvorením inšpekcie. Ďalším používaným nástrojom je tzv. **dotazník pre pedagogických zamestnancov**, ktorým sa zisťuje klíma v škole. **Dotazník pre členov žiackej školskej rady a pre žiakov v základnej a v strednej škole** sa využíva na monitorovanie bezpečnosti školského prostredia a prevencie negatívnych javov v správaní žiakov v základnej škole, na gymnáziu a v strednej odbornej škole.

Na zabezpečenie rovnakého a jednotného posudzovania školskými inšpektormi v oblasti riadenia školy a podmienok výchovy a vzdelávania bol vypracovaný nástroj s názvom **Pracovný záznam**, ktorý obsahuje kritériá hodnotenia vrátane súboru indikátorov, ktoré sú ďalej podrobnejšie rozpracované na konkrétne subindikátory. Tieto kritériá sú zverejnené na internetovej stránke ŠŠI.

Indikátory, ktoré sleduje Štátna školská inšpekcia pri komplexných inšpekciách, sa vyhodnocujú vo vzájomných súvislostiach. Na zvýšenie objektivity hodnotenia sa **overujú** indikátory, pokiaľ je to možné, **viacerými spôsobmi**. Východiskovým zdrojom je školský vzdelávací program, pedagogická a ďalšia dokumentácia. Údaje a informácie uvedené v dokumentácii sa overujú priamo v procese inšpekcie formou rozhovorov, dotazníkov, prehliadkou priestorov a hospitáciami na vyučovacích hodinách.

V oblasti **riadenia školy** sa hodnotí **5 kritérií**:

1. školský vzdelávací program (indikátory):

- ✓ vypracovanie školského vzdelávacieho programu,
- ✓ stanovenie vlastných cieľov výchovy a vzdelávania, ktoré zodpovedajú reálnym podmienkam školy,
- ✓ učebné plány (dodržanie rámcových učebných plánov stanovených v štátnych vzdelávacích programoch),
- ✓ učebné osnovy, vrátane prierezových tém (ich rozpracovanie do vyučovacích predmetov)
- ✓ ponuka vzdelávacích príležitostí pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (vytvorenie podmienok výchovy a vzdelávania, vypracovanie individuálnych programov,

odborný servis),

- ✓ informovanosť o školskom vzdelávacom programe,

2. pedagogické riadenie (indikátory):

- ✓ vedenie pedagogickej dokumentácie a vypracovanie vnútorných predpisov (konceptnosť riadenia, operatívnosť riadenia),
- ✓ zabezpečenie odbornosti vyučovania (stabilizácia učiteľov),
- ✓ výkon štátnej správy v 1. stupni a rozhodovanie (úroveň rozhodovania),
- ✓ využívanie odbornej pomoci poradných orgánov (vymedzenie a delegovanie kompetencií a právomocí, spoluúčasť na rozhodovaní, zodpovednosť za výsledky),

3. vnútorný systém kontroly a hodnotenia (indikátory):

- ✓ zameranie vnútorného systému kontroly na hodnotenie výsledkov vzdelávania žiakov (objektívita prostriedkov),
- ✓ zameranie vnútorného systému kontroly na hodnotenie zamestnancov (objektívita prostriedkov),
- ✓ funkčnosť kontrolného systému (úroveň kontrolného systému, analýzy výsledkov kontrol, prijímanie opatrení, kontrola odstránenia nedostatkov, využívanie nedostatkov na skvalitnenie výchovno-vzdelávacej činnosti),

4. klíma a kultúra školy (indikátory):

- ✓ zapájanie žiakov do školských a mimoškolských aktivít,
- ✓ poskytovanie bezpečného a motivujúceho prostredia pre žiakov a učiteľov,
- ✓ atmosféra školy, spolupráca a vzájomná podpora (vytváranie medziludských vzťahov),

5. služby školy (indikátory):

- ✓ zabezpečenie výchovného poradenstva,
- ✓ vytváranie podmienok na výchovu mimo vyučovania podľa potrieb a záujmov žiakov.

V oblasti **podmienok výchovy a vzdelávania** sa hodnotia **4 kritériá**:

1. personálne podmienky (indikátory):

- ✓ kvalifikačné predpoklady riaditeľa školy a ostatných vedúcich pedagogických zamestnancov na výkon riadiacej funkcie,
- ✓ vypracovanie požiadaviek na kontinuálne vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov (súlad so zameraním a cieľmi v školskom vzdelávacom programe, podpora odborného rastu),

2. priestorové podmienky (indikátory):

- ✓ primeranosť priestorového vybavenia vo vzťahu k počtu žiakov a k zameraniu školy (počet žiakov, tried, štruktúra, kapacita a kvalita priestorov),
- ✓ účelnosť využívania priestorov školy vo výchovno-vzdelávacom procese,
- ✓ vytvorenie bezbariérového prostredia (vo vzťahu k žiakom so zdravotným znevýhodnením),

3. materiálo-technické podmienky (indikátory):

- ✓ zabezpečenie materiálo-technických podmienok školy (počet, kvalita a ich využívanie vo vyučovacom procese),
- ✓ vytváranie vhodného prostredia na uplatňovanie IKT vo výchovno-vzdelávacom procese (efektívne využívanie IKT v procese vyučovania, prístup žiakov na internet),
- ✓ vybavenosť kompenzačnými pomôckami pre začlenených žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,

4. podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia v škole (indikátory):

- ✓ školský poriadok (úprava práv a povinností žiakov, zákonných zástupcov, vymedzenie opatrení

proti šíreniu legálnych a nelegálnych drog, ochrana pred diskrimináciou, násilím a šikanovaním),

- ✓ realizácia aktívnej ochrany predchádzania sociálno-patologických javov (práca školských koordinátorov prevencie, zabezpečenie monitoringu na prevenciu a odhaľovanie negatívnych javov v správaní žiakov a príznakov šikanovania, vyhodnocovanie monitoringu, prijímanie opatrení, rozpracovanie preventívno-výchovných programov na podmienky školy),
- ✓ zriadenie a práca žiackej školskej rady (dodržiavanie práv dieťaťa, ustanovenie žiackej školskej rady, akceptácia názorov žiakov),
- ✓ dodržiavanie základných fyziologických, psychických a hygienických potrieb žiakov pri organizácii vyučovania (organizácia prestávok, začiatok a koniec vyučovania, zabezpečenie pitného režimu),
- ✓ zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia žiakov pri výchovno-vzdelávacích činnostiach (organizácia exkurzií, výletov, kurzov, evidencia úrazov).

V oblasti **priebehu a výsledkov výchovy a vzdelávania** sa formou hospitácií na vyučovacích hodinách sledujú indikátory, ktoré sú v prvom rade zamerané na rozvíjania kľúčových kompetencií (vybrané sú len niektoré kompetencie) v interakcii **učiteľ – žiak**:

- ✓ ciele vyučovania (jasná a zrozumiteľná formulácia cieľov, súlad učebnej témy s učebnými osnovami, spätná väzba),
- ✓ zohľadňovanie vzdelávacích potrieb žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (diferencovanie úloh a činností),
- ✓ rozvíjanie kompetencií žiakov k celoživotnému učeniu sa (zrozumiteľné sprístupňovanie poznatkov, úlohy na porozumenie, aplikáciu, tvorivosť, kritické myslenie, rozvoj čitateľskej gramotnosti, využívanie učebných pomôcok, didaktickej techniky, využívanie chybných odpovedí žiakov na hľadanie cesty k správnym riešeniam, hodnotenie žiakov, podnecovanie žiakov na hodnotenie svojich a spolužiakových výkonov),
- ✓ rozvíjanie komunikačných kompetencií žiakov (aktívne vyjadrovanie, čítanie a počúvanie s porozumením, prezentovanie vedomostí a výsledkov činnosti),
- ✓ rozvíjanie kompetencií žiakov v oblasti informačných a komunikačných technológií (práca s výukovými programami, práca s informáciami a ich vyhľadávanie, triedenie a spracovanie),
- ✓ rozvíjanie pracovných (praktických) návykov a zručností žiakov (správne postupy pri práci, dodržiavanie bezpečnosti),
- ✓ rozvíjanie sociálnych kompetencií žiakov (atmosféra vyučovania),
- ✓ rozvíjanie občianskych a sociálnych kompetencií žiakov (prezentovanie postojov, názorov, práca v skupine, v tíme).

K celkovému hodnoteniu škôl prispievajú aj **sebahodnotiace správy**. Školy ich zverejňujú v tzv. Správe o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach, ktorú je riaditeľ školy (školského zariadenia) povinný predložiť zriaďovateľovi na schválenie a rade školy na vyjadrenie. Opodstatnenosť výhrad voči obsahu správy posudzuje podľa zákona ŠŠI. Správa slúži školským inšpektorom aj ako zdroj informácií, väčšinou však obsahuje len štatistické údaje. Treba však podotknúť, že mnohé školy začali realizovať sebahodnotiace procesy, vzdelávajú sa v tejto oblasti a ich zistenia spolu s externým hodnotením, ktoré vykonáva ŠŠI, prispievajú k zvyšovaniu kvality školy. Často sa externé a interné hodnotenia zhodujú, ale stáva sa, že pohľad zvonku na niektoré vnútorné procesy v škole podáva vedeniu škôl objektívnejší obraz o stave procesov v škole.

Výsledky zistení a hodnotení z inšpekčnej činnosti sa zaznamenávajú vo **výstupných inšpekčných materiáloch** formou tzv. Správy o výsledkoch inšpekčnej činnosti. Školský inšpektor do 21 dní od skončenia inšpekčného výkonu prerokuje Správu o výsledkoch školskej inšpekcie s vedúcim zamestnancom školy a podľa potreby aj so zriaďovateľom školy. Základnými požiadavkami na výstupné materiály sú **pravdivosť, konkrétnosť, zrozumiteľnosť a adresnosť**. Všetky závery musia byť zamerané na optimalizáciu podmienok výchovno-vzdelávacej činnosti so zreteľom na žiaka.

Požiadavky pre školy na tvorbu každoročnej správy o činnosti

V súčasných podmienkach sa tvorba **Správy o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach škôl a školských zariadení** môže považovať za súčasť sebahodnotiaceho procesu. Povinnosť vytvárať túto správu ustanovuje Zákon č. 596/2003 Z. z. Správa musí obsahovať nasledujúce základné informácie:

- ✓ identifikačné údaje o škole,
- ✓ údaje o počte žiakov školy vrátane žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- ✓ údaje o počte zapísaných žiakov do prvého ročníka (platí pre základnej školy aj stredné školy),
- ✓ úspešnosť žiakov na prijímacích skúškach a ich následnom prijatí na štúdium na stredné školy (platí pre základné školy),
- ✓ údaje o výsledkoch prijímacích skúšok a úspešnosti uchádzačov o prijatie (platí pre stredné školy),
- ✓ údaje o výsledkoch hodnotenia a klasifikácie žiakov podľa poskytovaného stupňa vzdelania,
- ✓ zoznam študijných odborov a ich zameraní,
- ✓ zoznam uplatňovaných učebných plánov,
- ✓ údaje o počte zamestnancov školy a ich kvalifikácii,
- ✓ údaje o ďalšom vzdelávaní pedagogických zamestnancov školy,
- ✓ údaje o aktivitách a prezentácii školy na verejnosti,
- ✓ údaje o projektoch, do ktorých je škola zapojená,
- ✓ údaje o výsledkoch inšpekčnej činnosti vykonanej ŠŠI v škole,
- ✓ údaje o priestorových, materiálno-technických a finančných podmienkach školy,
- ✓ ciele, ktoré si škola určila v koncepcnom zámere rozvoja školy na príslušný školský rok a vyhodnotenie ich plnenia,
- ✓ silné a slabé stránky školy vrátane návrhov na zlepšenie,
- ✓ výsledky úspešnosti školy pri príprave na výkon povolania a uplatnenie žiakov na pracovnom trhu alebo ich úspešnosť v prijímacích konaniach na ďalšie štúdium.

Správa môže obsahovať aj ďalšie informácie o psychohygienických podmienkach výchovy a vzdelávania v škole, o voľnočasových aktivitách školy, o spolupráci školy s rodičmi, o poskytovaní služieb deťom, žiakom a rodičom, ako aj o vzájomných vzťahoch medzi školou a deťmi alebo žiakmi, rodičmi a ďalšími subjektmi, ktoré sa podieľajú na výchove a vzdelávaní v školách.

Správu za predchádzajúci školský rok predkladá riaditeľ školy po jej prerokovaní v pedagogickej rade príslušnému orgánu školskej samosprávy – rade školy – do 15. októbra príslušného kalendárneho roka. Rada školy pripomienkuje správu v písomnej podobe. Riaditeľ školy je povinný odoslať správu spolu s pripomienkami rady školy na schválenie zriaďovateľovi do 31. októbra príslušného roka. Ak má zriaďovateľ voči tejto správe námietky, overuje ich ŠŠI. Po schválení správy zriaďovateľom zverejní riaditeľ školy správu na obvyklom mieste, a zároveň v elektronickej podobe na internetovej stránke školy najneskôr do 31. decembra príslušného roka.

4.1.3. Kompetencie hodnotiť školy a využívať výsledky hodnotenia

ADRIANA VYKYDALOVÁ

Školským inšpektorom môže byť ten, kto spĺňa kvalifikačné predpoklady uvedené v 2. kapitole tejto správy. Okrem odbornej kvalifikácie sú pre povolanie inšpektora nevyhnutné aj morálne predpoklady. Overenie týchto predpokladov sa u kandidátov na profesiu školského inšpektora realizuje pri výberovom konaní.

Školskí inšpektori sa vzdelávajú priebežne počas celého roka. Majú pravidelne zabezpečené

vzdelávanie o novým metodikách a právnym normách, ale aj tréningy na zvládanie konfliktov a stresov. Inšpektori sa môžu prihlásiť aj na kontinuálne vzdelávanie pedagogických zamestnancov.

Riaditelia škôl v rámci svojej kontrolnej činnosti vykonávajú kontrolu inšpektorov priamo pri výkone inšpekcie alebo pri prešetrovaní sťažností a prijímajú v rámci svojich kompetencií účinné opatrenia. Cenou spätnou väzbou sú dotazníky zadávané riaditeľom kontrolovaných škôl (školských zariadení), ktorými sa pravidelne monitoruje ich názor, skúsenosť s priebehom a závermi inšpekcie. Štátna školská inšpekcia zisťuje, či závery kontroly boli pre nich prínosom, resp. aké sú ich podnety na zvýšenie efektivity výkonu inšpekcie. Posledné takéto zistenia sa robili za školské roky 2006/2007 a 2007/2008. Názory riaditeľov škôl sú často podnetné a prínosné.

Priebeh školskej inšpekcie sa riadi podľa metodických pokynov, ktoré sú jednotné a záväzné. Výkon komplexnej inšpekcie sa oznamuje riaditeľovi školy (školského zariadenia) 21 až 25 dní vopred. Zároveň sa riaditeľovi oznamuje, akú dokumentáciu bude potrebné predložiť školským inšpektorom, a je požiadany o vyplnenie tzv. Informačného dotazníka, v ktorom poskytuje ŠŠI údaje a informácie potrebné na výkon inšpekcie. Pri začatí školskej inšpekcie vedúci inšpekčnej skupiny oboznámi vedenie školy a všetkých pedagogických zamestnancov s predmetom a cieľom inšpekcie a informuje ich o metódach a formách, ktoré budú školskí inšpektori používať. Jednou z používaných metód je pozorovanie vyučovacej hodiny (tzv. hospitácia). Po hospitácii školský inšpektor vedie pohospitačný rozhovor s vyučujúcim, umožní mu vyjadriť sa k hospitovanej hodine ústne a aj písomne (autodiagnostický dotazník) a poskytne mu spätnú väzbu často aj s metodickými radami (hoci to ŠŠI nemá stanovené právnymi predpismi ako povinnosť). Zistenia z hospitácií sa zovšeobecnia za jednotlivé predmety a poskytne sa spätná väzba o vyučovaní daného predmetu vedúcim zamestnancom a predmetovej komisii, zistenia sú zároveň súčasťou Správy o výsledkoch inšpekčnej činnosti pre školu (školské zariadenie). V posledný deň inšpekcie školskí inšpektori stručne oboznámia vedenie so zisteniami v jednotlivých kontrolovaných oblastiach a poskytnú im priestor na vyjadrenie. O úrovni pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania v škole sa do 21 dní vypracuje správa pre kontrolovaný subjekt, ktorá obsahuje odporúčania a opatrenia k zisteným nedostatkom. Správa sa prerokuje s riaditeľom, ktorý dostane priestor na vyjadrenie. Podľa závažnosti zistení prijíma riaditeľ opatrenia na zlepšenie predmetných procesov v škole.

Výsledky zistení z jednotlivých úloh a druhov škôl za SR sú pravidelne zverejňované na internetovej stránke ŠŠI. Zo zistení sa spracováva tzv. **Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a v školských zariadeniach v SR za príslušný školský rok**, ktorú hlavný školský inšpektor každoročne predkladá ministrovi školstva, vedy, výskumu a športu SR v termíne do konca novembra príslušného roka. Obsahom tejto správy sú zistenia z jednotlivých inšpekcií zosumarizované za SR a členené podľa druhov a typov škôl. Súčasťou správy sú odporúčania a podnety, ktoré smerujú jednak k riaditeľom škôl (školských zariadení), k zriaďovateľom, k Metodicko-pedagogickému centru, k pedagogickým fakultám, k Štátnemu pedagogickému ústavu, k Štátnemu inštitútu pre odborné vzdelávanie a k MŠVVaŠ SR. Odporúčania a podnety vychádzajú z výsledkov kontrol a majú byť prínosom pri tvorbe a úpravách právnych noriem, pri plánovaní zmien a úprav v školskom systéme, pri cieleňom plánovaní vzdelávania vedúcich zamestnancov škôl (školských zariadení) a vzdelávania učiteľov. Zistenia sú prezentované na pracovných stretnutiach so zriaďovateľmi škôl, na pracovných stretnutiach asociácií škôl a pod.

4.1.4. Využitie výsledkov hodnotenia škôl

TIBOR LUKÁCS

Je nevyhnutné priznať, že v Slovenskej republike doposiaľ neexistuje skutočne objektívny a komplexný systém hodnotenia regionálneho školstva a ani jednotlivých druhov a typov škôl. Uvedomujúc si tento stav, MŠVVaŠ SR si v auguste 2011 stanovilo v rámci priorit na nasledujúce obdobie koordináciu zavádzania systému zvyšovania kvality materských, základných a stredných

škôl (vrátane špeciálnych škôl) a školských zariadení prostredníctvom ich interného a externého hodnotenia. Rovnako je prioritou i príprava všeobecne záväzného právneho predpisu súvisiaceho so znížením informačnej nerovnosti škôl regionálneho školstva a s evalvačným a autoevalvačným procesom hodnotenia kvality škôl a školských zariadení a vytváraním systému sledovania vedúceho k jej zvyšovaniu.

V praxi sa často vyskytujú nedostatky na strane škôl v tvorbe Správy o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach školy alebo školského zariadenia i vo využití jej výsledkov. Mnoho škôl považuje ich formálne vypracovanie, formálne posudzovanie a vyjadrovanie sa zo strany orgánu školskej samosprávy a formálne posudzovanie a schvaľovanie zo strany zriaďovateľa za ďalšiu zbytočnú byrokráciu v školstve. Ďalším nedostatkom je, že správa sa zvyčajne nedostane k všetkým zainteresovaným, najmä k rodičom žiakov a budúcich žiakov, z ktorých mnohí ani nevedia, že takáto správa vôbec existuje. Na druhej strane máme informácie, že niektorí, najmä v digitálnych technológiách zručnejší rodičia, využívajú správy napr. pri výbere školy pre svoje dieťa.

V zmysle Zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov je povinnosťou škôl a školských zariadení, ktoré sú právnické osoby, vypracovať tzv. **Správu o hospodárení za predchádzajúci kalendárny rok** a predložiť ju zriaďovateľovi. Táto správa tvorí prílohu Správy o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach školy. Zriaďovatelia škôl spracúvajú informácie z jednotlivých správ do súhrnného dokumentu s názvom Súhrnná správa o hospodárení za predchádzajúci kalendárny rok. Túto súhrnnú správu sú povinní predložiť príslušnému krajskému školskému úradu najneskôr do 15. apríla nasledujúceho kalendárneho roka. Vypracovanie Správy o hospodárení a Súhrnnej správy o hospodárení sa uskutočňuje prostredníctvom internetovej aplikácie. KŠÚ spracuje jednotlivé správy od zriaďovateľov a predloží súhrnnú správu MŠVVaŠ SR.

Za prvok autoevalvácie možno považovať taktiež vyhodnotenie koncepčného zámeru rozvoja školy alebo školského zariadenia. Podľa Zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve riaditeľ školy vypracúva zámer rozvoja školy najmenej na dva roky. Vyhodnotenie zámeru rozvoja školy predkladá riaditeľ každoročne rade školy na vyjadrenie a zriaďovateľovi na schválenie.

Pri **vonkajšej evalvácii školy** sa používa predovšetkým sociálny vzťahový rámec, ktorý naznačuje mieru úspešnosti školy v porovnaní s rovnakými školami alebo školami podobného druhu a typu. Ide tu najmä o výsledky školy a jej žiakov v rozličných meraniach úrovne, stavu a kontextu vzdelávania, napr. medzinárodné štúdie OECD (PISA a TALIS) a štúdie IEA (PIRLS, TIMMS a ICCS), ktorých cieľom nie je hodnotiť výkony jednotlivých žiakov alebo škôl, ale sledovať výsledky vzdelávacích systémov zúčastnených krajín a ich zmeny v čase, odhaľovať ich silné aj slabé stránky a nachádzať možnosti zlepšenia. MŠVVaŠ SR poskytlo školám k dispozícii úlohy testovania PISA, ktoré majú slúžiť ako metodická pomôcka pre učiteľov, aby si ich mohli nielen naštudovať, ale aj používať v praxi.

Na Slovensku sa každoročne uskutočňuje aj testovanie žiakov 9. ročníka ZŠ pod názvom Testovanie 9 (pozri kapitolu 2.1.1 tejto správy). MŠVVaŠ SR v školskom roku 2010/2011 po prvý raz zverejnilo rebríčok najlepších desiatich škôl v Testovaní 9 (v teste zo slovenského jazyka a literatúry), aby sa verejnosť a ostatné školy dozvedeli, ktoré školy dosahujú najlepšie výsledky.

Stredné školy a ich žiaci sú v procese ukončovania štúdia hodnotené prostredníctvom externej časti a písomnej formy internej časti maturitnej skúšky. Jedným z cieľov externej maturitnej skúšky je poskytnúť školám a žiakom objektívnu informáciu o kvalite ich vzdelávania a ich umiestnení v celonárodnom porovnaní.

Ak majú mať uvedené nástroje hodnotenia a porovnávaní škôl relevantnú výpovednú hodnotu, predpokladá sa zabezpečenie ochrany pred únikom informácií pred testovaním žiakov,

zabezpečenie optimálnych podmienok testovania a objektívnosť priebehu testovania žiakov a vyhodnotenia testov. Dovtedy majú akékoľvek rebríčky poradia škôl iba pochybnú hodnotu a vyvolávajú skôr podozrenie z manipulácie a ovplyvňovania výsledkov.

Kvalitu a podmienky výchovy a vzdelávania v školách a v školských zariadeniach monitoruje a hodnotí Štátna školská inšpekcia, ktorá na základe výsledkov zistení a hodnotení z inšpekčnej činnosti vypracujú tzv. *Správu o výsledkoch inšpekčnej činnosti*. Táto správa je k dispozícii príslušnej škole, od ktorej si ju môže zriaďovateľ vyžiadať. Správy však nie sú dostupné širokej verejnosti.

Uvedené správy a závery využíva zriaďovateľ školy okrem svojich vlastných potrieb, povinností a zámerov v oblasti výchovy a vzdelávania, personálneho obsadenia a materiálno-technického zabezpečenia škôl i na hodnotenie a finančné alebo morálne oceňovanie riaditeľov škôl (spolu s hodnotením riaditeľa školy ako pedagogického zamestnanca alebo odborného zamestnanca).

4.2. Implementácia hodnotenia škôl

TIBOR LUKÁCS, MARTIN POKORNÝ

Ako sme uviedli v predchádzajúcej časti, v Slovenskej republike doposiaľ neexistuje skutočne objektívny a komplexný systém hodnotenia regionálneho školstva a ani jednotlivých druhov a typov škôl. Rovnako je dôležité poznamenať, že na centrálnej úrovni absentuje riadený, ucelený a komplexný systém implementácie hodnotenia škôl. Školy sa hodnotia parciálne, z pohľadu jednotlivých subjektov i objektov príslušného hodnotenia.

Ústav informácií a prognóz školstva publikoval štatistickú analýzu pod názvom *Uplatnenie absolventov stredných škôl v praxi*, ktorej cieľom bolo zmapovať rozdiely v uplatnení absolventov stredných škôl z pohľadu sledovaných znakov druhu školy, regiónu a skupín odborov vzdelania.⁽⁵⁸⁾

ÚIPŠ každoročne štatisticky spracúva i prijímacie konanie na vysoké školy a jeho výsledky zverejňuje na svojej internetovej stránke.⁽⁵⁹⁾ Hoci sú tieto informácie verejne dostupné, využívajú ich najmä odborníci pri tvorbe stratégií rozvoja školstva. Podávajú totiž celkový kvantitatívny pohľad na prijímacie konanie, napr. výsledky absolventov stredných škôl v SR v príslušnom roku v prijímacom konaní na vysoké školy.⁽⁶⁰⁾ Máme verejne dostupné informácie o tom, koľko žiakov z akého druhu a typu strednej školy si podalo prihlášky na vysokoškolské štúdium, koľkí z nich sa prijímacích skúšok zúčastnili, koľkí boli prijatí či neprijatí a koľkí sa na štúdium zapísali. Nedostupné sú však údaje o záujme o vysokoškolské štúdium a úspešnosti žiakov konkrétnej strednej školy. Tieto údaje si zvyčajne zbiera príslušná stredná škola sama, pretože ako jeden z dôležitých ukazovateľov jej poskytujú reálny pohľad na kvalitu vzdelávania pri výstupe absolventov. Škola si následne môže i na základe úspešnosti žiakov v prijímacom konaní korigovať školský vzdelávací program, resp. prijať opatrenia na jeho kvalitnejšie plnenie. Ak sú výsledky priaznivé, využíva ich stredná škola aj marketingovo ako argument pre svojich budúcich žiakov a ich rodičov.

Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania každoročne po ukončení externej časti maturitnej skúšky zverejňuje podrobnú správu o jej výsledkoch a výsledkoch škôl v jednotlivých predmetoch. Správy prinášajú zistenia a informácie ohľadom riešenia jednotlivých úloh testov EČ MS, ktoré môžu učiteľom pomôcť pri skvalitňovaní vzdelávacieho procesu. NÚCEM

58. Dostupné na: http://www.uips.sk/sub/uips.sk/images/JH/uplatnenie_a10_prezent.pdf

59. Dostupné na: <http://www.uips.sk/statistiky/ostatne>

60. Štatistiky za rok 2010 sa nachádzajú na: <http://www.uips.sk/sub/uips.sk/images/PKvs/Statista/r2010pk1.pdf>, str. 57-58.

okrem realizácie monitorovania a hodnotenia kvality výchovy a vzdelávania tiež plní úlohy pre zabezpečovanie medzinárodných meraní na Slovensku podľa programov, do ktorých sa SR zapája (pozri 6. kapitolu tejto správy).

Podľa **Združenia samosprávnych škôl Slovenska** (ZSŠS)⁽⁶¹⁾ zatiaľ na Slovensku nie je zavedené hodnotenie škôl vo forme vytvárania rebríčka úspešnosti škôl SR. Škola v rámci *Správy o výsledkoch a podmienkach výchovno-vzdelávacej činnosti* za daný školský rok robí tzv. SWOT analýzu, ktorá je istým druhom autoevalvácie školy. Hodnotenie základných škôl prebieha len na základe výsledkov Testovania 9. To však neodzrkadľuje kvalitu jednotlivých základných škôl a týka sa len daného ročníka. Niektoré školy sú hodnotené Štátnou školskou inšpekciou, ak ju majú v danom roku naplánovanú. V rámci základných škôl nie je jednoduché vytvoriť kritériá na ich porovnanie, lebo škola si žiakov nevyberá a zloženie jednotlivých tried závisí od daného regiónu. Podľa ZSŠS školy mnohokrát vynaložia nesmierne úsilie pri vzdelávaní žiakov, vytvoria vynikajúce podmienky a výsledky sú slabé, lebo žiaci sú z málo podnetného prostredia. Inokedy zasa školy zápasia s priestorovými podmienkami a nemôže vytvárať špeciálne učebne.

ZSŠS zaujíma, čo sa chce hodnotiť alebo aké by mali byť kritériá hodnotenia, keď reforma neprebehla vo všetkých ročníkoch, stále sa menia základné veci – učebné plány, obsahový a výkonový štandard v jednotlivých predmetoch, nie je stanovený štandard vybavenia školy (IKT technológie, učebné pomôcky, učebne a pod.), nie je daný ani profesijný štandard. Z toho vyplýva, že nie je možné vytvoriť kritériá, ktoré by zohľadňovali všetky stránky základnej školy a boli by objektívnym ukazovateľom kvality danej školy. Na druhej strane, školy by určite prijali pre vlastnú potrebu určité objektívne zhodnotenie svojej práce, aby videli svoje slabé, ale i silné stránky.

ZSŠS sa bráni vytváraniu rebríčka základných škôl Slovenska na základe akýchkoľvek výsledkov, keďže základná škola musí vzdelávať každého žiaka z príslušného miesta bydliska. Okolie – verejnosť vie podľa ZSŠS prácu danej školy oceniť najlepšie.

Podľa oficiálneho stanoviska **Slovenskej komory učiteľov**⁽⁶²⁾ (SKU) je problematika riadenia kvality vyučovacieho procesu, kvality školy a kvality výchovy a vzdelávania v SR iba v štádiu svojho zrodu. SKU uvádza, že v oblasti autoevalvácie na Slovensku existujú pokusy o sebahodnotenie v podobe výročných správ, ktoré musia školy povinne vypracovávať a zverejňovať, no ich forma a spôsob vypracovania však nezodpovedá predstave o systéme hodnotenia a rozvoja kvality škôl. V stanovisku SKU k externému hodnoteniu škôl sa uvádza, že výsledky externého hodnotenia sa týkajú iba prospechu. Na ich základe sa vytvárajú rôzne rebríčky úspešnosti, no tieto údaje zďaleka neposkytujú ucelený prehľad o skutočnej kvalite jednotlivých škôl.

Dôležitým bodom v stanovisku SKU je vyzdvihnutie úlohy rodičov, ktorí zohrávajú veľkú úlohu v hodnotení kvality škôl, keďže predstavujú jeden z najdôležitejších článkov reťazca spätnej väzby. Napriek tomu sa podľa SKU slovenskí rodičia a žiaci ešte stále nevymanili z úlohy pasívnych konzumentov, ktorí si volia školu najčastejšie podľa vzdialenosti od bydliska, zamerania na cudzie jazyky či šport, alebo sa spoliehajú na odporúčania priateľov a známych. Ich záujem je zúžený iba na známky na vysvedčení. Na Slovensku neexistuje komplexné porovnanie škôl v rámci regiónov, ako je tomu vo vyspelých demokratických krajinách.

Slovenská komora učiteľov sa doteraz podrobnejšie nezaoberala problematikou hodnotenia škôl. Pokiaľ by však boli jasne stanovené kritériá pre hodnotenie škôl, SKU vyjadrila ochotu spolupracovať s kompetentnými orgánmi v tejto oblasti. V súčasnosti SKU nepozná konkrétne kritériá hodnotenia škôl. Napriek tomu má isté kompetencie v oblasti spolupráce pri tvorbe právnych predpisov, aktívne sa zúčastňuje na odborných diskusiách a reprezentuje pozitívne,

61. Oficiálne stanovisko predsedníčky ZSŠS Aleny Petákovéj (august 2011).

62. Oficiálne stanovisko vedenia Slovenskej komory učiteľov (v zastúpení PaedDr. Kataríny Vargovej, január 2012).

resp. negatívne názory učiteľov na aktuálne problémy.

Slovenská komora učiteľov plne podporuje hodnotenie škôl. Podľa jej stanoviska by malo byť hodnotenie škôl motivačné, pretože kvalitná škola má nielen kvalitných učiteľov, ale aj kvalitných žiakov.

Študentská únia Slovenska (ŠUSKA), ktorá zastupuje záujmy žiakov stredných škôl v SR, považuje hodnotenie škôl za dôležité. Vážny problém v objektívnom hodnotení škôl však podľa tejto organizácie predstavuje priame financovanie škôl na základe počtu žiakov, keďže školy sú nútené prijímať čo najviac žiakov bez ohľadu na ich úroveň ich vzdelania, a tým pádom školy mnohokrát nemajú potrebu produkovať kvalitných odborníkov. Podľa ŠUSKA je potrebné na Slovensku zaviesť komplexné hodnotenie škôl, ktoré by reálne odzrkadľovalo situáciu na jednotlivých školách a bolo by použiteľné pre verejnosť. Takéto komplexné hodnotenie v súčasnosti chýba. ŠUSKA taktiež kritizuje nízku úroveň informovania samotných žiakov o hodnotení škôl. Žiaci dostávajú iba minimum komplexných informácií v tejto oblasti.⁽⁶³⁾

ŠUSKA pozitívne hodnotí zverejňovanie *Správ o výsledkoch a podmienkach výchovno-vzdelávacej činnosti*, ktoré školy zväčša zverejňujú na svojich internetových stránkach. Ako negatívum však vníma ťažkú dostupnosť týchto správ u súkromných a cirkevných škôl.

4.3. Strategické iniciatívy

VIERA HAJDÚKOVÁ

V budúcnosti je potrebné vyvinúť iniciatívy, ktoré skĺbia procesy a výsledky interného hodnotenia škôl (proces a výsledky autoevalvácie, vrátane hodnotenia a klasifikácie⁽⁶⁴⁾ prospechu a správania žiakov vykonávaného učiteľmi škôl vo forme **priebežného (formatívneho)** a **záverečného (sumatívneho)** hodnotenia) s procesom a výsledkami externého hodnotenia škôl vykonávaného Štátnou školskou inšpekciou a s hodnotením vykonávaným Národným ústavom certifikovaných meraní vzdelávania (na úrovni štátnych vzdelávacích programov).

Pri MŠVVaŠ SR bola zriadená externá pracovná skupina, ktorej úlohou bolo prehodnotiť súčasný stav hodnotenia kvality školského systému a navrhnúť systémové opatrenia na zmenu stavu v tejto oblasti.

Prvým produktom tejto skupiny je vytvorenie súboru oblastí (kritérií), o ktorých by mali poskytovať informácie prostredníctvom portálového riešenia všetky školy a školské zariadenia zaradené v sieti. V nadväznosti na tento súbor oblastí (kritérií) sa pripravuje **novelizácia Vyhlášky č. 9/2006 Z. z.** o štruktúre a obsahu *Správ o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach škôl a školských zariadení* aj novelizácia Metodického usmernenia č. 10/2006-R (bližšie špecifikované v 2. kapitole tejto správy).

Druhým riešením vedúcim k zlepšeniu situácie v oblasti hodnotenia škôl je **zavedenie monitorovania a hodnotenia výsledkov vzdelávania žiakov po ukončení primárneho vzdelávania** (na začiatku 5. ročníka základnej školy) vrátane zabezpečenia objektívneho externého dozoru.

Ďalším krokom je neustále **skvalitňovanie a zvyšovanie objektívnosti** merania výsledkov vzdelávania žiakov na konci nižšieho sekundárneho vzdelávania (Testovanie 9) a ukončovania

63. Oficiálne stanovisko podpredsedu ŠUSKA Tomáša Morochoviča (február 2012).

64. Detailnejšie špecifikované v podkapitole 6.1.2.

štúdiá na strednej škole maturitnou skúškou vykonávaného Národným ústavom certifikovaných meraní vzdelávania, okrem iného aj sústavným zvyšovaním objektivnosti použitých testovacích nástrojov⁽⁶⁵⁾ aj zabezpečením objektívneho externého dozoru.

Priebežná pozornosť sa bude venovať zvyšovaniu objektivnosti **systému hodnotenia** prospechu a správania žiakov vykonávaného samotnými školami i **zavedeniu** konkrétnych **modelov autoevalvácie** škôl (po ukončení národných projektov NÚCEM a ŠŠI).

V neposlednom rade sa **prehodnotí externé hodnotenie kvality výchovy a vzdelávania** vykonávané **Štátnou školskou inšpekciovou**.

MŠVVaŠ SR má záujem na tom, aby hodnotenie škôl bolo čo najefektívnejšie a vykonávali ho inštitúcie a osoby garantujúce jeho objektivnosť. Dá sa predpokladať, že všetky kroky smerujúce k zvýšeniu objektivnosti hodnotenia škôl (na úrovni školy, inštitúcií vykonávajúcich externé hodnotenie škôl a na úrovni MŠVVaŠ SR) budú prijaté všetkými zainteresovanými pozitívne.

4.3.1. Pohľad inštitúcií regionálnej štátnej správy v školstve a mimovládnych organizácií na hodnotenie škôl

TIBOR LUKÁCS

Hodnotením v školstve sa zaoberajú aj mimovládne neziskové organizácie, napr. Občan, demokracia a zodpovednosť (ODZ), Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy (INEKO), Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť (SGI), Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika (KI MRŠ) a pod.

Projekt *Model efektívneho zapojenia partnerov školy do procesu hodnotenia jej kvality* občianskeho združenia Občan a demokracia (v súčasnosti občianskeho združenia Občan, demokracia a zodpovednosť), závery ktorého boli verejne prezentované v roku 2006,⁽⁶⁶⁾ bol zameraný na proces hodnotenia kvality základných a stredných škôl z pohľadu hlavných aktérov školskej komunity (učiteľov, rodičov a žiakov) s cieľom ponúknuť im jednoduchý, univerzálne využiteľný a efektívny nástroj na zisťovanie ich spokojnosti s kvalitou výchovno-vzdelávacieho procesu na školách v rámci celého územia SR. Cieľom projektu bolo vytvorenie manuálu, použiteľného pre rôzne druhy a typy škôl, pomocou ktorého si školy dokážu vytvoriť vlastné autoevalvačné nástroje na meranie kvality svojho vzdelávacieho prostredia.⁽⁶⁷⁾

Podľa názoru predstaviteľov KŠÚ s prihliadnutím na zmienené iniciatívy mimovládnych organizácií by v záujme zlepšenie hodnotenia škôl bolo v najbližšej budúcnosti vhodné prijať a realizovať nasledujúce opatrenia:

- ✓ zo strany centrálnych orgánov iniciovať diskusiu odborníkov o problematike hodnotenia vzdelávania, škôl a žiakov, zapojiť do nej všetky zúčastnené strany a partnerov,
- ✓ na základe výsledkov tejto diskusie vybudovať v SR komplexný systém evalvácie a autoevalvácie škôl kompatibilný so štátmi EÚ,

65. NÚCEM na základe skúseností so spracovaním doterajších výsledkov Testovania 9 z predchádzajúcich rokov a na základe podozrení o nekorektnom správaní sa škôl počas Testovania 9 pristúpil k nevyhnutným opatreniam, ktoré zabezpečujú a podporujú objektivnosť testovania. Poznatky získané z rokov 2010 a 2011 sa podrobnejšie analyzovali z hľadiska vybraných indikátorov objektivnosti testovania a prijali sa viaceré účinné opatrenia zvyšujúce objektivnosť externého testovania výsledkov vzdelávania žiakov základných škôl.

66. Tento projekt bol prezentovaný na medzinárodnej konferencii *Inovácie v škole*, ktorú organizovalo Združenie Orava, a na konferencii *Neformálne vzdelávanie: Dôležitá súčasť rozvoja osobnosti mladého človeka*, ktorú organizovala Rada mládeže Slovenska.

67. Pozri <http://www.oad.sk/citpart/schooleval>

- ✓ vytvoriť legislatívne prostredie na uplatnenie a zavedenie tohto systému do praxe,
- ✓ zaviesť celoštátne testovanie žiakov pred ukončením stupňa ISCED 1, všetkých žiakov po ukončení stupňa ISCED 3 a pokračovať v testovaní žiakov pred ukončením stupňa ISCED 2, aby tak boli žiaci testovaní po ukončení každého stupňa vzdelávania. Toto testovanie bude zabezpečovať a garantovať štát.

4.3.2. Projekt Štátnej školskej inšpekcie

ADRIANA VYKYDALOVÁ

Štátna školská inšpekcia od 01. 10. 2009 realizuje v rámci projektov Európskeho sociálneho fondu (ESF) národný projekt s názvom *Externé hodnotenie kvality školy podporujúce sebahodnotiace procesy a rozvoj školy*. Projekt má niekoľko fáz a potrvá do roku 2013. Jeho cieľom je pripraviť odborných zamestnancov ŠŠI na nové metódy a formy práce pri externom hodnotení škôl a zároveň vytvoriť v spolupráci s odborníkmi z oblasti pedagogiky nástroje interného sebahodnotenia škôl. Celá snaha a zámer projektu smerujú k zvýšeniu kvality a úrovne poskytovaného vzdelávania v súlade s celoeurópskym trendom. Projekt je súčasťou Operačného programu Vzdelávanie – Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť a je spolufinancovaný zo zdrojov Európskej únie. Jeho rozpočet na obdobie štyroch rokov je 924 533 eur.

V prvej fáze projektu sa uskutočnilo odborné vzdelávanie 96 inšpektorov pre základné a stredné školy, ktoré ponúklo inovatívne formy skvalitnenia výkonu inšpekčnej činnosti. Nadväzovalo na tvorbu nových nástrojov a foriem externého hodnotenia kvality vzdelávania, ktoré ŠŠI pripravila v súlade s aktuálnym smerovaním a so zavedením nového Školského zákona. Dôraz bol kladený na skvalitnenie výkonu inšpekcie. Významnou fázou projektu, ktorá začala v januári 2010, je príprava a tvorba modelu na sebahodnotenie škôl, ktorý bude definovať kritériá hodnotenia kvality činnosti škôl. Školy ich budú môcť samostatne uplatňovať v procese autoevalvácie a tak napredovať v skvalitnení pedagogického procesu a vo vytváraní podmienok určujúcich pridanú hodnotu v poskytovaní kvalitného vzdelávania. Predpokladá sa, že školy, najmä tie, ktoré už so sebahodnotením pracujú, privítajú tento model ako jednu z možných pomôcok k zvyšovaniu úrovne a kvality sebahodnotiacich procesov. Motiváciou boli inšpirácie a skúsenosti, ktoré ŠŠI získala v spolupráci s partnerskými inštitúciami v profesijnom združení inšpektorátov SICI (The Standing International Conference of Inspectorate) a v rámci bilaterálneho projektu IPSI v programe Leonardo da Vinci so škótskou školskou inšpekciovou. Viac informácií o projekte je zverejnených na internetovej stránke ŠŠI.

4.3.3. Projekt Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania

ZUZANA JUŠČÁKOVÁ

Súčasťou projektu s názvom *Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách v SR v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania*,⁽⁶⁸⁾ ktorého realizátorom je NÚCEM, je aktivita *Indikátory kvality vzdelávania* (projektová aktivita 4.1).⁽⁶⁹⁾ Má niekoľko základných cieľov:

- ✓ vymedziť ukazovatele kvality vzdelávania,
- ✓ overiť, či sú merateľné (resp. objektívne skúmateľné),
- ✓ monitorovať ich zavedenie do systému hodnotenia kvality výsledkov vzdelávania na stredných školách,
- ✓ na základe toho vytvoriť metodológiu merania a vyhodnocovania výsledkov vzdelávania v SR na stupni ISCED 3 s odporúčaniami pre ISCED 2 počas obsahovej reformy vzdelávania v SR.

Poznanie podielu faktorov kvality vzdelávania na výslednom produkte daného stupňa vzdelávacej sústavy SR je v súčasnosti do veľkej miery v intuitívnej rovine. Faktory kvality vzdelávania sú odbornou verejnosťou rozpracované v rôznych štruktúrach a na rôznych úrovniach komplexnosti. Napriek tomu ich merateľnosť ešte nebola komplexne posúdená, hierarchizovaná a poznanie tohto druhu chýba našej pedagogickej a odbornej verejnosti, ako aj decíznej sfére ku kvalifikovaným úsudkom hodnotenia kvality základnej a strednej školy.

NÚCEM sa pokúša o zavedenie merania výsledkov vzdelávania a niektorých čít života školy na reprezentatívnej vzorke slovenských škôl s úmyslom nájsť spôsob, ako opísať charakter školy pomocou kvantitatívnych údajov. Hlavným cieľom tohto výskumu je poskytnúť metodológiu hodnotenia kvality školy v zmysle sebahodnotenia – autoevalvácie škôl.

V posledných desaťročiach naše školy na jednej strane oplývajú zvýšenou mierou autonómnosti, na druhej strane – alebo práve preto – by mali byť vyzývané k sebahodnoteniu. Na základe sledovania diania v našom školstve musíme skonštatovať, že na jednej strane školám chýba teoretická a personálna výbava pre sebahodnotenie, a na druhej strane inštitúcie MŠVVaŠ SR nemajú dostatok praktických informácií o živote a problémoch školy, takže ich úradnícke rozhodnutia sprevádza zväčša neúspech, čo je ďalší z argumentov pre zavedenie sebahodnotenia.

Hoci základné a stredné školy zatiaľ nemajú zákonnú povinnosť pravidelne hodnotiť výsledky svojej práce, školy samy nezriedka preukazujú takúto iniciatívu. Približne 15 % škôl experimentálnej vzorky aktivity 4.1 už doteraz podniklo autoevalvačné snahy, od jednoduchých žiackych a rodičovských dotazníkov, vstupno-výstupných pohovorov s pedagógmi na začiatku a na konci školského roka, až po ucelené evalvačné systémy CAF alebo ISO 9001 Quality Management Self-Assessment Checklist.

5. HODNOTENIE UČITEĽOV

MÁRIA ŠNÍDLOVÁ

5.1. Súčasná prax

5.1.1. Všeobecný rámec hodnotenia učiteľov

Formálne hodnotenie učiteľov nemá v Slovenskej republike dlhú tradíciu. V súčasnosti sa realizuje na všetkých školách a je významnou súčasťou personálnej práce školských manažmentov.

V školskej legislatíve je od roku 2008⁽⁷⁰⁾ zakotvená **povinnosť** riaditeľov škôl hodnotiť svojich zamestnancov, t. j. hodnotiť výsledky, kvalitu a náročnosť výkonu pedagogickej činnosti, mieru osvojenia si a využívania profesijných kompetencií pedagogických zamestnancov. Legislatíva však **neurčuje**, akou formou a akými postupmi má hodnotenie učiteľov prebiehať. Každá škola si volí spôsob a kritériá hodnotenia **autonómne**, pričom zohľadňuje vlastné špecifické podmienky, pravidla v závislosti na požiadavkách školského vzdelávacieho programu a na ostatných prioritách školy. Ciele, kritériá a spôsob hodnotenia majú školy spracované v interných školských dokumentoch, napr. v pracovnom poriadku, v smernici o hodnotení kvality výchovy a vzdelávania a pod. Školský vzdelávacie program, ako základný interný dokument školy, musí obsahovať charakteristiku (opis) vnútorného systému kontroly a hodnotenia zamestnancov školy.⁽⁷¹⁾ Podrobnosť ich spracovania je v kompetencii školy. Takéto hodnotenie učiteľov označujeme ako **interné**.

O efektoch a vplyve hodnotenia učiteľov na kvalitu výchovy a vzdelávania v škole a o zvyšovaní zodpovednosti učiteľov za výsledky vlastnej práce **nie je spracovaná ucelená národná štúdia**. Môžeme čerpať len zo skúseností riaditeľov škôl, ktorí opisujú spôsoby a efekty hodnotenia učiteľov vo vlastných školách. Možno povedať, že **prístup k hodnoteniu učiteľov a úroveň hodnotiacich procesov v školách sú rôzne**.

Kariérny systém rozvoja učiteľov a systém kontinuálneho vzdelávania sú významnými nástrojmi vedúcimi k rozvoju učiteľov, k zlepšovaniu a prijímaniu zodpovednosti učiteľov za vlastný rozvoj a výsledky žiakov.

V rámci tohto systému si každý učiteľ pri vstupe do povolania môže zvoliť vlastnú kariérnu cestu, ktorá závisí od rozvoja jeho kompetencií, t. j. vedomostí, zručností a praktických skúseností. Rozvoj učiteľov je podporovaný **systémom kontinuálneho vzdelávania**. Kariérny systém rozvoja učiteľov je dobrovoľný, pričom každý učiteľ si môže zvoliť jednu z nasledujúcich ciest:

- ✓ **Cesta gradácie kompetencií** – učiteľ v rámci svojej profesionálnej kariéry prechádza kariérnymi stupňami: **začínajúci učiteľ, samostatný učiteľ, učiteľ s prvou atestáciou a učiteľ s druhou atestáciou**. Posudzovanie učiteľov v rámci prechodu z prvého na druhý kariérny stupeň (z pozície „začínajúci učiteľ“ na pozíciu „samostatný učiteľ“) sa realizuje interne – na pôde školy a je pre všetkých učiteľov povinný. Postup na kariérne stupne „učiteľ s prvou atestáciou“ a „učiteľ s druhou atestáciou“ sa realizuje externe, v organizáciách zabezpečujúcich kontinuálne vzdelávanie. Môžu to byť buď organizácie zriadené MŠVVaŠ SR na zabezpečenie alebo plnenie úloh v oblasti kontinuálneho vzdelávania (napr. Metodicko-pedagogické centrum), vysoké

68. Pozri http://www.nucem.sk/sk/projekt_esf/project/13

69. Podklady k tejto aktivite sú Dostupné na: http://www.nucem.sk/sk/projekt_esf/project/13#757

70. Článok II Školského zákona.

71. § 7, ods. 4 Školského zákona.

školy alebo organizácie iných ústredných orgánov štátnej správy. Posudzovanie učiteľov v týchto prípadoch sa uskutočňuje pred odbornou atestačnou komisiou. Dosiachnutie jednotlivých kariérnych stupňov má vplyv na odmeňovanie učiteľa.

- ✓ **Cesta špecializácie** – učiteľ nadobúda vzdelávaním špeciálne kompetencie v špecializovaných pozíciách ako napr. triedny učiteľ, výchovný poradca, koordinátor prevencie a pod. Posudzovanie učiteľa po absolvovaní príslušného vzdelávacieho programu uskutočňuje poskytovateľ vzdelávania.
- ✓ **Cesta udržiavania kompetencií** – učiteľ si volí obnovovanie a aktualizovanie svojich vedomostí a zručností absolvovaním tzv. aktualizáčnych vzdelávacích programov. V tomto prípade sú vybrané profesijné kompetencie učiteľa v danom vzdelávacom programe posudzované lektorom vzdelávacieho programu.

Prístup k hodnoteniu učiteľov v SR môžeme rozdeliť na dve etapy. Prvá etapa zahŕňa obdobie pred účinnosťou Zákona č. 317/2009 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch, druhá etapa zahŕňa obdobie po účinnosti tohto zákona.

Prvá etapa: hodnotenie učiteľov sa uskutočňovalo niekoľkokrát ročne, v závislosti na rozhodnutí riaditeľa školy. Na začiatku školského roka sa určili kritériá hodnotenia. **Cieľom hodnotenia** bolo uľahčiť rozhodovanie riaditeľa školy o výške osobného príplatku (pohyblivej, nenárokovateľnej zložky mzdy). Takýmto spôsobom bola zvýraznená **funkcia vzťahu hodnotenia a odmeňovania**. Pri hodnotení bol dôraz kladený najmä na **kvantitu**, t. j. na množstvo práce so žiakmi nad rámec základnej vyučovacej povinnosti učiteľa, ale aj na ďalšie činnosti, ktoré vykonával učiteľ pre školu. Významným ukazovateľom hodnotenia boli tiež výsledky žiakov v súťažiach (vedomostných, športových, kultúrnych a pod.) i zapájanie sa učiteľov do aktivít s rodičmi. Len ojedinele sa posudzovala kvalita práce učiteľa v rámci pedagogického procesu. Výsledky práce učiteľov sa hodnotili niekoľkokrát počas školského roka, pričom hodnotiace obdobie bolo kratšie, spravidla pol roka.

Súčasťou hodnotenia práce učiteľov v priebehu školského roka bolo pozorovanie vyučovania priamo v triede, ktorého cieľom bolo **poskytnúť učiteľovi spätnú väzbu** na zrealizovanú vyučovaciu hodinu. Výsledky pozorovania mali podporný charakter a vnímali sa ako oddelená súčasť hodnotenia. Len v ojedinelých prípadoch mali vplyv na odmeňovanie. Často ale poskytovali námety pre rozvoj učiteľa, predovšetkým pre jeho ďalšie vzdelávanie. Pozorovanie vykonávali najmä členovia vedenia školy (riaditeľ a/alebo zástupca riaditeľa) či vedúci predmetových komisií a metodických združení. Vo vyspelých školách sa na pozorovaní zúčastňovali aj kolegovia učiteľov (tzv. otvorené hodiny).

Špecifickou skupinou škôl sú základné umelecké školy, na ktorých sa hodnotila najmä kvalita práce učiteľa v závislosti od výsledkov žiakov, najmä od úrovne ich umeleckých výkonov, výsledkov v súťažiach a od ich úspešnosti v prijímacom konaní na vyšší typ umeleckej školy. Pozorovanie učiteľov priamo na vyučovaní bolo ojedinelé. Aj tu bol hlavný cieľ hodnotenia poskytovanie spätnej väzby a odmeňovanie.

Druhá etapa priniesla do systému hodnotenia učiteľov viacero zmien. Hodnotenie učiteľov sa uskutočňuje spravidla jedenkrát, na konci školského roka. Jeho hlavným cieľom je **poskytnutie spätnej väzby** učiteľovi na jeho prácu v uplynulom školskom roku s dôrazom na **sebahodnotenie učiteľa**. Významne sa zvýrazňuje funkcia vzťahu **hodnotenia a rozvoja profesijných kompetencií učiteľa**. Výsledky hodnotenia sa zohľadňujú pri určení vzdelávacích potrieb učiteľov a celej školy. Tie sú premietnuté do plánu kontinuálneho vzdelávania, ktorý musí riaditeľ školy vypracovať pre ďalší školský rok. Vzťah hodnotenia a odmeňovania nie je potlačený. Je však významne ovplyvnený objemom mzdového fondu školy a nárokovateľnými zložkami mzdy učiteľov, ktorí si uplatňujú kreditový príplatok za získané kredity z absolvovaných akreditovaných programov kontinuálneho vzdelávania (podrobnejšie v podkapitole 5.1.4). Nový spôsob hodnotenia učiteľov bol v školách realizovaný zatiaľ iba druhý rok, preto nie je možné relevantne posúdiť jeho efekty pre evalvačné procesy. V tých školách, v ktorých sa realizuje interná evalvácia, býva

jednou z posudzovaných oblastí kvality aj oblastí hodnotenia učiteľov.

Veľká autonómnosť škôl vo výbere spôsobu hodnotenia učiteľov prináša školám na jednej strane **slobodu** a možnosť určiť si vlastné priority, na druhej strane prináša so sebou úskalia v podobe **rôzneho vnímania kvality výchovy a vzdelávania** v jednotlivých školách, pretože zatiaľ **neexistujú celonárodné štandardy kvality výkonu práce učiteľa**.

Tabuľka č. 2: Hlavné ukazovatele hodnotenia učiteľov v SR

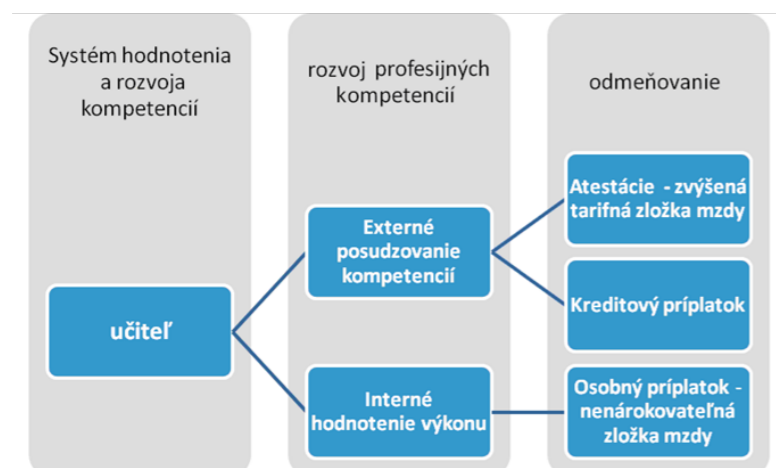
INTERNÉ HODNOTENIE	Pred účinnosťou Zákona č. 317/2009	Po účinnosti Zákona č. 317/2009
Hlavný cieľ hodnotenia	odmeňovanie	rozvoj kompetencií učiteľa
Kritériá hodnotenia	kvantitatívne	kvalitatívne
Oblasti hodnotenia	činnosti nad rámec (mimo) vyučovania	vyučovanie
Metódy hodnotenia	hodnotenie nadriadeným, pozorovanie vyučovania, posudzovanie portfólia učiteľa	sebahodnotenie učiteľa a hodnotenie nadriadeným, hodnotiaci rozhovor, pozorovanie vyučovania, posudzovanie portfólia učiteľa
Frekvencia hodnotenia	viackrát ročne	jedenkrát ročne na konci školského roka

Predpokladáme, že strategický význam hodnotenia učiteľov v rámci evalvácie škôl sa bude postupne zvyšovať, pretože riaditelia škôl vnímajú hodnotenie učiteľov ako významnú súčasť svojej riadiacej práce. Zistenia z hodnotiacich rozhovorov nútia učiteľov, ako aj vedúcich zamestnancov škôl k väčšiemu dôrazu na prípravu a realizáciu procesov výchovy a vzdelávania. Hodnotiace rozhovory umožňujú pomerne presne identifikovať vzdelávacie potreby učiteľov a vyberať vhodné vzdelávacie programy na ich rozvoj. Taktiež sú významným prostriedkom podporujúcim sebareflexiu učiteľov, ich zlepšovanie a preberanie zodpovednosti za výsledky žiakov.

Kombinácia interného hodnotenia učiteľa v škole a externého posudzovania jeho profesijných kompetencií v rámci kariérneho systému umožňuje komplexnejšie posúdiť výkon učiteľa vo vzťahu k jeho profesijným kompetenciám počas celej profesionálnej kariéry. Učiteľia sú neustále konfrontovaní so spätnou väzbou na svoje profesionálne pôsobenie. Cieľom tohto systému je budovať a posilňovať **sebareflexiu** učiteľov ako základného motivačného nástroja pre skvalitňovanie ich vlastnej práce. Nový systém hodnotenia je podporený legislatívou a definuje minimálne obdobie, v ktorom musí byť učiteľ hodnotený. Vytvárajú sa tým predpoklady na to, aby bol učiteľ systematicky hodnotený a rozvíjaný počas celej profesionálnej kariéry.

V procesoch interného hodnotenia práce učiteľov má zásadnú právomoc (kompetenciu) riaditeľ školy. Túto právomoc môže delegovať na nižšie články riadenia školy, spravidla na svojich zástupcov. Táto situácia je typická najmä pre veľké školy, v malých školách je jediným hodnotiteľom riaditeľ. Hodnotenie práce riaditeľa školy je v kompetencii zriaďovateľa – obce, resp. vyššieho územného celku, Krajského školského úradu a pod. Nebýva zvykom hodnotiť prácu riaditeľa školy ako učiteľa.

Graf č. 1: Systém externého a interného hodnotenia učiteľov na Slovensku a jeho vplyv na mzdy učiteľov

Externé posudzovanie profesijných kompetencií sa uskutočňuje v inštitúciách poskytujúcich kontinuálne vzdelávanie. Zásadný význam pre učiteľa má posudzovanie jeho profesijných kompetencií pri atestáciách (pri prvej a druhej atestácii). Toto posudzovanie je jednorazovým aktom, ktorý sa skladá zo skúšky a obhajoby atestačnej práce pred atestačnou komisiou. Po úspešnom absolvovaní skúšky a splnení podmienok, učiteľ postupuje do vyššieho kariérneho stupňa, čo sa viaže k vyššiemu finančnému ohodnoteniu. Avšak hodnotenie kvality práce v závislosti na získaných profesijných kompetenciách je v právomoci riaditeľa školy.

Systém hodnotenia učiteľov v SR nie je zatiaľ zosúladený s ostatnými systémami hodnotenia, napr. so systémom hodnotenia žiakov (Testovanie 9, medzinárodné merania PISA, PIRLS a pod.). Chýbajú štúdie, ktoré by posúdili kauzálne súvislosti medzi kvalitou práce učiteľov a výsledkami žiakov, keďže nie sú jednoznačne definované kritériá kvality výchovy a vzdelávania v SR, i keď súvislosti medzi dobrými výsledkami žiakov a kvalitnou prácou učiteľov sa dajú predpokladať. Výsledky externého hodnotenia škôl Štátnou školskou inšpekciou majú nepriamy dopad na hodnotenie učiteľov, pretože sa týkajú hodnotenia procesov, výsledkov a podmienok výchovy a vzdelávania v škole. Nie sú adresne spracované vo vzťahu ku konkrétnym učiteľom. Každá škola interne hodnotí svoju činnosť v hodnotiacej správe, ktorá je zverejňovaná na internetovej stránke školy. Prepojenie hodnotenia školy a hodnotenia učiteľov zostáva internou záležitosťou školy a nie je zverejňované.

5.1.2. Procedúry hodnotenia učiteľov

Kritériá hodnotenia učiteľov

Za základný cieľ hodnotenia učiteľov môžeme považovať zvyšovanie úrovne výchovno-vzdelávacej práce so žiakmi. Kritériá hodnotenia výkonu učiteľov nie sú centrálné stanovené, t. j. v súčasnosti na Slovensku neexistujú referenčné štandardy hodnotenia učiteľov.

Kritériá interného hodnotenia učiteľov sú poznačené autonómiou týchto procesov na jednotlivých školách. Školy si stanovujú kritériá hodnotenia na základe vlastných priorít a vlastného vnímania kvality práce učiteľa. Kritériá hodnotenia úzko súvisia s potrebami školského vzdelávacieho programu. Úroveň procesov hodnotenia učiteľov v školách je rôzna. Závisí najmä od skúseností a odborných manažérskych kompetencií riaditeľov škôl. Základné nástroje používané v procesoch hodnotenia sú hodnotiace formuláre. Ich vzory sú uvádzané v literatúre, najmä v odbornej tlači aj na internetovej stránke MŠVVaŠ SR alebo na internetových

stránkach samotných škôl⁽⁷²⁾. Školy ich buď prevezmú, častejšie si ich ale prispôbia na podmienky vlastnej školy. Vyspelé školy si vytvárajú systém hodnotenia sami. Kritériá interného hodnotenia môžeme rozdeliť na:

1. Kritériá súvisiace s úrovňou výchovno-vzdelávacej práce učiteľa v triede

Posudzuje sa najmä využívanie aktivizujúcich vyučovacích foriem a metód, vzťah k žiakom a úroveň komunikácie medzi učiteľom a žiakom, preukázané vedomosti a zručnosti žiakov v celoštátnom testovaní, vhodné využívanie IKT na vyučovaní, spracovanie textov a učebných pomôcok pre žiakov, prezentácia výstupov a výsledkov žiakov prostredníctvom žiackych projektov ale aj úroveň triednickej práce učiteľa. Súčasťou hodnotenia sú aj výstupy a výsledky dosiahnuté v rámci riešenia projektov, do ktorých je škola zapojená, s dôrazom na transfer a adaptáciu projektových riešení – príprava učebníc, učebných pomôcok, adaptácia aktualizovaných metód a pod.

2. Kritériá súvisiace s mimoškolskou prácou so žiakmi

Posudzuje sa najmä príprava žiakov na súťaže a vedomostné olympiády a dosiahnuté výsledky, krúžková a iná záujmová činnosť žiakov, zapájanie žiakov do školských aktivít a do reprezentácie školy.

3. Kritériá súvisiace s podpornými aktivitami v škole

Ide o vykonávanie rôznych špecializovaných funkcií v škole (napr. vedúci predmetovej komisie a metodického združenia, výchovný poradca, koordinátor prevencie a pod.), spolupráca a kooperácia učiteľov najmä pri tvorbe školského vzdelávacieho programu, práca a aktivita učiteľov v poradných orgánoch školy (predmetové komisie, metodické združenia), spolupráca s rodičmi a partnermi školy a pod.

4. Pracovné správanie

V tejto oblasti sa hodnotí najmä správanie učiteľa ako zamestnanca školy, t. j. plnenie zverených úloh, iniciatíva, zapájanie sa do aktivít školy, ale aj reprezentácia školy na regionálnej, celoštátnej a medzinárodnej úrovni (napr. projekty medzinárodnej spolupráce škôl a pod.). Často sa hodnotí zodpovednosť učiteľov za vlastný profesijný rozvoj (chcem – nechcem, ale musím).

Uvedené kritériá bývajú spravidla jednotné pre všetkých učiteľov školy, bez ohľadu na dĺžku ich profesionálnej kariéry. V niektorých školách sa môžu mierne líšiť podľa toho, či učiteľ pôsobí na prvom stupni (primárne vzdelávanie) alebo na druhom stupni (nižšie sekundárne vzdelávanie) základnej školy. V Základných umeleckých školách sú kritériá hodnotenia učiteľov modifikované na základe špecifického charakteru ich práce.

Osobitné postavenie má hodnotenie učiteľov na začiatku ich profesionálnej kariéry, tzv. **začínajúcich učiteľov**. Pracovný výkon začínajúceho učiteľa a úroveň jeho profesijných kompetencií je hodnotená na základe absolvovaného adaptačného vzdelávania a na základe kritérií, ktoré sú určené v pláne uvádzania začínajúceho učiteľa.

72. Ako príklad môže slúžiť SOŠ drevárska v Liptovskom Hrádku, ktorá má takýto dokument sprístupnený. Pozri: http://www.soudlh.sk/study/SkVP2010/4_DNV/SkVP_DNV_kontrola.pdf

Metódy interného hodnotenia učiteľov

1. Hodnotiaci rozhovor

Základnou metódou interného hodnotenia učiteľov je **hodnotiaci rozhovor**. Uskutočňuje sa raz ročne, spravidla na konci školského roka. Príprava na hodnotiaci rozhovor spočíva v:

- ✓ **sebahodnotení učiteľa**, ktoré spočíva v hodnotení vlastnej práce za uplynulé hodnotiace obdobie podľa vopred určených kritérií (učiteľ sebahodnotenie spravidla spracuje písomne, sebahodnotenie potom slúži ako podklad k vedeniu hodnotiaceho rozhovoru a hodnoteniu učiteľa),
- ✓ **príprave hodnotiteľov**, ktorá spočíva v hodnotení konkrétneho učiteľa na základe kritérií a podkladov, ktoré si hodnotiteľ (riaditeľ školy alebo ním poverený hodnotiteľ) pripraví (podkladmi môžu byť výsledky žiakov, rôzne záznamy o práci učiteľa, napr. záznamy z pozorovania učiteľa v triede, portfólio učiteľa a pod.).

Hodnotiaci rozhovor prebieha medzi hodnoteným a hodnotiteľom (najčastejšie riaditeľom školy alebo jeho zástupcom). Nie je obvyklé, aby sa na hodnotiacom rozhovore zúčastnilo viacero hodnotiteľov. Jeho cieľom je získanie informácií od učiteľa o tom, ako vníma svoju prácu a dosiahnuté výsledky, a poskytnutie spätnej väzby učiteľovi na jeho prácu z pohľadu nadriadeného.

2. Pozorovanie vyučovania, tzv. hospitácia

Táto metóda patrí medzi tradičné metódy hodnotenia učiteľov v SR. Jej cieľom je poskytnutie spätnej väzby učiteľovi na realizovanú vyučovaciu hodinu. Pozorovanie má tri fázy:

- ✓ **Prípravná fáza** – spočíva v príprave na pozorovanie na základe prípravy učiteľa na vyučovaciu hodinu, najmä na základe edukačného cieľa, ktorý chce učiteľ dosiahnuť. Na základe toho si pozorovateľ určí cieľ pozorovania. Ciele pozorovania bývajú v súlade s rozvojom kompetencií žiakov a s požiadavkami školského vzdelávacieho programu.
- ✓ **Pozorovanie na vyučovacej hodine** – hodnotiteľ je pozorovateľom, v niektorých prípadoch môže byť na vyučovacej hodine aj viac pozorovateľov, napr. člen vedenia školy a vedúci predmetovej komisie, resp. metodického združenia. V prípade pozorovania u začínajúceho učiteľa býva prítomný aj jeho uvádzajúci učiteľ (mentor). Pozorovateľ nezasahuje do diania v triede a podľa cieľa pozorovania si robí záznamy, ktoré následne vyhodnotí.
- ✓ **Pohospitačný rozhovor** – uskutočňuje sa po vyhodnotení pozorovania. Prebieha medzi učiteľom a pozorovateľom. Spočíva v sebareflexii učiteľa a v poskytnutí spätnej väzby od pozorovateľa. Výsledkom pohospitačného rozhovoru je spoločné určenie funkčných častí, javov a nedostatkov (slabých miest) vyučovacej hodiny, ale aj podpora učiteľa v jeho ďalšom zdokonaľovaní. Spätná väzba učiteľovi by mala mať predovšetkým motivačný charakter.

Pozorovanie vyučovania sa považuje za **aktuálnu spätnú väzbu** učiteľovi. Záznamy z pozorovaní potom slúžia ako podporná dokumentácia k hodnoteniu učiteľa na konci školského roka. Nezriedka sa uskutočňuje aj formou pozorovania a spätnej väzby od kolegov – učiteľov (tzv. peer-review).

3. Ďalšie metódy

Hodnotenie portfólia učiteľa je podporná metóda interného hodnotenia. Využíva sa najmä vo forme správ od vedúcich predmetových komisií a vedúcich metodických združení o aktivitách učiteľa, napr. na tvorbe školského vzdelávacieho programu, na tvorbe podporných učebných textov a úloh pre žiakov a pod. Využívanie portfólia učiteľa v rámci procesov hodnotenia nie je v praxi zatiaľ veľmi využívané.

360° spätná väzba je využívaná najmä vo vyspelých školách. Spočíva v hodnotení učiteľa

viacerými subjektmi: hodnotenie žiakmi (vyššie ročníky nižšieho sekundárneho vzdelávania), vedúcim predmetovej komisie, resp. metodického združenia, hodnotenie rodičmi (najmä v primárnom vzdelávaní), hodnotenie výchovným poradcom a pod. Toto hodnotenie vytvára komplexnejší obraz o práci a profesijných kompetenciách učiteľa. Zatiaľ sa využíva len ojedinele.

Nástroje interného hodnotenia učiteľov

Využívanie nástrojov interného hodnotenia je tiež rôzne, podľa cieľov a kritérií hodnotenia v jednotlivých školách. Využívajú sa rôzne ankety, dotazníky pre žiakov, rodičov a učiteľov. Hodnotitelia môžu využívať rôzne pozorovacie formuláre, ktoré sú publikované v dostupnej odbornej literatúre a na internete. Závisí predovšetkým od školy, akú aktivitu v tomto smere vyvinie. Pomôckou pre riaditeľov škôl sú podporné študijné texty, ktoré im poskytuje MPC. Tieto nástroje nie sú distribuované jednotne všetkým školám ako podpora a pomoc v hodnotení učiteľov.

Najčastejšie využívanými nástrojmi sú **hodnotiace škály**. Slúžia ako podklad a podpora k hodnotiacemu rozhovoru. Najčastejšie sú využívané päťstupňové hodnotiace škály úrovne výkonu učiteľa. Školy môžu využiť buď škály publikované v odbornej tlači alebo si ich modifikovať podľa vlastných potrieb. Vyspelé školy si vytvárajú hodnotiace škály samy.⁽⁷³⁾

Súčasťou hodnotenia je poskytnutie aktuálnej spätnej väzby hodnotiteľom, ktorú dostávajú učiteľia na svoju prácu. O výsledkoch interného hodnotenia je spracovaný písomný záznam, ktorý je súčasťou personálnej agendy konkrétneho učiteľa.

5.1.3. Kompetencie hodnotiť učiteľov a využívať výsledky hodnotenia

Ako už bolo spomenuté, hodnotiteľom môže byť riaditeľ školy alebo ním poverený priamy nadriadený učiteľa, najčastejšie zástupca riaditeľa školy. Výber hodnotiteľov je daný organizačnou štruktúrou školy. Riaditeľ školy, resp. jeho zástupca, realizuje s učiteľmi hodnotiace rozhovory. Na procesoch hodnotenia v závislosti na zvolených kritériách hodnotenia môžu participovať aj ďalšie subjekty, najčastejšie vedúci predmetových komisií a vedúci metodických združení. Títo hodnotitelia dodávajú podklady k hodnotiacemu rozhovoru. Výnimočne sú do procesu hodnotenia zapájaní aj žiaci a rodičia, prostredníctvom dotazníkov, v ktorých sa zisťujú najmä vzťahy medzi učiteľom a žiakmi. Priame zapájanie žiakov a rodičov do procesov hodnotenia učiteľov je ale skôr ojedinelé.

Riaditelia a zástupcovia škôl sú na hodnotenie učiteľov pripravovaní formou **povinného funkčného a funkčného inovačného vzdelávania**, ktorého poskytovateľom je Metodicko-pedagogické centrum.

Funkčné vzdelávanie je forma kontinuálneho vzdelávania určená vedúcim zamestnancom – riaditeľom a zástupcom riaditeľov škôl, ktorí sú povinní ukončiť ho najneskôr do troch rokov od ustanovenia do kariérovej pozície. Je určené začínajúcim riaditeľom a zástupcom škôl. Uskutočňuje sa v rozsahu 160 až 200 vyučovacích hodín a trvá najviac 24 mesiacov. Personálnemu riadeniu školy je venovaný rozsah 40 hodín, z toho tvorbe kompetenčného profilu učiteľa a tvorbe systému hodnotenia a odmeňovania učiteľov 20 hodín. S problematikou hodnotenia zamestnancov úzko súvisia témy venované riadeniu procesov výchovy a vzdelávania, najmä téma autoevalvácie školy (12 vyučovacích hodín).

73. Ako príklad takejto školy môžeme uviesť už spomínanú SOŠ drevársku v Liptovskom Hrádku, ktorá má škálu hodnotenia učiteľov podrobnejšie rozpracovanú. Zdroj: http://www.soudlh.sk/study/SkVP2010/4_DNV/SkVP_DNV_kontrola.pdf

Funkčné inovačné vzdelávanie je určené absolventom funkčného vzdelávania. Uskutočňuje sa v rozsahu 60 hodín a svojím obsahom nadväzuje na obsah funkčného vzdelávania. V tomto programe je problematike tvorby kompetenčného profilu učiteľa a hodnoteniu učiteľov venovaných 12 hodín. Pracuje sa najmä so skúsenosťou účastníkov a dôraz sa kladie na inovácie v personálnom riadení školy. Vyzdvihuje sa **prepojenie cieľov hodnotenia s rozvojom zamestnancov a spravodlivým odmeňovaním a oceňovaním**. Vedúci zamestnanec je povinný absolvovať funkčné inovačné vzdelávanie každých sedem rokov. Toto vzdelávanie je povinným predpokladom pre výkon funkcie vedúceho zamestnanca.

Kompetencie hodnotiteľov

Podľa pripravovaného profesijného štandardu riaditeľa školy sa od hodnotiteľov očakáva kompetencia **riadiť procesy hodnotenia a odmeňovania zamestnancov školy**. To v praxi znamená, že hodnotiteľ by mal vedieť:

- ✓ v spolupráci s učiteľmi školy formulovať ciele, oblasti a kritériá hodnotenia,
- ✓ vytvárať štandardy pracovného výkonu v oblastiach hodnotenia,
- ✓ vyberať primerané metódy a nástroje hodnotenia a sebahodnotenia učiteľov vo vzťahu ku kritériám,
- ✓ zabezpečovať odbornú prípravu hodnotiteľov,
- ✓ vytvárať scenár hodnotiacich rozhovorov a realizovať ich,
- ✓ podporovať sebareflexiu a rozvoj sebahodnotenia učiteľov,
- ✓ poskytovať zamestnancom očakávanú podporu,
- ✓ analyzovať výsledky hodnotenia a využívať ich pre rozvoj učiteľov školy,
- ✓ zohľadňovať výsledky hodnotenia v odmeňovaní a oceňovaní učiteľov.

Príprava učiteľov na hodnotenie je podmienená cieľmi, metódami a kritériami hodnotenia v konkrétnej škole. Spravidla spočíva v sebahodnotení vlastnej práce učiteľa za uplynulé hodnotiace obdobie. Najčastejšie je spojené s hodnotením dosiahnutých výsledkov žiakov, v predložení portfólia (tzv. príprav), vytvorených učebných textov, ale aj súpisom rôznych aktivít, ktoré vykonával v priebehu školského roka. V niektorých školách toto sebahodnotenie predkladajú učitelia písomne, v iných školách je sebahodnotenie súčasťou hodnotiaceho rozhovoru. Zmyslom sebahodnotenia je **zvyšovanie sebareflexie a zodpovednosti** učiteľa za vlastnú prácu.

Je na vedení školy, ako využije procesy hodnotenia na odstraňovanie nedostatkov a motivovanie učiteľov k zvyšovaniu kvality vyučovania, k spolupráci s kolegami a k podieľaniu sa na rozvoji školy. Vyspelé školy vidia v zavedení hodnotenia učiteľov šancu dosahovať prostredníctvom neho nielen lepšie výsledky, ale aj odhaľovať potenciál konkrétnych učiteľov a zlepšovať kultúru školy.

Konkrétnym výstupom z procesov hodnotenia učiteľov v jednotlivých školách sú **plány kontinuálneho vzdelávania**, ktoré sú školy povinné predkladať zriaďovateľovi na začiatku každého školského roka. Na základe analýzy vzdelávacích potrieb reaguje MPC i ostatné vzdelávacie inštitúcie tvorbou programov kontinuálneho vzdelávania. Tieto sú zamerané na rozvoj konkrétnych kompetencií učiteľov – predmetových, didaktických, metodických, komunikačných kompetencií a pod. V ponuke sú tiež vzdelávacie programy, ktoré sú zamerané na rozvoj celého učiteľského zboru a sú realizované v podmienkach školy. Najlepší praktici zo škôl sa stávajú lektormi kontinuálneho vzdelávania. Niektoré mestá a obce (ako zriaďovatelia škôl) podporujú iniciatívy zakladať kluby učiteľov. Tieto vznikajú spontánne z iniciatívy učiteľov, alebo ich vznik iniciuje MPC. Cieľom týchto klubov je výmena dobrej praxe.

5.1.4. Využitie výsledkov hodnotenia učiteľov

Kariérny systém rozvoja učiteľov je založený na kontinuálnom vzdelávaní. Jeho súčasťou je **kreditový systém**. Podmienky získavania kreditov upravuje Zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Pedagogický zamestnanec môže získať kredity:

- ✓ Absolvovaním akreditovaného programu kontinuálneho vzdelávania.
- ✓ Overením profesijných kompetencií, ktoré nadobudol výkonom svojej pedagogickej činnosti alebo sebvzdelávaním. Overenie sa uskutočňuje pred skúšobnou komisiou v rôznych programoch kontinuálneho vzdelávania.
- ✓ Vykonaním rigorózneho skúšky, štátnej jazykovej skúšky z cudzieho jazyka a rozširujúceho štúdia (napr. ďalšieho aprobačného predmetu a pod.).
- ✓ Za tvorivé aktivity súvisiace s výkonom pedagogickej činnosti.
- ✓ Keď je autorom alebo spoluautorom učebných pomôcok, učebníc, metodických materiálov a pod.

Kreditový systém je prepojený so systémom kariérneho rastu učiteľov a so systémom odmeňovania.

Učiteľ má nasledujúce možnosti:

- ✓ Zvoliť si **cestu kariérneho rastu** a prihlásiť sa na atestáciu. Podmienkou je získanie 30 kreditov a následné absolvovanie predatestačného vzdelávacieho programu, alebo získanie 60 kreditov. Atestáciu tvorí obhajoba písomnej atestačnej práce a atestačná skúška, v ktorej preukáže profesijné kompetencie potrebné na zaradenie so príslušného kariérového stupňa. Získaním atestácie sa zvyšuje odmeňovanie učiteľa.
- ✓ Zvoliť si **cestu udržiavania profesijných kompetencií** potrebných na štandardný výkon pedagogickej činnosti. Po získaní 30 kreditov učiteľovi prislúcha **tzv. kreditový príplatok**. Kredity môže učiteľ získať tiež za objektívne merateľné tvorivé aktivity súvisiace s výkonom pedagogickej činnosti, napr. za autorstvo alebo spoluautorstvo schválených učebných textov, počítačových programov, učebných pomôcok, učebníc, metodických materiálov alebo za výsledky výskumu, patenty, vynálezy, odborné články publikované v odbornej literatúre, resp. za vzdelávanie absolvované v zahraničí súvisiace s výkonom pedagogickej činnosti.

5.2. Implementácia hodnotenia učiteľov

O stave, efektoch a účinkoch súčasného hodnotenia učiteľov nie je spracovaná ucelená štúdia. Empirické údaje môžeme čerpať zo starších štúdií.

Účinky hodnotenia učiteľov opisuje štúdia TALIS 2008, ktorá bola spracovaná pred účinnosťou Zákona č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch. V tom období priemerný učiteľ na Slovensku dostával spätnú väzbu na svoju prácu od riaditeľa priemerne každý druhý mesiac, t. j. 5-krát ročne. Začínajúcim učiteľom bola poskytovaná spätná väzba častejšie, približne 7-krát ročne.⁽⁷⁴⁾ Podľa rovnakého zdroja malo hodnotenie škôl dopad na jednotlivých učiteľov najmä vo forme ocenenia, alebo podpory zlepšenia ich práce. Samotní učitelia tiež uvádzajú, že možnosť získať hodnotenie a uznanie, ale i spätná väzba má kladný vplyv na ich spokojnosť v práci, vedie k zmenám ich pracovných metód a podstatne zlepšuje ich rozvoj ako učiteľov. Najpozitívnejšie vnímajú poskytnuté hodnotenie mladí, začínajúci učitelia (do 30 rokov), 78,9 % skúmaných učiteľov základných škôl uvádza, že im hodnotenie pomohlo v ďalšom pracovnom rozvoji. Približne tretine učiteľov pozitívne hodnotenie prináša zapojenie do rozvoja školy, alebo atraktívnejšie pracovné podmienky. Napriek uvedeným pozitívam „väčšina

74. Prax učiteľov slovenských škôl na nižšom sekundárnom stupni z pohľadu medzinárodného výskumu OECD Talis 2008. Národná správa. Bratislava : NÚCEM, 2010, s. 74. ISBN 978-80-970261-2-7

slovenských učiteľov si myslí, že v ich škole má ohodnotenie práce učiteľov len malý vplyv na vyučovanie v triedach, a že učiteľia s pretrvávajúcimi slabými výkonmi nebudú prepustení⁷⁵.

Štúdiá **Optimalizácia vzdelávania školských manažérov** (VEGA 1/3669/06) mapovala názory školských manažérov na dôležitosť jednotlivých zložiek riadenia pedagogického procesu. Skúmaní riaditelia pripisujú najväčšiu dôležitosť vo svojej práci aspektom hodnotenia a odmeňovania učiteľov, ktoré spolu s hodnotením škôl považujú za rozhodujúce faktory ovplyvňujúce kvalitu školy. Strednú dôležitosť pripisujú motivácii zamestnancov k sebahodnoteniu. Realizovanie hospitačnej činnosti (pozorovanie vyučovacieho procesu v triede) ako zložka pedagogického riadenia naopak získalo najnižšie hodnotenie. Je ovplyvnené povinnosťou realizovať isté kvantum hospitácií, ako aj častého formálneho prístupu riaditeľov k tejto činnosti.⁷⁶

Diskusie o stave hodnotenia učiteľov prebiehajú najmä na pôde škôl či na podujatiach organizovaných Metodicko-pedagogickým centrom, okrajovo i v odbornej tlači (Pedagogické rozhľady, Manažment školy v praxi).

Hlavné problémy celého procesu sa prejavujú v **nedostatočnej pripravenosti** školských manažérov. Vzdelávanie poskytované Metodicko-pedagogickým centrom nepokrýva vzdelávacie potreby hodnotiteľov. V súčasných legislatívnych podmienkach nie je možné ponúkať špecializované vzdelávacie programy, ktoré by sa venovali problematike hodnotenia vo väčšom rozsahu. Je nevyhnutné modifikovať hodnotiace procesy na špecifiká práce učiteľov. Takisto ostatní poskytovatelia vzdelávania (vysoké školy, súkromné vzdelávacie organizácie) túto oblasť prípravy riaditeľov zatiaľ považujú za okrajovú. Profesionálne a odborové organizácie sa problematike hodnotenia učiteľov nevenujú. Ich aktívna úloha sa obmedzuje na prípravné legislatívne obdobie, v ktorom vstupujú do pripomienkovania legislatívnych noriem.

5.3. Strategické iniciatívy

Legislatívne zámery

Novelizácia Zákona č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch okrem iných zmien vytvorila podmienky na lepšie mzdové ohodnotenie učiteľov, vyrovnanie kvality pedagogických zamestnancov bez ohľadu na vyučovací predmet a región, podporu ďalšieho vzdelávania učiteľov a vylepšenie systému kariérneho rastu učiteľov.

Profesionálne štandardy

Na zavedenie kariérneho rastu učiteľov do praxe sa realizuje projekt ESF *Profesionálny a kariérny rast pedagogických zamestnancov*, ktorého realizátorom je MPC. Okrem tvorby vzdelávacích programov, tvorby učebných zdrojov a samotného vzdelávania učiteľov je jeho súčasťou odborná aktivita s označením 1.1, ktorej cieľom je **vytvoriť, resp. inovovať a implementovať profesionálne štandardy a nástroje hodnotenia rozvoja profesionálnych kompetencií do praxe** ako jeden zo základných nástrojov budovania kvality škôl.

Profesionálny štandard:

- ✓ vymedzuje nevyhnutné a dosiahnuteľné profesionálne kompetencie ako predpoklad štandardného,

- t. j. kvalitného výkonu profesie,
- ✓ je nástrojom udržiavania a zvyšovania kvality výkonu v profesii, umožňuje jej poznanie a ocenenie,
- ✓ je pilierom gradácie profesionality pedagogického zamestnanca,
- ✓ je východiskom pre profil absolventa vysokej školy,
- ✓ je základom profesionálneho rastu pedagogických zamestnancov,
- ✓ je východiskom pre tvorbu systémov hodnotenia a z nich vyplývajúcich plánov profesionálneho rozvoja pedagogických a odborných zamestnancov,
- ✓ „je východiskom pre tvorbu programov kontinuálneho vzdelávania založených na budovaní a rozvoji profesionálnych kompetencií pedagogických a odborných zamestnancov“ (Šnidllová, 2011).

Kompetencie v profesionálnom štandarde učiteľa sú začlenené do troch dimenzií:

- ✓ **dieta/žiak**: obsahuje profesionálne kompetencie orientované na poznanie žiaka, s ktorým učiteľ pracuje – na jeho osobnostné charakteristiky a podmienky rozvoja,
- ✓ **edukačný proces**: obsahuje profesionálne kompetencie zamerané na procesy smerujúce k rozvoju žiaka,
- ✓ **pedagogický zamestnanec**: obsahuje kompetencie zamerané na rozvoj jedinca (učiteľa) ako predstaviteľa profesie a súčasne zamestnanca školy.

Profesionálne štandardy učiteľa sú spracované pre všetky kariérne stupne. **Učiteľ s prvou atestáciou** aplikuje **inovácie** vo svojej pedagogickej a odbornej činnosti, t. j. inovácie overuje, zavádza, prezentuje ich, sprostredkováva kolegom v zbore, uskutočňuje akčný výskum, plní rolu facilitátora a pod. **Učiteľ s druhou atestáciou dosahuje kompetencie experta v pedagogickej činnosti**, poskytuje pomoc a poradenstvo pedagogickým zamestnancom vo vlastnej škole a v iných vzdelávacích inštitúciách. To znamená, že vykonáva koncepčnú prácu, podieľa sa na tvorbe rozvojových stratégií, programov, projektov školy, pôsobí ako lektor interného vzdelávania, koordinuje odbornú spoluprácu s partnermi školy a pod.

V súčasnosti prebieha proces tvorby profesionálnych štandardov (učiteľov, riaditeľov, špecialistov), ich odborného posudzovania a tvorby nástrojov hodnotenia rozvoja profesionálnych kompetencií učiteľov. V roku 2013 sa predpokladá pilotné overovanie profesionálnych štandardov a nástrojov hodnotenia rozvoja profesionálnych kompetencií učiteľov na vybraných školách. O výsledku overovania bude spracovaná evalvačná správa. V poslednej etape (v roku 2014) sa uskutočnia odborné konferencie a odborné semináre pre učiteľov, manažmenty školy a širokú odbornú verejnosť venované problematike profesionálnych štandardov a ich využiteľnosti v procesoch hodnotenia a sebahodnotenia učiteľov a v procesoch rozvoja kompetencií učiteľov.

75. Prax učiteľov slovenských škôl na nižšom sekundárnom stupni z pohľadu medzinárodného výskumu OECD Talis 2008.

Národná správa. Bratislava : NÚCEM, 2010, s. 74. ISBN 978-80-970261-2-7

76. Obdržálek – Polák, 2008, s. 49 – 51.

6. HODNOTENIE ŽIAKOV

6.1. Súčasná prax

6.1.1. Všeobecný rámec hodnotenia žiakov

ANDREJ MENTEL

Legislatívny rámec pre hodnotenie žiakov vytvára Školský zákon. V ňom sa špecifikujú dve úrovne hodnotenia, a to interné a externé. Rámec interného hodnotenia určujú podľa tohto zákona štátne vzdelávacie programy, školské vzdelávacie programy a výchovné programy. Podľa Školského zákona môžu byť formy a prostriedky hodnotenia žiakov predmetom experimentálneho overovania. Hodnotenie žiakov môže prebiehať slovné, klasifikáciou alebo kombináciou týchto spôsobov.

V každodennej školskej praxi je najbežnejším typom hodnotenia interné hodnotenie práce žiakov na vyučovacích hodinách, hodnotenie ústnych a písomných domácich úloh, úloh zadávaných počas vyučovania a hodnotenie písomných prác. Tie môžu byť väčšieho či menšieho rozsahu, môžu byť zadávané v priebehu či na konci vyučovania príslušného tematického celku (tzv. priebežné hodnotenie) aj na konci polrokov či ročníkov (tzv. celkové hodnotenie). Pri priebežnom hodnotení prevažuje formatívny, pri celkovom sumatívny charakter hodnotenia. Interné hodnotenie poskytuje spätnú väzbu žiakom, učiteľom aj rodičom. Za priebežné hodnotenie je zodpovedný výlučne učiteľ daného predmetu; celkové hodnotenie a klasifikácia žiaka sa prehodnocuje a odsúhlasuje v pedagogickej rade školy. Táto prax je legislatívne upravená vyhláškou o základnej škole.⁽⁷⁷⁾

Externé hodnotenie je založené na celoštátnych testoch, ktoré sa uskutočňujú na výstupe zo stupňov vzdelania ISCED 2 (Testovanie 9) a ISCED 3 (EČ MS). V zmysle Školského zákona je účelom externého hodnotenia monitorovanie a hodnotenie kvality vzdelávania na úrovni štátnych vzdelávacích programov, resp. celoštátne zisťovanie úrovne výsledkov výchovy a vzdelávania žiakov základných a stredných škôl v jednotlivých vyučovacích predmetoch. Externé testovanie žiakov základnej školy sa uskutočňuje podľa vzdelávacích štandardov štátneho vzdelávacieho programu. Za externé hodnotenie žiaka je na základe Školského zákona zodpovedný NÚCEM.

Žiaci sú hodnotení počas celej dĺžky štúdia na základných a stredných školách, pričom sa nerobí rozdiel medzi tzv. akademickými a výchovnými predmetmi (okrem etickej a náboženskej výchovy). Hodnotenie na súkromných a cirkevných školách sa riadi rovnakými rámcovými predpismi ako hodnotenie na štátnych školách.

6.1.2. Procedúry hodnotenia žiakov

ANDREJ MENTEL, VIERA HAJDÚKOVÁ

Základ pre hodnotenie žiakov tvoria podľa Školského zákona a podľa jednotlivých štátnych vzdelávacích programov vzdelávacie štandardy, ktoré sú súčasťou štátnych vzdelávacích programov. Tie pre každý stupeň vzdelávania formuluje ŠPÚ. Podľa štátnych vzdelávacích programov sa vzdelávací štandard skladá z dvoch častí, a to z obsahového a výkonového štandardu.

Obsahový štandard určuje minimálny obsah vzdelávania. Jeho hlavným cieľom je zjednocovať, koordinovať resp. zabezpečovať kompatibilitu minimálneho obsahu vzdelávania na všetkých školách.

Výkonový štandard pozostáva z formulácií výkonov. Určuje, na akej úrovni má žiak dané minimálne učivo ovládať, a čo má konať. Výkonový štandard je formulovaný v podobe operacionalizovaných cieľov, tzn. je uvádzaný aktívnymi slovesami, ktoré zároveň vyjadrujú úroveň osvojenia. Jednotlivé úrovne výstupov sú zamerané na kompetencie – tzn. na kombináciu vedomostí, zručností a schopností (ŠPÚ, 2011).

Z pohľadu pedagogickej verejnosti a tvorcov testov však vzdelávacie štandardy publikované donedávna boli formulované vágne a nedostatočne (napr. Lapitka, 2001). Ciele tvoriace výkonový štandard nerešpektujú žiadnu z všeobecne akceptovaných klasifikácií vzdelávacích cieľov (klasická alebo revidovaná Bloomova⁽⁷⁸⁾ či v podmienkach Slovenska známa a osvedčená Niemierkova⁽⁷⁹⁾). Navyše, výkonový štandard je formulovaný len na jednej (minimálnej) úrovni. Tento stav sa však mal zásadne zmeniť po roku 2008, keď prišiel do účinnosti nový Školský zákon. Výkonové štandardy, ktoré sú podľa nového Školského zákona súčasťou štátnych vzdelávacích programov⁽⁸⁰⁾, sú formulované veľmi rôznorodo. Nie vždy je celkom jasné, koľko majú úrovní a ako sú tieto úrovne definované. Pomerne dôsledne sú formulované napríklad vzdelávacie štandardy zo slovenského jazyka a literatúry pre druhý stupeň základných škôl (Petríková, Gregorová, Somorová, Lapitka, Dvořák, 2009),⁽⁸¹⁾ ktoré sú vytvorené ako dvojúrovňové. Obsahujú minimálny a optimálny štandard, pričom výkon žiaka na oboch úrovniach je definovaný v termínoch zručností odvodených z Bloomovej a Andersonovej taxonómie vzdelávacích cieľov (Petríková, Gregorová, Somorová, Lapitka, Dvořák, 2009, s. 9). Ak ostaneme pri tom istom stupni vzdelávania (ISCED 2), potom zistíme viacero rozdielov medzi vyučovacími predmetmi. Napríklad výkonový štandard pre matematiku je formulovaný ako minimálny, čiže na rozdiel od slovenského jazyka a literatúry má len jednu úroveň (Bálint a kol., 2010, s. 42).⁽⁸²⁾ Ostatné štandardy sú formulované buď ako minimálne, alebo takúto informáciu neobsahujú vôbec. Táto skutočnosť komplikuje prípravu validných normatívnych (*norm-referenced*) externých testov a úplne znemožňuje tvorbu kritériálnych (*criterion-referenced*) testov.

Hodnotenie žiakov na úrovni škôl

Žiaci základných a stredných škôl sú hodnotení a klasifikovaní z prospechu a správania. Školy majú možnosť hodnotiť žiakov slovné, klasifikáciou známami alebo kombináciou klasifikácie známami a slovného hodnotenia. V oblasti hodnotenia a klasifikácie prospechu žiakov je medzi učiteľmi veľká názorová nejednotnosť. Učiteľská verejnosť je rozdelená na tých, ktorí uprednostňujú slovné hodnotenie, prípadne pripúšťajú výhody kombinácie klasifikácie známami a slovného hodnotenia a druhú skupinu tvoria učelia, ktorí preferujú a aj uplatňujú výhradne klasifikáciu známami. Najviac zástancov slovného hodnotenia a prípadnej kombinácie klasifikácie známami a slovného hodnotenia je medzi učiteľmi prvého stupňa základných škôl.

78. Anderson, L. W. – Sosniak, L. A. (Eds.). Bloom's Taxonomy: A Forty-Year Retrospective. 1994. Chicago : National Society for the Study of Education.

79. Niemierko, B. Taksonomia celów wychowania. In: Kwartalnik pedagogiczny, 1979, 24(2), s. 67 – 78.

80. Publikované na stránke Štátneho pedagogického ústavu: <http://www.statpedu.sk/sk/Statny-vzdelavaci-program.alej>

81. Petríková, D. – Gregorová, I. – Somorová, R. – Lapitka, M. – Dvořák, K. Štátny vzdelávací program. Slovenský jazyk a literatúra (Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia). Príloha ISCED 2. 2009. Bratislava : Štátny pedagogický ústav. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/2stzs/isced2/vzdelavacie_oblasti/slovensky_jazyk_a_literatura_isced2.pdf

82. Bálint, L. a kol. Štátny vzdelávací program. Matematika (Vzdelávacia oblasť: Matematika a práca s informáciami). Príloha ISCED 2. 2010. Bratislava : Štátny pedagogický ústav. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/2stzs/isced2/vzdelavacie_oblasti/matematika_isced2.pdf

77. Vyhláška Ministerstva školstva č. 224/2011 Z. z. o základnej škole.

Prospech žiakov sa vo všeobecnosti klasifikuje známami z päťstupňovej škály – od 1 (najlepšie výsledky) do 5 (najhoršie výsledky). Správanie žiakov sa klasifikuje štyrmi stupňami (1 – veľmi dobré; 2 – uspokojivé, 3 – menej uspokojivé a 4 – neuspokojivé). Správanie žiakov nadstavbového, pomaturitného a vyššieho odborného štúdia na stredných školách sa neklasifikuje. Za vzorné správanie, za vzorné plnenie povinností, alebo za statočný čin možno žiakovi udeliť pochvalu alebo iné ocenenie.

Konkrétne školy vo svojich školských vzdelávacích programoch určujú, v ktorých predmetoch sa prospech hodnotí a akým spôsobom.

V súlade so zákonom sa umožňuje, aby žiaci, ktorí boli na konci druhého polroka hodnotení z prospechu stupňom nedostatočný alebo dosiahli neuspokojivé výsledky z viac ako dvoch povinných vyučovacích predmetov, aby opakovali ročník počas plnenia povinnej školskej dochádzky;⁽⁸³⁾ v strednej škole môžu opakovať ročník na základe rozhodnutia vydaného riaditeľom školy.

Vzhľadom na to, že v SR sa výchova a vzdelávanie v niektorých vybraných školách (najmä v gymnáziách) uskutočňuje podľa medzinárodných programov, žiaci týchto škôl sú hodnotení podľa pravidiel hodnotenia týchto programov.

Školský zákon upravuje aj situácie, v ktorých nemožno žiakov vyskúšať a klasifikovať v riadnom termíne v prvom, ani v druhom polroku. Títo žiaci majú možnosť vykonať opravnú skúšku.⁽⁸⁴⁾ Vzhľadom na rôznorodosť situácií, ktoré prináša školská prax, v školskom zákone je ustanovená aj problematika vykonávania komisionálnych skúšok na základných a stredných školách.

MŠVVaŠ SR vydalo na hodnotenie a klasifikáciu v základných a stredných školách rezortné metodické pokyny obsahujúce odporúčania pre školy.

Externé hodnotenie žiakov na stupni ISCED 2

Externé testovanie na výstupe zo stupňa ISCED 2 (Testovanie 9) sa v SR zaviedlo v roku 2005, pričom sa testuje vyučovací jazyk (slovenský jazyk a literatúra, maďarský jazyk a literatúra a ukrajinský jazyk a literatúra), matematika a na školách s vyučovacím jazykom maďarským slovenský jazyk a slovenská literatúra.⁽⁸⁵⁾ Cieľom je porovnávanie škôl z pohľadu zlepšovania práce (Európska komisia, 2009). Čiastočne slúži aj ako kritérium na prijatie na stredoškolské štúdium.⁽⁸⁶⁾ Interpretácia testov je normatívna (testovanie slúži na porovnávanie žiakov voči celkovej populácii testovaných); výsledky slúžia čiastočne ako spätná väzba pre rodičov (napr. pre potreby výberu strednej školy) a na základe sekundárnych analýz je možné aj ich didaktické využitie (identifikácia problémových úloh, analýza postupov riešenia a pod.).

Maturitná skúška – hodnotenie žiakov na stupni ISCED 3

Veľmi podobná je situácia aj s externým testovaním na výstupe z ISCED 3 (EČ MS), ktoré prebieha od roku 2005 (okrem experimentálnych testovaní prebiehajúcich už od roku 2001),

83. § 55, ods. 20-22 Školského zákona.

84. § 56 Školského zákona.

85. Žiaci zo škôl s vyučovacím jazykom ukrajinským píšú aj test zo slovenského jazyka a literatúry, rovnako ako žiaci zo škôl s vyučovacím jazykom slovenským.

86. Podľa § 65, ods. 4 Školského zákona rozhoduje riaditeľ strednej školy o prijatí bez prijímacej skúšky tých žiakov, ktorí v každom predmete Testovania 9 dosiahli úspešnosť aspoň 90 %.

a to povinne vo vyučovacom jazyku (slovenskom, maďarskom⁽⁸⁷⁾ alebo ukrajinskom), vo zvolenom cudzom jazyku a fakultatívne aj v matematike. Na rozdiel od T9, ktoré je samostatným testovaním, EČ MS je súčasťou maturitnej skúšky skladajúcej sa z dvoch častí: z internej časti, ktorá môže mať len ústnu alebo ústnu aj písomnú formu, a z externej časti (test EČ MS). Na to, aby žiak úspešne absolvoval maturitnú skúšku, nesmie byť súčasne klasifikovaný v ústnej forme internej časti horšie ako klasifikačným stupňom 3, v písomnej forme internej časti nesmie mať nižšiu úspešnosť ako 25 % a zároveň nesmie v EČ MS dosiahnuť úspešnosť nižšiu ako 33 %. Ostatné aspekty EČ MS (normatívna interpretácia, spätná väzba pre učiteľov na základe sekundárnych a didaktických analýz) sú veľmi podobné s Testovaním 9.

Maturitná skúška sa zo všetkých maturitných predmetov (okrem cudzích jazykov) vykonáva na jednej úrovni. Maturitná skúška z cudzích jazykov sa vykonáva na dvoch úrovniach – B1 a B2, podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky. Externú časť a písomnú formu internej časti maturitnej skúšky môže žiak vykonať iba z jedného cudzieho jazyka, ktorý si žiak určí pri prihlasovaní sa na maturitnú skúšku, pričom žiak akéhokoľvek typu gymnázia ich vykoná na úrovni B2 a žiak strednej odbornej školy a konzervatória si vyberie, na akej úrovni ich chce vykonať (B1 alebo B2). Žiak gymnázia s vyučovacím jazykom slovenským si môže ďalší cudzí jazyk zvoliť ako ďalší voliteľný predmet (štvrtý) alebo ako dobrovoľný predmet. V oboch prípadoch vykoná iba ústnu formu internej časti maturitnej skúšky na úrovni B1 alebo B2 podľa vlastného výberu. Žiak gymnázia s vyučovacím jazykom maďarským a ukrajinským a žiak strednej odbornej školy a konzervatória si môže druhý cudzí jazyk zvoliť iba ako dobrovoľný predmet (vykoná iba ústnu formu internej časti maturitnej skúšky na úrovni B1 alebo B2 podľa vlastného výberu).

Ak je žiak držiteľom oficiálne uznaného medzinárodného certifikátu zo zvoleného jazyka, môže požiadať o uznanie náhrady maturitnej skúšky z cudzieho jazyka.⁽⁸⁸⁾ Keď o to požiada, môže maturovať z toho istého alebo iného cudzieho jazyka iba formou dobrovoľnej maturitnej skúšky,⁽⁸⁹⁾ pričom si môže zvoliť úroveň B1 alebo B2.

Test EČ MS z cudzieho jazyka sa osobitne upravuje pre žiakov so sluchovým postihnutím (neobsahuje úlohy na počúvanie s porozumením). Žiaci s vývinovými poruchami učenia alebo žiaci so sluchovým postihnutím môžu vykonať len ústnu formu internej časti maturitnej skúšky zo skupiny predmetov *cudzí jazyk*.

Zadania ústnej formy internej časti maturitnej skúšky sa nezverejňujú. Maturitné zadania a úlohy v nich vychádzajú z platných cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov pre príslušný predmet, ktoré sú zverejnené na internetovej stránke ŠPÚ.⁽⁹⁰⁾

Žiak môže vykonať maturitnú skúšku iba z vyučovacích predmetov (okrem výchovných vyučovacích predmetov), ktoré sú uvedené v učebnom pláne školského vzdelávacieho programu a v ktorých sa vzdelával.

Žiak gymnázia s vyučovacím jazykom slovenským maturuje okrem slovenského jazyka a literatúry a povinného cudzieho jazyka ešte z dvoch voliteľných predmetov, pričom ako jeden voliteľný

87. Žiaci z maďarského prostredia sú aj na tejto úrovni testovaní aj zo štátneho, t. j. z predmetu slovenský jazyk a slovenská literatúra.

88. Zoznam vybraných inštitúcií oprávnených vydávať jazykové certifikáty ako náhradu maturitnej skúšky z cudzieho jazyka je uvedený v prílohe č. 1 Vyhlášky Ministerstva školstva č. 269/2009 Z. z. a vo vyhláške Ministerstva školstva č. 208/2011 Z. z. Jazykový certifikát nesmie byť vydaný skôr ako dva roky pred termínom konania maturitnej skúšky.

89. Toto môže viesť k zjavne nelogickej situácii, keď žiak môže dosiahnuť istý stupeň hodnotenia v jednom jazyku, ktoré obdrží na základe uznaného certifikátu, a iný stupeň hodnotenia v tom istom jazyku, ktorý si žiak zvolil ako dobrovoľný predmet. V praxi sú takéto prípady skôr ojedinelé, no legálne.

90. Dostupné na: <http://www.statpedu.sk/sk/Cielove-poziadavky-na-maturitne-skusky.alej>

predmet (tretí) si môže zvoliť predmet zo skupiny prírodovedných, spoločenskovedných alebo ostatných predmetov (teda nie z cudzích jazykov), v ktorom mal súčet týždenných hodinových dotácií počas štúdia najmenej šesť vyučovacích hodín. Ako ďalší voliteľný predmet (štvrtý) si môže zvoliť akýkoľvek vyučovací predmet, pričom tu nie je obmedzená hodinová dotácia. Žiak gymnázia s vyučovacím jazykom maďarským a ukrajinským maturuje iba z jedného voliteľného predmetu zo skupiny prírodovedných, spoločenskovedných alebo ostatných predmetov (nie z cudzích jazykov), v ktorom mal súčet týždenných hodinových dotácií počas štúdia najmenej šesť vyučovacích hodín.

Externé testovanie ako súčasť medzinárodných výskumov

Okrem sumatívnych testov na výstupe zo vzdelávacích stupňov ISCED 2 a ISCED 3 sa reprezentatívne výbery žiakov na Slovensku zapájajú aj do medzinárodných testovaní OECD PISA a TALIS a IEA PIRLS, TIMSS, ICILS a ICCS. Všetkých šesť testovaní administruje Oddelenie medzinárodných meraní NÚCEM. Okrem priemerného výkonu dosahovaného žiakmi Slovenskej republiky medzi ostatnými zúčastnenými krajinami sa skúmajú aj okolnosti, ktoré ho ovplyvňujú (napr. motivácia žiakov, vybavenie škôl a domácností a pod.) a jeho ďalšie aspekty (napr. rovnosť vo vzdelávaní).

Výstupy z prvého na Slovensku zrealizovaného merania OECD PISA 2003 našli istú odozvu aj v domácej pedagogickej diskusii. V matematickej gramotnosti slovenskí žiaci v roku 2003 skórovali na úrovni priemeru OECD (spolu s Nemeckom, Rakúskom a Írskom), pričom ako hlavný zdroj nedostatkov bola identifikovaná slabšia príprava slovenských žiakov v riešení problémov a v argumentácii. Situácia v prírodovednej gramotnosti bola veľmi podobná.

V čitateľskej gramotnosti sa v roku 2003 vzorka žiakov zo Slovenska ocitla pomerne hlboko pod priemerom OECD; až 25 % žiakov sa nachádzalo len na 1. úrovni čitateľskej gramotnosti alebo až pod ňou. Problémy robila žiakom najmä práca s nesúvislým textom a úlohy, pri ktorých mali vytvárať odpovede vlastnými slovami (Koršňáková, Tomengová, 2004).

V nasledujúcich testovaniach (PISA 2006 a 2009) sa tento obraz do veľkej miery potvrdil:

1. V čitateľskej gramotnosti dosiahli slovenskí žiaci v cykle PISA 2009 štatisticky významne nižší priemerný výkon oproti priemeru krajín OECD. Podobne, zastúpenie najslabších žiakov (dosahujúcich výkon na najnižšej úrovni či pod ňou) je početnejšie než v rámci krajín OECD: na Slovensku bolo týchto žiakov 22,3 %, kým celkovo v krajinách OECD ich bolo 18,8 % (Koršňáková, Kováčová, Heldová, 2010, s. 20 – 22).⁽⁹¹⁾
2. V cykle PISA 2003 bolo týchto čitateľsky najslabších žiakov na Slovensku 24,9 % (krajiny OECD: 19,1 %) a v cykle PISA 2006 ich bolo 27,8 % (krajiny OECD: 20,1 %) (Koršňáková, Kováčová, Heldová, 2010, s. 23).
3. V matematickej gramotnosti sa výkony slovenských žiakov v cykloch PISA 2003, 2006 a 2009 nachádzali na úrovni priemeru OECD. Aj podiel najslabších riešiteľov sa nachádzal približne na úrovni krajín OECD (Koršňáková, Kováčová, Heldová, 2010, s. 41).
4. V testovaní prírodovednej gramotnosti skórovali slovenskí žiaci signifikantne nižšie, než je priemer OECD, a to v oboch u nás zrealizovaných cykloch (PISA 2006 a 2009). Podiel najslabších riešiteľov však bol v oboch meraniach porovnateľný ako v iných krajinách OECD (Koršňáková, Kováčová, Heldová, 2010, s. 53).

Dôsledkom týchto zistení bolo postupné uvádzanie úloh inšpirovaných metodikou štúdie PISA aj do národných meraní. Na internetovej stránke NÚCEM boli zverejnené zbierky uvoľnených

91. Koršňáková, P., Kováčová, J., Heldová, D. (2010). Národná správa OECD PISA Slovensko 2009. Bratislava: NÚCEM.

úloh z jednotlivých testovaní.⁽⁹²⁾ Okrem celoštátnych testovaní, o ktorých sme hovorili (Testovanie 9 a EČ MS) sa zaviedlo v roku 2008 výberové testovanie čitateľskej a matematickej gramotnosti u žiakov končiacich vzdelávanie na stupni ISCED 2 (paralelné s T9). Výstupy z týchto testovaní sú publikované vo forme výskumných správ (Alföldyová, Polgáryová, 2009; Polgáryová, 2010).

6.1.3. Kompetencie hodnotiť žiakov a využívať výsledky hodnotenia

ROMANA KANOVSKÁ

V oblasti kompetencií hodnotenia žiakov máme na Slovensku pomerne veľké rezervy. Oblasť posudzovania (evalvácie) žiakov na internej úrovni školy je založená na odhade učiteľa, na jeho subjektívnom posúdení a rozhodnutí, ako ohodnotiť žiaka. Na základe objektívnych národných meraní sa empiricky ukazuje (priemerní v krajoch a v okresoch), že sú výrazné rozdiely medzi školami v klasifikácii žiakov známkami – jednotkár na jednej škole by bol, napríklad, trojkárom na inej škole. Zistili sme, že medzi priemernou úspešnosťou jednotkárov v teste pre deviatakov z matematiky je na základných školách medzi okresmi v rámci jedného kraja Slovenska rozdiel až do 25 %, čo je veľmi vysoké číslo.⁽⁹³⁾ Interné hodnotenie žiakov v škole je poznačené značným subjektivismom.

Výsledky externého testovania (evalvácie) žiakov sú vyjadrené v percente úspešnosti a v percentile, ktorý vyjadruje výkon jednotlivého žiaka v teste v porovnaní s celou populáciou testovaných žiakov. Rovnako je pridelený percentil každej škole, ktorá sa zúčastnila testovania. Možnosť vzájomného porovnávania škôl vyvoláva do určitej miery medzi nimi konkurenčné súperenie, čo napriek nespokojnosti zainteresovaných učiteľov vyvoláva tlak na školy, aby venovali väčšiu pozornosť kľúčovým predmetom a rozvoju kľúčových kompetencií žiakov – matematike a vyučovaciemu jazyku. NÚCEM publikuje analytické správy pre učiteľov a školy s odporúčaniami na skvalitňovanie vyučovania na základe nameraných zistení, publikuje metodické príručky a zbierky úloh. NÚCEM tiež pre učiteľov organizuje odborné semináre, na ktorých im poskytuje spätnú väzbu na základe výsledkov testov. Okrem toho NÚCEM pripravuje štatistické a analytické správy pre MŠVVaŠ SR, ktoré obsahujú okrem iného podklady pre prípravu zákonných noriem alebo iných dôležitých rozhodnutí.⁽⁹⁴⁾ Napríklad v pripravovanej novele zákona o financovaní škôl sa na základe externých meraní (vstupno-výstupných testov na základnej škole) a indikátora kvality škôl (tzv. pridanej hodnoty škôl) plánuje pridelať finančný bonus k normatívu na žiaka (normatívny systém financovania⁽⁹⁵⁾ je bližšie opísaný v 1. kapitole tejto správy). Takýto finančný bonus by mohol mať stimulačný vplyv na rozvoj a skvalitňovanie vzdelávania na školách.

6.1.4. Využitie výsledkov hodnotenia žiakov

VIERA HAJDÚKOVÁ, TIBOR LUKÁCS, ANDREJ MENTEL

Výsledky externého hodnotenia (t. j. externých testov, ktoré administruje NÚCEM) predstavujú sumatívne hodnotenie pri ukončení vzdelávania na stupňoch ISCED 2 a ISCED 3. V zmysle Školského zákona sú výsledky testovania jedným z podkladov pri prijímacom konaní na vyšší stupeň vzdelávania. Tu je nevyhnutné oba stupne od seba oddeliť:

92. Pre štúdiu PISA pozri odkaz: http://www.nucem.sk/sk/medzinarodne_merania/project/5#422,o560.

93. Zdroj: Interné analýzy štatistických výsledkov krajov v Testovaní 9-2011 z matematiky (NÚCEM).

94. Napr. Polgáryová, E. – Kurajová Stopková, J. – Kubiš, T.: Testovanie 9-2011 – Priebeh, výsledky, analýzy. Bratislava: NÚCEM, 2011, 72 s. Dostupné na: http://www.nucem.sk/documents//26/testovanie_9_2011/Final_Sprava_T9-2011.pdf

95. Rozpočet školy pridelený na základe počtu žiakov školy.

1. Testovanie 9 (sumatívne hodnotenie na výstupe zo stupňa ISCED 2) – ak žiak dosiahne v oboch testovaných predmetoch úspešnosť aspoň 90 %, potom riaditeľ strednej školy, na ktorú sa daný žiak hlási, podľa § 65, ods. 4 Školského zákona, rozhoduje o jeho prijatí bez prijímacích skúšok.⁽⁹⁶⁾ Pri Testovaní 9 v roku 2011 bolo z celej populácie deviatakov takýchto úspešných 2 % žiakov zo škôl s vyučovacím jazykom slovenským a 3,5 % žiakov zo škôl s vyučovacím jazykom maďarským.⁽⁹⁷⁾
2. EČ MS (sumatívne hodnotenie na výstupe zo stupňa ISCED 3) – žiadna legislatívna úprava nepredpisuje vysokým školám brať do úvahy výsledky EČ MS. Z praxe je známe, že vysoké školy v Slovenskej republike prihládajú na výsledky EČ MS v rôznej miere, pričom ide o rozhodnutie, ktoré je plne v kompetencii akademických senátov vysokých škôl.

Výsledky externého hodnotenia však predstavujú aj možnosť dôležitej spätnej väzby pre didaktikov, tvorcov kurikula a pedagógov. Všetky testy, ktoré administruje NÚCEM, sa následne štatisticky a didakticky analyzujú. Na internetovej stránke NÚCEM sa zvereňujú súhrnné výsledky (rozdelenie skóre, indikátory štatistickej kvality testov ako napr. reliabilita; úspešnosť podľa typu škôl, regiónu, podľa pohlavia žiakov a pod.).⁽⁹⁸⁾ Rebríček úspešnosti škôl posledného testovania (2012) vo forme interaktívnej mapy a tabuľky sa tiež nachádza na stránke NÚCEM.⁽⁹⁹⁾

Okrem toho, výstupy z analýz sa sprístupňujú pedagogickým pracovníkom aj ďalšími cestami. Správy zo štatistických a didaktických analýz sa distribuujú priamo riaditeľom škôl. V týchto správach sa kladie hlavný dôraz na psychometrickú a obsahovú analýzu položiek, ktoré robili žiakom najväčšie problémy. O vybraných otázkach vyplývajúcich z analýz výsledkov sa referuje aj na odborných konferenciách za účasti pedagogickej i akademickej verejnosti (napr. Pichaničová, 2009; Nogová, Kvapil, 2009).

Testovanie žiakov základných škôl však nie je výlučnou doménou štátnych inštitúcií. Spomedzi viacerých druhov testovania a hodnotenia žiakov základnej školy spomenieme projekt KOMPARO, ktorý realizuje súkromná spoločnosť EXAM testing. Podľa tejto spoločnosti ide o unikátny systém periodického testovania žiakov základných škôl v kľúčových momentoch vzdelávania: na vstupe (na začiatku 5. ročníka), počas štúdia (na konci 6. a 8. ročníka) a na výstupe (v 9. ročníku). Zúčastnené školy získavajú cennú spätnú väzbu a objektívne dáta o tom, aká je úroveň vedomostí ich žiakov v rôznych predmetoch, ako sa vyvíja v čase (sledovanie trendov) a aké sú výsledky ich žiakov v porovnaní s inými porovnateľnými školami. Súčasťou projektu KOMPARO sú aj testy všeobecných študijných predpokladov, ktoré umožňujú merať aj pridanú hodnotu poskytovanú jednotlivými školami. Testy merania vedomostí žiakov dopĺňa dotazníkový prieskum názorov žiakov školy a ich rodičov.⁽¹⁰⁰⁾

Výsledky Testovania 9, ale aj výsledky iných hodnotení žiakov využívajú výchovní poradcovia jednotlivých škôl a odborní zamestnanci školských poradenských zariadení pri kariérnom poradenstve a profesionálnej orientácii žiakov základných i stredných škôl.

Čo sa týka stredných škôl, Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách⁽¹⁰¹⁾ ustanovuje základnú podmienku prijatia na vysokoškolské štúdium, ktorou je získanie úplného stredného vzdelania

96. Väčšina stredných škôl pri prijímaní žiakov na štúdium na strednej škole však vo všeobecnosti berie do úvahy vzdelávacie výsledky dosiahnuté počas vzdelávania v základnej škole.

97. Polgáryová, E. – Kurajová Stopková, J. – Kubiš, T.: Testovanie 9-2011 – Priebeh, výsledky, analýzy. Bratislava : NÚCEM, 2011, s. 3. Dostupné na: http://www.nucem.sk/documents//26/testovanie_9_2011/Final_Správa_T9-2011.pdf

98. Pozri napríklad: http://www.nucem.sk/documents//26/testovanie_9_2012/vysledky/T9_2012_vyhodnotenie_pdf.pdf

99. <http://dataportal.nucem.sk/vysledky/>

100. <http://www.exam.sk/ucitel-komparo-uvod/ucitel-komparo-info.html>

101. § 56, ods. 1 Zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách.

alebo úplného stredného odborného vzdelania. V SR získa žiak úplné stredné všeobecné vzdelanie (vyššie sekundárne vzdelanie – ISCED 3) úspešným absolvovaním posledného ročníka najmenej štvorročného a najviac osemročného vzdelávacieho programu odboru vzdelávania v gymnáziu, ktorý sa ukončuje maturitnou skúškou.⁽¹⁰²⁾ Dokladom o získanom stupni vzdelania je vysvedčenie o maturitnej skúške. Úplné stredné odborné vzdelanie (vyššie sekundárne vzdelanie) získa žiak úspešným absolvovaním posledného ročníka najmenej štvorročného a najviac päťročného vzdelávacieho programu odboru vzdelávania v strednej odbornej škole, ktorý sa ukončuje maturitnou skúškou.⁽¹⁰³⁾

Maturitná skúška je teda stále základnou podmienkou prijatia na vysokú školu, ale jej výsledok už nie je pre žiaka strednej školy z jeho pohľadu až taký dôležitý ako v minulosti. Je to spôsobené predovšetkým tým, že v súčasnosti pôsobí na Slovensku príliš mnoho vysokých škôl (20 verejných vysokých škôl, 3 štátne vysoké školy, 12 súkromných vysokých škôl a 4 zahraničné vysoké školy so 42 skupinami odborov v dennej forme a 44 skupinami odborov v externej forme). Niektoré z nich prijímajú záujemcov o vysokoškolské štúdium bez ohľadu na výsledok maturitnej skúšky. Táto všeobecne rozšírená a známa skutočnosť negatívne vplyva i na prípravu žiakov nielen na maturitnú skúšku, ale devaluje aj celé stredoškolské štúdium.

Možno povedať, že úroveň výsledkov vzdelávania žiakov priamo súvisí s ich profesionálnou orientáciou. Žiaci v veľmi dobrými výsledkami vzdelávania sa spravidla hlásia na štúdium na gymnáziu alebo na preferované študijné odbory stredných odborných škôl. Žiaci s priemernými a menej uspokojivými vzdelávacími výsledkami sa spravidla hlásia na učebné odbory stredných odborných škôl, ktoré sa neukončujú maturitnou skúškou.

Legislatívne podmienky a opatrenia, ktoré sú prijímané, smerujú k tomu, aby čo najviac žiakov ukončilo čo najvyššie vzdelanie na strednej škole, a keď na to majú predpoklady, aby pokračovali aj v štúdiu na vysokej škole.

Tak, ako aj v každom inom štáte, aj v Slovenskej republike sa vyskytuje problém s predčasným ukončením vzdelávania, pred získaním aspoň minimálnej kvalifikácie. Tento problém sa bude v budúcnosti eliminovať tak, že žiakom, ktorí nezískali nižšie sekundárne vzdelanie počas plnenia povinnej školskej dochádzky (spravidla ide o žiakov z marginalizovaných skupín obyvateľstva) sa umožní, aby toto vzdelanie mohli získať nielen v základnej škole (ako je to v súčasnosti), ale aj na strednej škole a mohli tak pokračovať v získavaní ďalších stupňov vzdelania. Snahou MŠVVaŠ SR je znížiť počet žiakov, ktorí predčasne opustia odborné vzdelávanie a prípravu v dvojročných učebných odboroch a znížiť predčasný odchod žiakov z ostatných odborov vzdelávania na 6 % z populácie vo vekovej skupine 18 až 24 rokov.

6.2. Implementácia hodnotenia žiakov

VIERA HAJDÚKOVÁ, TIBOR LUKÁCS, ANDREJ MENTEL

V súčasnosti sa v SR najviac diskutuje o podobe klasifikácie – či má mať podobu známok (1, 2, 3, 4 a 5) alebo má byť vyjadrená v percentách. Druhou najdiskutovanejšou je otázka, či sa majú výsledky vzdelávania žiakov hodnotiť a klasifikovať vo všetkých vyučovacích predmetoch. Vo vzťahu k hodnoteniu a klasifikácii žiakov základných škôl sa najviac diskutuje o slovnom hodnotení a klasifikácii známami. Tieto diskusie sú emotívne a výrazne poznačené subjektívnosťou.

102. § 16, ods. 4, písm. c) Školského zákona.

103. § 16 ods. 4 písm. d) Školského zákona.

Tak, ako neexistuje jednotný názor odbornej verejnosti na hodnotenie a klasifikáciu žiakov, aj názory rodičov na túto problematiku sú veľmi rôznorodé, no spravidla sú výrazne ovplyvnené preferenciami učiteľov, ktorí vyučujú ich deti. V podstate však možno povedať, že prevažná väčšina zainteresovaných uprednostňuje klasické hodnotenie známami. Na prvom stupni základnej školy je vyvážené zastúpenie zástancov slovného hodnotenia a zástancov klasifikácie známami.

Uvedená situácia veľmi úzko súvisí aj s tým, že aj pri prijímaní na stredné školy sa berie do úvahy priemer známok dosiahnutých v určených ročníkoch základnej školy. Podobne je to aj pri prijímaní žiakov na štúdium na gymnáziu s 8-ročnou dĺžkou štúdia.

Hodnotenie a klasifikácia prospechu a správania žiakov a opatrenia vo výchove v základných a stredných školách sú legislatívne stanovené v Školskom zákone. Príslušné ustanovenia tohto zákona sú rozpracované v predpisoch nižšej právnej sily určených pre konkrétny druh alebo typ školy.

Ako sme už uviedli v predošlých kapitolách, Školský zákon umožnil hodnotenie žiaka v rámci vzdelávania podľa úrovne dosiahnutých výsledkov nielen klasifikáciou, ale aj slovným hodnotením, prípadne kombináciou klasifikácie a slovného hodnotenia. Slovné hodnotenie štyrmi stupňami (dosiahol veľmi dobré výsledky, dosiahol dobré výsledky, dosiahol uspokojivé výsledky, dosiahol neuspokojivé výsledky) vyvolalo búrlivú debatu širokej odbornej i laickej verejnosti. Časť verejnosti ho poňala ako prevod známky na slová (hoci každá známka má svoj slovný ekvivalent) a úplne popretie zmyslu a významu slovného hodnotenia ako komplexného opisu rozvoja žiaka s vylúčením negatívneho vplyvu známky. Táto „opozícia“ vyústila do seminára nazvaného *Klasifikácia a slovné hodnotenie žiakov základných škôl*, na ktorej minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Ján Mikolaj v marci 2009 v Bratislave diskutoval so zástupcami slovenských škôl, Metodicko-pedagogického centra a Štátnej školskej inšpekcie na tému dôvodov, účinkov a foriem hodnotenia žiakov v škole. V súčasnosti je v súlade so Školským zákonom umožnené hodnotenie žiakov klasifikáciou, slovným hodnotením a kombináciou klasifikácie a slovného hodnotenia, pričom o spôsobe hodnotenia jednotlivých vyučovacích predmetov rozhodne riaditeľ školy po prerokovaní v pedagogickej rade. Slovné hodnotenie, ktorého výsledky v jednotlivých predmetoch prípravného, nultého, prvého až štvrtého ročníka sa vyjadrujú slovnými stupňami, sa na vysvedčení môže doplniť slovným komentárom za príslušný polrok.

O hodnotení žiakov sa v súčasnosti v SR objavujú náznaky diskusie, ktoré sú však značne rôznorodé (prebiehajú na rôznych fórach a akcentujú odlišné aspekty hodnotenia):

Odborná diskusia sa obmedzuje na konferencie, na ktorých sa však len v minimálnej miere objavujú príspevky z akademickej sféry. Tieto konferencie spravidla organizujú samotné inštitúcie zapojené do hodnotenia žiakov (NÚCEM, MPC, ŠPÚ a pod.). Len výnimočne sú organizované pedagogickými fakultami vysokých škôl. Napriek tomu, že výstupy z týchto konferencií (predovšetkým zborníky príspevkov) sú dostupné na internete, ich ohlas v odbornej pedagogickej verejnosti je minimálny.

1. Do diskusie o problematike výchovy a vzdelávania vstupujú niektoré mimovládne organizácie, pričom sa okrajovo zaoberajú aj problematikou hodnotenia žiakov.
2. Spomedzi názorov mimovládnych organizácií pôsobiach na Slovensku v oblasti základného a stredného školstva vstupuje do verejnej diskusie o problematike školstva (a v rámci toho aj o hodnotení žiakov) predovšetkým Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika (KI MRŠ). Jadrom jeho vzdelávacej agendy je najmä koncepcia, ktorá vychádza z decentralizácie a posilňovania autonómie škôl. Z hľadiska hodnotenia žiaka sú prvky agendy tejto mimovládnej organizácie

a jej verejné prezentácie⁽¹⁰⁴⁾ relevantné z viacerých dôvodov: agenda KI MRŠ zdôrazňuje význam interného aj externého hodnotenia (na úrovni škôl a žiakov); interné hodnotenie žiakov má mať charakter formatívneho hodnotenia a za jeho korektné uskutočňovanie sa majú zodpovedať učitelia riaditeľovi školy. Externé hodnotenie má mať sumatívny charakter a podľa KI MRŠ má ísť o kriteriálne hodnotenie.⁽¹⁰⁵⁾ Napriek tomu, že táto požiadavka je v súlade so znením súčasnej podoby Školského zákona, KI MRŠ vystupuje často kriticky voči jeho napĺňaniu z pozície MŠVVaŠ SR a jeho priamo riadených inštitúcií (napr. NÚCEM, ŠŠI a pod.). Dôraz, ktorý KI MRŠ kladie na kriteriálne hodnotenie, vyplýva zo širšie koncipovaného úsilia presadiť diferencované odmeňovanie učiteľov na základe ich „pedagogickej úspešnosti“, t. j. na základe merateľného prínosu pre žiakov.

Pre úroveň verejnej diskusie na Slovensku je však príznačné, že úplne chýba hlas opačnej strany názorového spektra. Kým KI MRŠ zastáva názory vychádzajúce do veľkej miery z libertariánskeho konzervativizmu, v rámci Slovenska neexistuje konzistentná alternatíva (sociálno-demokratická, sociálno-liberálna či iná). Ostatné mimovládne organizácie vstupujú do diskusie o hodnotení žiakov len okrajovo (napr. INEKO alebo SGI – Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť), preto sa nimi nebudeme zaoberať.

3. Na slovenskom trhu pôsobí len jedna súkromná spoločnosť EXAM Testing,⁽¹⁰⁶⁾ ktorá sa zameriava na problematiku hodnotenia žiakov na základných a stredných školách. Táto spoločnosť podnecuje diskusiu o pedagogickom hodnotení prostredníctvom vlastného časopisu *Dobrá škola*⁽¹⁰⁷⁾ a tiež prostredníctvom mediálnych vstupov.

Vyjadrenia a argumenty týkajúce sa hodnotenia žiakov, predovšetkým však pedagogického testovania, sú v prípade aktivít iniciovaných odborníkmi z okruhu spoločnosti Exam Testing veľmi podobné pozíciám KI MRŠ. Testy by mali predovšetkým overovať dosiahnutú úroveň vedomostí, t. j. malo by ísť o kriteriálne testovanie.

Postoje ostatných zúčastnených strán (napr. Odborového zväzu pracovníkov školstva a vedy na Slovensku) sú spravidla veľmi kritické najmä voči externému hodnoteniu.⁽¹⁰⁸⁾ Hlavnými bodmi kritiky sú podľa vyjadrenia niekdajšieho podpredsedu OZ PŠaV na Slovensku najmä:

- ✓ zavádzajúce formulácie a tým nejednoznačnosť testových položiek,
- ✓ nedostatočné zastúpenie učiteľov z praxe v tímoch tvorcov testov,
- ✓ neprímeranosť testových úloh slovenskému vzdelávaciemu systému a neprispôsobenie testov mentalite žiakov (kultúrnym špecifikám myslenia) – tu ide nielen o národné testovania (Testovanie 9, EČ MS), ale aj kritiku medzinárodných testov typu PISA alebo PIRLS.

Tieto a podobné argumenty zaznievajú v médiách predovšetkým v čase konania celoštátnych externých testovaní.

104. Predovšetkým internetový portál Reformná vláda, resp. jej kapitola venovaná vzdelávaciemu systému (<http://www.reformnavlada.sk/vzdelavaci-system.html>) a internetový portál Nové školstvo (<http://www.noveskolstvo.sk/article.php?index>).

105. § 38 Návrhu Školského zákona. Dostupné na: http://www.konzervativizmus.sk/upload/pdf/Navrh_zakona.pdf

106. Pozri kapitolu 6.1.4.

107. Časopis je prístupný aj vo forme internetového portálu <http://www.dobraskola.com>.

108. Šimonovič, L. (2011): Oficiálne vyjadrenie OZ PŠaV k problematike hodnotenia, 19. septembra 2011

6.3. Strategické iniciatívy

ROMANA KANOVSKÁ, MÁRIA ŠNÍDLOVÁ

Na úrovni externého hodnotenia výsledkov vzdelávania (Testovanie 9, EČ MS) podniká NÚCEM a MŠVVaŠ SR kroky smerujúce predovšetkým k zvýšeniu objektívnosti priebehu a výsledkov testovania. Zverejňovanie výsledkov škôl dosiahnutých v externom testovaní na internete (čím sa stávajú prístupné rodičom žiakov školy, potenciálnym záujemcom, ako aj zriaďovateľom) má aj negatívne dôsledky. Školy niekedy vyvíjajú snahu „vylepšiť výsledky testovania“ svojich žiakov a snažia sa počas testovania napomôcť svojim žiakom dosiahnuť lepšie výsledky tým, že nerešpektujú organizačné pokyny. Tento jav sa stal vážnou výzvou pre organizátorov testovania a zavádzané sú nové postupy, aby testovanie bolo objektívne a externé hodnotenie efektívne. Jedným z posledných krokov je to, že do každej školy a do každej učebne, v ktorej prebieha Testovanie 9, je vyslaný externý dozor – teda učitelia z iných škôl. Rovnako sa po ukončení Testovania 9 robia analýzy odpisovania, resp. podvádzania žiakov, ďalej sa robia medziročné porovnania tohto javu a pod. Na základe týchto analýz sú na konkrétne školy vyslané kontrolné orgány ŠŠI, informácia je doručená zriaďovateľovi, krajským školským úradom a tento jav ako i jeho náprava je následne konzultovaná s riaditeľom príslušnej školy. V roku 2011 sa významne znížila miera odpisovania a podvádzania, čo podčiarkuje efektívnosť zavádzaných opatrení a snažení (Polgáryová, Kurajová Stopková, Kubiš, 2011, s. 4).

MŠVVaŠ SR a NÚCEM plánujú rozšíriť externé hodnotenie žiakov o nový údaj, a tým je tzv. pridaná hodnota žiaka, resp. školy (added value). Ukazuje sa totiž, že hodnotiť školu, či žiaka na základe jednorázovo nameraných výsledkov na výstupe zo základnej alebo strednej školy nie je dostačujúcim indikátorom kvality školy, ani úplne spoľahlivým hodnotením žiaka. Pridaná hodnota bude vyjadrovať mieru zlepšenia, zhoršenia či stagnácie žiaka (školy) na základe porovnania dvoch meraní – vstupného a výstupného. Preto jedným zo strategických návrhov rezortu školstva je zaviesť vstupné testovanie na základných školách (v 5. ročníku ZŠ), ktoré je plánované v postupných krokoch od roku 2014. Výsledky žiaka v tomto vstupnom testovaní (Testovanie 5) budú prepájané z jeho výstupnými výsledkami (Testovanie 9), čím žiak získa údaj o pridanej hodnote počas absolvovania 2. stupňa ZŠ. Rovnako výsledok z Testovania 9 bude vstupným údajom, ktorý bude prepájaný s výsledkom žiaka v externej maturite. Týmto prepojením získame údaje o pridanej hodnote žiaka (školy) na strednej škole.

MŠVVaŠ SR považuje zavedenie Testovania 5 za kľúčovú úlohu. Rovnako školy chápu sledovanie pridanej hodnoty ako spravodlivejší ukazovateľ na posudzovanie ich kvality, čo sa potvrdzuje v rozhovoroch a seminároch s riaditeľmi škôl. Očakávame, že týmto sa zníži tlak na odpisovanie počas testovaní či snahy o zlepšovanie výsledkov, keďže o kvalite žiaka, resp. školy nebudú vypovedať len jednorázové externé výsledky získané testovaním.⁽¹⁰⁹⁾

Hodnotenie žiakov však súvisí aj s hodnotením učiteľov. Výsledky žiakov v národných testovaniach (Testovanie 9), ale aj v súťažiach a predmetových olympiádach často bývajú kritériami hodnotenia práce učiteľov. Významnejší je ale didaktický a pedagogický aspekt procesov hodnotenia žiakov, pri ktorých sa hodnotí aj formatívna stránka hodnotenia žiakov (poskytovanie spätnej väzby žiakovi, práca s chybou a pod.).

Ďalším významným riešením zlepšovania efektivity hodnotenia žiakov je pripravovaný profesijný štandard učiteľa, v ktorom je vyjadrená kľúčová kompetencia „hodnotiť priebeh a výsledky vyučovania a učenia sa žiaka“. Prejavom tejto kompetencie je, že učiteľ:

- ✓ hodnotí splnenie cieľov podľa stanovených kritérií úspešnosti žiakov vzhľadom na ich vývinové a individuálne odlišnosti a možnosti,
- ✓ používa rôzne druhy, formy a spoľahlivé nástroje hodnotenia,
- ✓ rozvíja sebareflexiu, sebahodnotenie a vzájomné hodnotenie žiakov (kooperatívne metódy) v súlade s cieľmi, obsahom a úlohami príslušného školského vzdelávacieho programu,
- ✓ podporuje samostatnosť a zodpovednosť žiakov za výsledky ich činnosti,
- ✓ poskytuje žiakom priebežnú spätnú väzbu na zlepšenie ich výkonu a správania a vyhodnocuje jej účinnosť,
- ✓ pomáha žiakom pri vytváraní pozitívnych vzorov,
- ✓ oceňuje personálne a sociálne zručnosti žiaka,
- ✓ na základe priebežného hodnotenia a testovania poskytuje žiakom spoľahlivé celkové hodnotenie úrovne ich vedomostí, zručností a správania,
- ✓ využíva výsledky hodnotenia žiakov a hodnotenia vyučovania pre ďalšie plánovanie výchovno-vzdelávacieho procesu.

109. Kanovská, R.: Kľúčové úlohy Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania. In: Pedagogika.sk, Ročník 1, č. 1, 2010, s. 81. ISSN 1338-0982. Dostupné na: <http://www.casopispedagogika.sk/spravy/klucove-ulohy-narodneho-ustavu-certifikovanych-merani-vzdelavania.html>

7. ĎALŠIE TYPY EVALVÁCIE A HODNOTENIA

TIBOR LUKÁCS, MÁRIA ŠNÍDLOVÁ

Hodnotenie školy, žiakov a školského systému do značnej miery závisí od jednotlivých zainteresovaných subjektov. Každá zo zúčastnených strán v školstve (žiak, jeho zákonný zástupca, odborná alebo laická verejnosť, učitelia, vedenie školy, zriaďovateľ školy, odberatelia – nasledujúce školy, zamestnávateľia absolventov a pod.) očakáva od školy niečo iné. Niekedy sú očakávania jednotlivých skupín podobné až totožné, inokedy sa diametrálne líšia, pričom k veľkým rozdielom môže dôjsť nielen medzi skupinami navzájom, ale i v rámci príslušnej skupiny. Z uvedeného dôvodu je povinnosťou štátu, ktorý v tejto súvislosti reprezentuje MŠVVaŠ SR a jeho priamo riadené organizácie, nastaviť kritériá hodnotenia škôl, ktoré by reprezentovali verejný záujem. Tým je predovšetkým idea, aby sa Slovenská republika postupne čo najviac priblížila úrovni tzv. vedomostnej spoločnosti.

V oblasti hodnotenia kvality školstva je v tejto súvislosti potrebné uviesť, že MŠVVaŠ SR v spolupráci s NÚCEM pripravuje zavedenie celoslovenského externého testovania žiakov 5. ročníka základných škôl. V máji a v júni 2012 sa uskutočnili pilotné testovania na reprezentatívnej vzorke cca 2 600 žiakov 4. ročníka základných škôl na cca 90 základných školách s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským s cieľom vytvoriť základ testovacích nástrojov pre vyučovacie predmety na stupni ISCED 1 v zmysle nových štátnych vzdelávacích programov.

MŠVVaŠ SR má taktiež veľký záujem zabezpečiť zvýšenie objektivity externého testovania, či už pri testovaní žiakov deviateho ročníka základných škôl, alebo pri maturitnej skúške. Úlohy a opatrenia vychádzajú nielen zo zistených nedostatkov pri minulých testovaniach, ale i z preventívnych aktivít, ktoré by mali v čo najvyššej miere zabezpečiť skutočnú objektivitu a relevantnosť externého testovania.

O hodnotenie školstva sa snažia viaceré subjekty, od nadšencov v jednotlivých školách až po profesijné vládne či mimovládne združenia a organizácie. Niektoré ich aktivity boli uvedené v podkapitole 4.3 (Strategické iniciatívy).

Špecifické intervencie štátu zabezpečuje MŠVVaŠ SR prostredníctvom financovania rozvojových projektov (napr. Enviroprojekt, Zdravie v školách, Vzdelávanie pre všetkých, Stop bariéram, Od dieťaťa k učiteľovi a pod.) podľa Zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení a prostredníctvom poskytovania dotácií na rozvoj regionálneho školstva (na vydávanie odborných časopisov, obnovu výchovy a vzdelávania, propagáciu odborného vzdelávania a prípravy a pod.).

Evalvácia miestnych vzdelávacích autorít

Na výkon miestnej štátnej správy v školstve boli Zákonom č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve od 1. 1. 2004 zriadené krajské školské úrady. Okrem tejto základnej úlohy sú KŠÚ zriaďovateľmi materských škôl pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, základných a stredných škôl pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, praktických škôl, odborných učilísk, špeciálnych výchovných zariadení, škôl, v ktorých sa výchova a vzdelávanie uskutočňujú v cudzom jazyku na základe medzinárodnej dohody, školských internátov, centier špeciálno-pedagogického poradenstva a centier pedagogicko-psychologického poradenstva. Ako zriaďovatelia hodnotia KŠÚ podobne ako ostatní zriaďovatelia príslušné školy a školské zariadenia vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti.

Podľa Zákona č. 596/2003 Z. z. KŠÚ kontroluje:

- ✓ efektívnosť využívania finančných prostriedkov pridelených školám a školským zariadeniam,
- ✓ dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov v oblasti školstva, výchovy a vzdelávania a v oblasti školského stravovania v školách a v školských zariadeniach vo svojej územnej pôsobnosti.

Zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení ustanovil KŠÚ a MŠVVaŠ SR kontrolovať dohľad nad jeho dodržiavaním. Kontroluje sa predovšetkým:

- ✓ prehľadnosť financovania a správnosť použitia metód a postupov pri financovaní verejných škôl, cirkevných škôl, súkromných a materských škôl a verejných školských zariadení,
- ✓ správnosť údajov o počtoch detí verejných materských škôl a verejných školských zariadení a žiakov škôl a dodržiavanie lehôt určených na ich predloženie,
- ✓ správnosť použitia metód a postupov pri financovaní záujmového vzdelávania,
- ✓ správnosť údajov o počtoch žiakov základných umeleckých škôl, poslucháčov jazykových škôl a detí materských škôl a školských zariadení poskytovaných MŠVVaŠ SR a dodržiavanie lehôt určených na ich predloženie,
- ✓ účel použitia poskytnutých finančných prostriedkov podľa Zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení.

KŠÚ ďalej podľa vyššie spomenutého zákona kontroluje a sumarizuje špecifiká financovania, prostredníctvom ktorých sa financujú náklady, ktoré sa opakujú a nie sú zohľadnené v normatíve školy. Ide o náklady na dopravu žiakov a na mzdy a platy asistentov učiteľa pre žiakov so zdravotným znevýhodnením alebo s nadaním.

Na základe uvedených kontrol a zisťovaní KŠÚ pre vlastné potreby hodnotí jednotlivé školy, školské zariadenia a ich zriaďovateľov. Výsledky tohto hodnotenia sa neskôr využívajú pri komunikácii s príslušnými subjektmi výchovy a vzdelávania, prípadne pri udeľovaní sankcií za porušenie všeobecne záväzných právnych predpisov.

Hodnotenie riaditeľov škôl

Riaditelia škôl sú priamo podriadení zriaďovateľom, t. j. obciam, vyšším územným celkom, KŠÚ, cirkvám alebo súkromným subjektom. Hodnotenie ich práce je priamo v kompetencii týchto subjektov. Prax je rôzna, t. j. **zriaďovatelia pristupujú k procesom hodnotenia riaditeľov autonómne**. Kritériá hodnotenia práce riaditeľov sa vzťahujú najmä na posudzovanie úrovne ich manažérskej práce. Zriaďovatelia hodnotia prácu riaditeľa najmä podľa vonkajších ukazovateľov:

- ✓ znalosť a dodržiavanie platnej legislatívy,
- ✓ výsledky školy v externých meraniach výkonov žiakov (Testovanie 9, EČ MS),
- ✓ prezentácia a úspechy školy na verejnosti,
- ✓ spolupráca so sociálnymi partnermi školy,
- ✓ hospodárenie školy,
- ✓ zabezpečovanie podmienok pre výchovu a vzdelávanie a budovanie školy,
- ✓ zapájanie školy do projektov,
- ✓ úroveň tímovej práce v škole.

Základnými informačnými zdrojmi sú štatistiky, výkazy, plnenie rozpočtu, výsledky kontrol a zistenia ŠŠI a pod. Nebýva zvykom, aby zriaďovatelia posudzovali kvalitu výchovy a vzdelávania prostredníctvom plnenia cieľov školského vzdelávacieho programu.

Samotné hodnotenie býva spravidla formou osobného pohovoru a výsledky hodnotenia sú súčasťou personálnej agendy. Dôsledky výsledkov hodnotenia na odmeňovanie riaditeľov nie je výrazný. Pohybuje sa v rozmedzí 0 – 30 % variabilnej zložky mzdy. Častejšie býva oceňovanie

práce formou ďakovných listov, či oceňovaní v rámci Dňa učiteľov a pod.

Rovnako výsledky hodnotenia nie sú systémovo prepojené ani s rozvojom kompetencií riaditeľov. Zriaďovatelia organizujú spoločné vzdelávania najmä v oblasti legislatívnych zmien, bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a pod. Aktivity zohľadňujúce individuálne vzdelávacie potreby riaditeľov sú riešené možnosťami absolvovať programy kontinuálneho vzdelávania, či iné, komerčné vzdelávacie programy, kurzy a pod. Aktivity v tomto smere vyvíjajú aj profesijné organizácie (napr. Asociácia riaditeľov štátnych gymnázií, Asociácia základných umeleckých škôl a pod.), ktoré si v rámci vlastných podujatí organizujú informačné semináre, či priamo vzdelávacie podujatia.

Na Slovensku chýba systémový prístup k hodnoteniu riaditeľov na základe kritérií, ktoré by zohľadňovali zmeny vo výchove a vzdelávaní v školách. Túto skutočnosť by v budúcnosti mohlo zmeniť zavedenie profesijných štandardov pre riaditeľov.⁽¹¹⁰⁾

---

110. Pre bližšie informácie pozri podkapitolu 5.3.

POUŽITÁ LITERATÚRA

Alföldyová, I. – Polgáryová, E. (zost.): *Matematická a čitateľská gramotnosť žiakov 9. ročníka základných škôl v školskom roku 2008/2009. Výskumná správa*. 2009. Bratislava : Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania.

Anderson, L. W. – Sosniak, L. A. (Eds.): *Bloom's Taxonomy: A Forty-Year Retrospective*. 1994. Chicago : National Society for the Study of Education.

Bálint, E. a kol.: *Štátny vzdelávací program. Matematika (Vzdelávacia oblasť: Matematika a práca s informáciami). Príloha ISCED 2*. 2010. Bratislava : Štátny pedagogický ústav. Získané 8. augusta 2011 z: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/2stzs/isced2/vzdelavacie_oblasti/matematika_isced2.pdf

Európska komisia: *Národné testovanie žiakov v Európe: Ciele, organizácia a využívanie výsledkov*. 2009. Brusel : Education, Audiovisual and Culture Executive Agency.

Koršňáková, P. – Tomengová, A.: *PISA 2003. Národná správa*. 2004. Bratislava : Štátny pedagogický ústav.

Lapitka, M.: *Pretrvávajúce nejasnosti okolo výkonových štandardov*. In: *Pedagogické rozhľady*, č. 2/2001, s. 1 – 4.

Kanovská, R.: *Kľúčové úlohy Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania*. In: *Pedagogika.sk*, č. 1/2010, ročník 1, s. 81. Získané 20. decembra 2011 z: <http://www.casopispedagogika.sk/spravy/klucove-ulo-hy-narodneho-ustavu-certifikovanych-merani-vzdelavania.html>

Koršňáková, P. – Kováčová, J.: *Prax učiteľov slovenských škôl na nižšom sekundárnom stupni z pohľadu medzinárodného výskumu OECD Talis 2008. Národná správa*. 2010. Bratislava : Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania. ISBN 978-80-970261-2-7

Mancová, M. – Štefeková, K. (zost.): *Štátny vzdelávací program, Slovenský jazyk a literatúra (Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia). Príloha ISCED 1*. 2011. Bratislava : Štátny pedagogický ústav. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/isced1/vzdelavacie_oblasti/slovensky_jazyk_isced1.pdf

Niemierko, B.: *Taksonomia celów wychowania*. In: *Kwartalnik pedagogiczny*, 24(2), 1979, s. 67 – 78.

Nogová, M. – Kvapil, R.: *Stav a rozvoj funkčnej gramotnosti. Matematická a čitateľská gramotnosť. Zborník z konferencií*. 2009. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania a Metodicko-pedagogické centrum. Získané 28. septembra 2011 z: http://www.nucem.sk/documents//26/zbornik/zbornik_mcg_2009.pdf.

Obdržálek, Z. – Polák, J. a kol.: *Príprava školských manažérov ako kľúčový predpoklad efektívnosti školy*. 2008. Nitra : PF UKF. ISBN 978-80-8094-296-0

Petríková, D. – Gregorová, I. – Somorová, R. – Lapitka, M. – Dvořák, K.: *Štátny vzdelávací program. Slovenský jazyk a literatúra (Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia). Príloha ISCED 2*. 2009. Bratislava : Štátny pedagogický ústav. Získané 20. septembra 2011 z: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/2stzs/isced2/vzdelavacie_oblasti/slovensky_jazyk_a_literatura_isced2.pdf

Pichaničová, I. (zost.): *Vývoj a perspektívy maturitnej skúšky v Slovenskej republike. Zborník z konferencií*. 2009. Bratislava : Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, Štátny pedagogický ústav a Metodicko-pedagogické centrum. Získané 28. septembra 2011 z: http://www.nucem.sk/documents//25/subory_mimo_dokumentacnej_casti/Vyvoj_a_perspektivy_MS.pdf.

Polgáryová, E. (zost.): *Testovanie matematickej a čitateľskej gramotnosti v školskom roku 2009/2010. Výskumná správa*. 2010. Bratislava : Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania.

Polgáryová, E. – Kurajová Stopková, J. – Kubiš, T.: *Testovanie 9-2011. Priebeh, výsledky, analýzy*. 2011. Bratislava : Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania. Získané z: http://www.nucem.sk/documents//26/testovanie_9_2011/Sprava_T9-2011.pdf

Průcha, J.: *Moderní pedagogika*. 3. upravené a doplnené vydanie. 2005. Praha : Portál.

Slavík, J.: *Hodnocení v současné škole: Východiska a nové metody pro praxi*. 1999. Praha : Portál.

ŠPÚ: *Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike. ISCED 1 – primárne vzdelávanie*. 2011. Bratislava : Štátny pedagogický ústav. Získané 28. septembra 2011 z: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/isced1/isced1_spu_uprava.pdf

Trna, J.: *Vzdelávací standardy pro základní a střední školy*. In: *Pedagogika*, roč. 46, s. 349 – 353. 1996. Praha : UK Praha

Šnidlová, M.: *Tvorba profesijných štandardov a nástrojov hodnotenia profesijných kompetencií*. In: *Pedagogické rozhľady*, roč. 20, č. 3/2001, s. 2. ISSN 1335-0404. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum

Vyhľadka Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu č. 224/2011 Z. z. o základnej škole.

Zákon č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 10/1996 Z. z. o kontrole v štátnej správe.

Zákon č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach.

Zákon č. 345/2012 Z. z. o niektorých opatreniach v miestnej štátnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

PRÍLOHA Č. 1

Prehľad o počtoch škôl a detí, žiakov a poslucháčov v nich
(stav za školský rok 2010/2011)

Materská škola	Zriaďovateľ			Počet detí		
	Štátna	Súkromná	Cirkevná	Štátna	Súkromná	Cirkevná
	2 754	67	48	134 306	2 549	2 355

Základná škola	(v tom s ročníkom)	Zriaďovateľ			Počet žiakov		
		štátna	súkromná	cirkevná	štátna	súkromná	cirkevná
	1. – 9. ročník	1 338	30	96			
	len 0. – 4. ročník	772	6	18	187 045	2 303	10 115
len 5. – 9. ročník	3	3		226 673	1 479	12 060	

Gymnázium	Spolu	Z toho s 8-ročnou dĺžkou štúdia	Žiaci spolu	Z toho v gymnáziu s 8-ročnou dĺžkou štúdia
Štátne	156	114	71 182	23 353
Súkromné	40	20	3 961	1 658
Cirkevné	55	31	14 193	5 698

Stredná odborná škola	Zriaďovateľ		
	štátna	súkromná	cirkevná
Počet škôl	379	92	19
Žiaci spolu v dennej forme štúdia	160 413	15 482	3 895
Žiaci spolu v externej forme štúdia	6 571	2 989	1 259

Konzervatórium	Zriaďovateľ			Počet žiakov		
	štátna	súkromná	cirkevná	štátna	súkromná	cirkevná
	5	8	1	1 453	656	203

Školy pre deti a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami		Zriaďovateľ			Počet detí/žiakov		
		súkromná	cirkevná	štátna	súkromná	cirkevná	
Materská škola	Špeciálna trieda v bežnej škole	21			227		
	Špeciálne školy a špeciálne triedy spolu	59	9	3	868	94	31
Základná škola	Špeciálna trieda v bežnej škole	78	1	4	4 069	8	47
	Špeciálne školy a špeciálne triedy spolu	110	7	7	5 867	394	96
Špeciálna základná škola	Špeciálna trieda v bežnej škole	238	1	7	6 327	16	125
	Špeciálne školy a špeciálne triedy spolu	425	11	13	21 984	216	391

Odborné učilište	Špeciálna trieda v bežnej škole						
	Špeciálne školy a špeciálne triedy spolu	46			3 847		
Praktická škola	Špeciálna trieda v bežnej škole						
	Špeciálne školy a špeciálne triedy spolu	54	3	4	810	28	37
Gymnázium	Špeciálna trieda v bežnej škole	2			59		
	Špeciálne školy a špeciálne triedy spolu	3			329		
Stredná odborná škola	Špeciálna trieda v bežnej škole			1			16
	Špeciálne školy a špeciálne triedy spolu	14		2	921		30

Základná umelecká škola	Zriaďovateľ			Počet žiakov		
	štátna	súkromná	cirkevná	štátna	súkromná	cirkevná
	193	86	11	100 984	29 650	4 097

Jazyková škola	Druh	Zriaďovateľ			Počet poslucháčov		
		štátna	súkromná	cirkevná	štátna	súkromná	cirkevná
	Samostatná	12	16		19 372	4 487	147
	Pridružená	13	1	1			
Kurzy	1 242	612	11				

Vzhľadom na to, že výchova a vzdelávanie detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP sa v závislosti od druhu a stupňa ich znevýhodnenia uskutočňovať aj v bežných triedach, uvádzame aj prehľad o integrácii detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami individuálne začlenených v bežných školách.

Druh školy	Počet detí/žiakov so ŠVVP vzdelávaných v bežných triedach		
	Štátne školy	Súkromné školy	Cirkevné školy
Materská škola	1 667	30	16
Základná škola	17 508	242	1 026
Gymnázium	393	123	125
Konzervatórium	18	9	4
Stredná odborná škola	3 873	358	78

Zdroj: Ústav informácií a prognóz školstva

PRÍLOHA Č. 2

Prehľad školského systému v Slovenskej republike

